

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Erik Voss

FRA FISKERLEJE TIL FORSTAD

Strandhuse i det 20. århundrede

Nr. Bjært Strandhuse Borgerforenings
Forlag

1990

FRA FISKERLEJE TIL FORSTAD

Strandhuse i det 20. århundrede

© Erik Voss 1990

Bogen er sat med Times Roman

Trykt hos Repro-Grafik-Kolding

Distribution:

Nr. Bjært Strandhuse Borgerforening

v/ Esther Bramsen, Frejasvej 48, 6000 Kolding

Telefon 75 53 43 21

ISBN 87-983661-0-6

Indhold:

INDLEDNING 7

1. kapitel

BYEN ETABLERES 11

- En landsby. Af Svend Trøst Lindbæk 12 . Byen i dag. Af Jette Graversen 15*
"Nøgle" over Strandhuse omkring 1910 16 . Gennem det gamle Strandhuse. Af Hertha Lindbæk 19
Strandhuses veje 33 . Lidt om affald. Af Holger Degnbol 36
Historien om kloakken og haverne. Villy & Karen fortæller 39

2. kapitel

HVAD LEVEDE DE AF? 41

- To forlis 43 . Landliggerne. Dagmar Larsen fortæller 47 . En af de sidste gamle Strandhuse-sømænd 50*
Minder fra barne- og ungdomsårene. Af Vald. Hansen 52 . Bådeværftet. Børge Petersen fortæller 61
Slagteren. Knud Andersen fortæller 62 . Trapholt og Trappergaardens Æblehaver. Af Holger Degnbol 65
Julemærkesanatoriet. Af Arthur Maartensson 83 . Kedelpasser på Sanatoriet. Vilh. Lauridsen fortæller 89
Sygeplejerske på Sanatoriet. Grethe Jensen fortæller 90

3. kapitel

SKOLEN 91

- Strandhuse skole 1843-1916. Af Peter Lindbæk 93*
Strandhuse skole omkring 1930. Grethe Jensen, Rigmor Mathiasen og Vera Frei fortæller 118
Lærerindens skole. Af Grethe Jensen 119

4. kapitel

HVAD LAVEDE DE I FRITIDEN 121

- Kolding Dameroklub. Dagmar Hansen fortæller 122 . Grüns Restaurant. Af Kamma Lebeck 124*
Dreng i 30'erne. Af Thomas Schneider 126 . En forhenværende "landligger" glade minder. Af Jytte Ortmann 129
Strandhuse under besættelsen. Vagn Madsen fortæller 131

5. kapitel

POLITIK 133

- Stemmetal 133 . Forsamlingshusets historie 136 . Mudderkrigen. Af Vald. Hansen 138*
Borgerforeningens historie. Af Esther Bramsen 139

Uden økonomisk hjælp ville det ikke have været muligt at udgive bogen.

Vi takker derfor:

Kulturel Forvaltning, Kolding

Kjems Fonden

Cold Stores Fonden

A. P. V. Baker A/S

S. A. Christensen A/S

Bikubens Fond

Fru Elisabeth Petersen

kommet godt i gang blev pressen inviteret. Og efter et par måneder dukkede Jydske Tidende da også op og bragte siden en flot artikel. Inspireret af avisen tog den 87 årige Dagmar Hansen så en aften bussen til Strandhuse og fortalte om damerklubben m.m.

Ekspertviden har vi også benyttet os af. Da vi f.eks. skulle plote Strandhuses boliger ind på matrikelkortet, kendte Børge Lorenzen jo området så nøje, at han næsten ikke behøvede at kigge på kortet.

En stor del af arbejdet har iøvrigt bestået i at skaffe forbindelser. Således skaffede Musse Frandsen os i forbindelse med Sømandsforeningen.

Der er mange forfattere til denne bog. Der bliver skelnet mellem følgende forhold: Når en forfatter selv har grebet pennen (eller computer-tastaturet) og nedskrevet en beretning, står der under afsnittets overskrift "Af . . .". Hvis en person derimod har fortalt sin historie til en anden, står der: ". . . fortæller". Som sagt er det Øtto Thuesen, der har nedskrevet Børge Petersens fortælling om bådeværftet. I alle andre tilfælde er det undertegnede, der i det hele taget har været forfatteren, hvor intet andet er angivet.

Kunne vi havde gjort tingene anderledes? Ja, givetvis! Og af hensyn til andre grupper, der kunne tænke sig at gøre os kunsten efter og skrive om deres lokalområde, kommer her et par staldfiduser.

En problemstilling går vel ud på, at vi har nogle huse, hvori der har boet nogle forlængst afdøde mennesker. Hvordan finder man

ud af, hvem der boede hvor? Kontante svar får man ved at gå til Tinglysningskontoret og kigge i matrikelbøgerne.

En anden problemstilling er at få vækket den kollektive erindring. Her kunne man opstille en "Mindeboks" hos de handlende i området. Det ville være en enkel måde at komme i kontakt med mange mennesker på. Havde vi båret os sådan ad, var der måske kommet en helt anden bog ud af det.

Og hvad fik vi så ud af det?

For det første lærte vi, at ganske almindelige ikke-professionelle mennesker også har en historie at fortælle - og at de kan gøre det!

For det andet fik vi sat både os selv og andre i bevægelse. Vi holdt 10 møder i vinteren 1989/90 og der var vist nye med hver gang.

Konklusion: Ingen kan alt - alle kan noget!

Erik Voss

Til slut vil jeg takke Stadsarkivet og Teknisk Forvaltning i Kolding for velvillig assistance.

Mogens Jentzsch har gennemlæst manuskriptet og kommet med mange gode idéer.

Jeg vil gøre opmærksom på, at billedmaterialet i en sådan bog er af meget svingende kvalitet. Lige fra gamle avisudklip til "brune" billeder og amatørfotografier.

Bogens forfattere:

Anna Andersen
Knud Andersen
Esther Bramsen
Peter Bramsen
Helga Degnbol
Holger Degnbol
Vera Frei
Grethe Frandsen
Jørgen Frandsen
Musse Frandsen
Jette Graversen

Dagmar Hansen
Karen Hansen
Valdemar Hansen
Villy Hansen
Grethe Jensen
Dagmar Larsen
Vilhelm Lauridsen
Kamma Lebeck
Hertha Lindbæk
Peter Lindbæk
Svend Trøst Lindbæk

Børge Lorenzen
Vagn Madsen
Rigmor Mathiasen
Erik Mortensen
Arthur Mårtensson
Jytte Ortmann
Børge Petersen
Thomas Schneider
Otto Thuesen
Erik Voss

1. kapitel

Byen etableres

Der har vel altid boet mennesker i og ved Strandhuse. Stedet er i al fald ideelt som boplads med dets sydvendte skråninger og gode fiskevand.

I vores studiekreds har vi imidlertid koncentreret os om vort eget århundrede, for der lever jo stadig mennesker, der kan huske tilbage til dets begyndelse.

Disse kilder har vi villet "udnytte", mens tid var!

Kilderne til Strandhuses tidligere historie kan man derimod tage op til bearbejdning på et senere tidspunkt.

Det er i vort århundrede, Strandhuse udvikler sig til en rigtig lille by. Den landsby vi møder i Svend Trøst Lindbæks stil fra 1904 er faktisk under forvandling. Flere og flere mennesker slår sig ned ved fjorden. Baggrunden er vel, at stedet giver bedre muligheder end så mange andre for en lettere opretholdelse af livet.

Forklaringen herpå skal findes allerede i slutningen af 1700-tallet. Da var Kolding havn nemlig ved at sande til og derfor hyrede

de handlende i Kolding fiskerne i Strandhuse til at fragte varer til og fra de større skibe, som lå for anker længere ude i fjorden. Det er klart, at fiskerne i og med denne monopolstilling kunne oparbejde et vist overskud, således at de ihærdigste af dem efterhånden kunne bygge større skibe og dermed selv blive skippere.

Det er bl.a. afslutningen på denne æra, vi ser på Hertha Lindbæks spadseretur gennem det gamle Strandhuse.

De nye "strandhusere" bygger deres huse og der må anlægges flere veje. Men når mennesker bor tæt sammen, opstår der problemer med affald o.s.v. Der må kloakeres og lægges vand ind. Det er nogle af disse fundamentale forhold for etableringen af byen, der omtales i dette kapitel.

Vigtigt for at byen virkelig bliver til en by er jo også trafikregulering, gadebelysning, el-installationer o.s.v.

Disse forhold bliver imidlertid behandlet i slutkapitlet under Borgerforeningens historie.

En landsby

af Svend Trøst Lindbæk

(Svend Trøst Lindbæk skrev i 1904 - da han var 15 år og gik på Kolding Realskole - nedenstående stil.)

Vi ser lærerens rettelser. Svend fik "mg?" for selve stilen og "mg" for orden.

Omtrent en halv mil fra Kolding på nordsiden af Kolding Fjord ligger den lille landsby Strandhuse. Når man fra Kolding går til Strandhuse, må man først følge landevejen et godt stykke, derpå drejer man af til højre og følger en gangsti, der går langs med banen. Man kan ellers også komme dertil ad en anden vej, men der er meget længere, og derfor er det sjældent, der går nogen ad den vej. Når man altså går ad gangstien, følger man banen, indtil den krydses af kørevejen; der ophører stien, og man går videre ad vejen. Nedenfor banen er der et engdrag, hvorigennem en lille bæk løber og hvor den skærer vejen, er der en bro, der kaldes "Vesterbro". Denne bæk er grænseskæl mellem Strandhuse og Bramdrupmark. Går man videre, kommer man til en lille faldefærdig rønne, der ser meget malerisk ud, som den ligger omgivet af træer på alle sider. Tæt ved den ligger tre andre småhuse. Den lille gruppe ligger på en lille bakke og har hyppigt med højvande været helt omskyllet med vand, det er rimeligvis også derfor, den har fået navnet "Holmen". Lidt længere fremme ser man et kæmpe piletræ; der ligger atter en lille gruppe huse. Så kommer man til et hus med dør i ud til vejen og med sukkerstads, bendler, tråd, mel, gryn og andre sager udstillet i vinduet. Det er byens høkerhandel. Nedenfor dette hus ligger et par bindingsværks huse; men ovenfor ligger der et nyt, grundmuret hus. Derpå kommer man til et hus, der er bygget i en

En Landsby.

Omtrent en halv mil fra Kolding paa Nordsiden af Kolding Fjord ligger den lille Landsby Strandhuse. Naar man fra Kolding gaar til Strandhuse, maa man først følge Landevejen et godt Stykke, derpaa drejer man af til højre og følger en Gangsti, der gaar langs med Banen. Man kan ellers ogsaa komme dertil ad en anden Vej; men den er meget længere, og derfor er det sjældent, der gaar nogen ad den. Naar man altsaa gaar ad Gangstien, følger man Banen, indtil ~~der krydses~~ den krydses af Kovevejen, der ophører Stien, og man gaar videre ad Vejen. Nedenfor Banen er der et Engdrag, hvorigennem en lille Bæk løber og ~~der hvor~~

vinkel; lige nedenfor det ligger badeanstalten med sine badehuse. Når man så går videre forbi flere andre huse, kommer man til et sted, hvor vejen deler sig i tre dele. Den ene går mod nord og fører forbi skolen en lang paptækket bygning. Udenfor den står et klatreapparat, der nærmest ligner en galge. Den anden er kun en gyde, der fører ned til vandet; men den tredje går videre om gennem byen. Den går forbi flere huse, deriblandt er der særlig et stort, hvidt hus, der tiltrækker sig ens opmærksomhed. Til det hører der en stor have, der førhen har været en toft, som har delt byen i to dele, Strandhuse og Nyby. Skråt overfor oppe på bakkerne ligger forsamlingshuset, der er ganske nyt. Nedenfor dette er der igen nogle nye huse; længere henne er der (igen) en lille toft, på den ligger der et skur, opført af skibstømmer; det bruges til at gemme årer og fiskeredskaber i. Strandhuse er nemlig også et fiskerleje, og der ligger en del både fortøjede langs stranden. Højt oppe på bakkerne kan man se et hvidt hus med sort tag; det er sognefogedboligen. I nærheden af det står tre store popler, der kan ses i vid omkreds. Nedenfor dem ligger et hus med en ret stor lade, det er et af de største boelsteder i Strandhuse. Helt nede ved stranden ligger der en lille forfalden rønne lige ud til en lille vig, der hedder "Fuglevig"; de ovenliggende marker kaldes nattergal, der har for ikke lang tid tilbage været en skov, hvori der uden tvivl har været en nattergal. Går man så længere om gennem byen, ser man huse både til højre og venstre for vejen. Et af husene har en lidt ejendommelig form; det er nemlig bygget på en skråning med to etager ned mod vandet, men med een op mod vejen, så er der også bygget et par mindre huse op mod det, og derfor er det måske, det kaldes "Slottet".

Lærer Lindbæks børn: (f.v.) Ernst, Svend Trøst, Hertha, Sigrid, Kala og forrest Erna. Fotografiet er ca. fra det tidspunkt, hvor Svend Trøst skrev sin stil.

Oppe på bakkerne ser man enkelte boelsteder, til et af dem hører der en smuk skov, der ligger langs med en stor engstrækning.

Af de halvtredsindstyve huse, Strandhuse består af, er en halv snes boelsteder. De fleste er nye og teglhængte. Strandhuse besøges meget af landliggere, fordi den er så smuk, og den har sikkert en fremtid for sig som villaby, for i de sidste år er der bygget ikke så lidt til byen. Om vinteren, når der er sne og is, er Strandhuse meget smuk; men om sommeren er den endnu smukkere; især når man en sommeraften ser ind fra en båd på fjorden.

Strandhuse
fra omkring Aar 1900.

Byen i dag

af Jette Graversen

I dag - 86 år efter Send Trøst Lændbæk skrev sin stil om Strandhuse - er meget forandret; dog vil han sikkert nemt kunne finde rundt i området, for selv om der er sket en stor vækst i befolkningen og dermed blevet bygget mange nye huse samt anlagt nye veje, er de fleste af husene samt alle veje fra hans tid bevaret, ja, selv der, hvor høkeren boede, er der stadig en købmand. Fra at der boede under 200 personer i Strandhuse, beboes området nu af 2675 personer (pr. 1-1-89), fordelt således på alder:

0-13 år:	545
14-24 år:	234
25-64 år:	1518
65-74 år:	160
75- ? år:	73

Den store gruppe af beboere i Strandhuse er altså de erhvervsaktive mellem 25 og 64 år, den næststørste gruppe er den, som man må betegne som deres børn - set sammenlagt - gruppen fra 0-24 år. Den mindste gruppe er de erhvervsaktives "forældre" = pensionisterne, beboerne over 65 år.

Da der ikke er nogen industri og kun ganske få servicevirksomheder i området, betyder det, at størstedelen af befolkningen må tage ind til Kolding - eller andre steder - for at arbejde. De der er tilbage i dagtimerne er pensionisterne, de hjemmegående samt de elever, der går på Lyshøjskolen og fritidshjemmet. Der er hverken vuggestue eller børnehave i Strandhuse. Der er heller ingen pensionistboliger.

Da der er kommet flere folk til området, og de har et stort behov

for at kunne komme rundt, er der blevet anlagt en del nye veje mens de ældre er blevet udbygget.

Lyshøjallé, Skolebakken og tildels Fjordvej fordeler trafikken ud ad byen samt ud i boligområderne.

Disse er især præget af parcelhuse: pr. 1-1-89 var der 820, mens der var 215 række-, kæde- og dobbelthuse, 18 flerfamiliehuse og 5 andre - ialt 1058 boliger.

Med de over 1000 boliger er den øvre grænse ved at være nået, og området er ved at være fuldt udbygget, og dermed ændres befolkningstallet heller ikke ret meget.

Strandhuse står i dag som et område, der er sammensat af en række forskellige boligområder. Bebyggelsen omkring Fjordvej er den ældste, og mange af husene her stod der også i 1904.

Op til 1960erne er der sket en jævn udvidelse af boligområderne, men i 60erne begyndte det at gå stærkt med nybygningerne f.eks. på Skolebakken, Skolevænget, Strandvænget og Kobbelvænget.

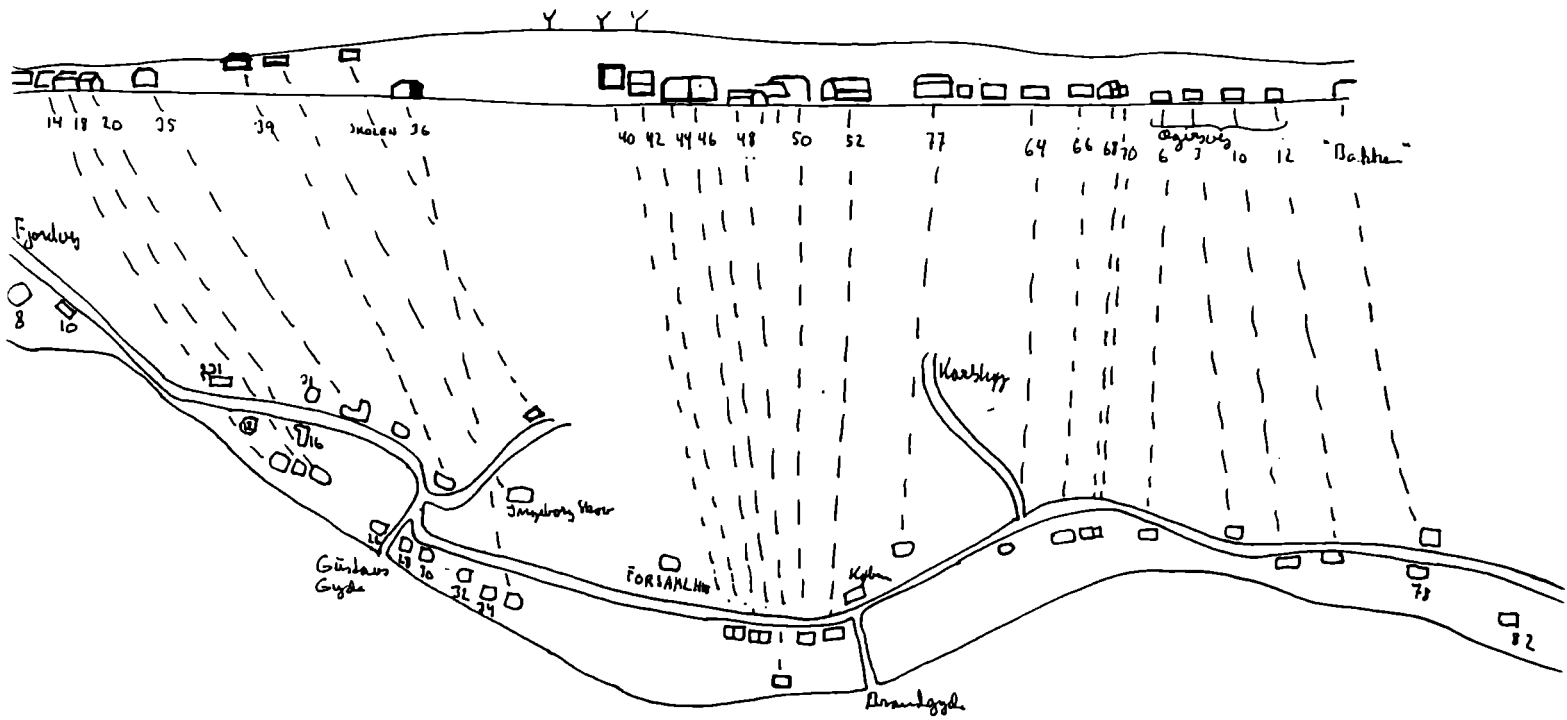
Senere op gennem 70erne blev der bygget omkring Lyshøjallé. I 80erne er der sket en udvidelse omkring Trapholt og området øst herfor. Dette område er også blevet beriget med Kunstmuseet Trapholt.

Det smukke fjordlandskab Svend Trøst Lindbæk beskriver er selvfølgelig forandret med den store udbygning af området op gennem århundredet. Det stærkt skrånende terræn ned mod Kolding Fjord med flere små kløfter, som skærer sig ind i landskabet, giver Strandhuse et særligt præg og en charme, det er svært at finde andre steder.

”Nøgle” over Strandhuses huse omkring 1910.

Nr.		Nr.
8	Elin Mikkelsen - 1877 (senere Beckmann)	46 Chr. Johansen - 1890
10	Kirsten & Niels Andersen - ca. 1822	48 Poul & Abelone Skak - 1905
12	Niels Skov - 1830	50 Martin Thomsen (senere murer Dres)
14	Per Laursen Skov -	52 Jens Møller
16	Høkeren - 1895	64 Rasmus Holm - 1870
18	Th. Mortensen - 1850	66 Laurids Holm - 1877
20	Chr. Mortensen - 1900 (senere Grün)	68 Jørgen Vinding - 1900
23	Vestre Trine - ca. 1832	70 Morten Mønster
26	Marie Drejø - 1877	
28	Dorthe Kruse - 1850	Ægirsvej:
30	Anders & Silde Sørensen - 1827	3 Mads Madsen - 1857
31	Th. Skov - 1895 (nu nedrevet: Fledelius - 1814)	6 Hans & Thea - 1890
34	Andreas & Mette Madsen - 1890	10 Andreas Weile - 1846
36	Chr. Hansen - 1891	12 Mads Weile - 1853
37	Søren Petersen	
39	Ane Basset - 1834 Ingeborg Skov	Fjordvej:
40	Hans & Mathilde Hansen - 1894	77 Strandbo - 1904
42	Martinus & Andrea Petersen	78 P. Buhl - 1860
44	Niels & Merenthe Klausen - 1891	82 Anna Berthelsen - 1850
		96 Fr. Averhoff

Årstillene er opførelsesårene som jeg dels har fået oplyst på Teknisk Forvaltning, dels har fundet frem til i Matrikelbogen.

Gennem det gamle Strandhuse

af Hertha Lindbæk

Strandhuse ligger på nordsiden af Kolding Fjord, begyndende der, hvor bækken løber under vejen ud i fjorden, "Vesterbro". Dog regnede vi i min barndom halvvejs Drosselbo, det gamle forsamlingshus og huset ved siden af, samt vogterhuset, med til Strandhuse. Dels fordi forsamlingshuset jo var Strandhuses ejendom. Dels fordi Drosselbo var bygget af strandhuseren Chr. Mortensen på en mark, der ejedes af hans forældre, der boede i det lange hus med gavlen op mod bygaden, det hus, der senere blev til Grüns Badeanstalt. I det hus var der i Chr. Mortensens forældres tid beboelse i den ene ende og stald og avlsbygning i den anden. Huset ved siden af forsamlingshuset var også bygget af en strandhuser - skipper Peter Petersen, bror til Martinus og Niels Petersen, hvis barndomshjem lå næsten over for førnævnte Chr. Mortensens. Og børnene fra begge hjem samt vogterhuset gik i Strandhuse skole.

Når man fra Kolding-siden kom over Vesterbro, førte den lave bygade gennem på den venstre side et engdrag, der gik helt over til en moseagtig strækning, mosen, hvorfra flere små bække eller kanaler førte vandet til bækken, der udmundede i fjorden.

På engsiden - Holmen - lå et langagtigt hus, stråtækt med to beboelser. Der boede Tue Jensen og Else Tues. Han var murer og spillemand. Jeg mindes ham dunkelt som en temmelig lang og knoklet mand. Hun var en lille trind og gemytlig kone. Som lejer havde de, da jeg var lille, Peter Dideriksen, der var fisker og ud-

Det forreste hus tilhørte Niels Andersen. Lidt til venstre for midten skimtes det gamle forsamlingshus. Hvem der boede i huset yderst til højre har jeg desværre ikke kunnet spore. Bemærk rækværket, som Hertha Lindbæk jo også omtaler.

stoppede dyr og fugle. I hvert tilfælde havde han udstoppet en duehøg, som far og mor havde i mit barndomshjem. Den havde mor fanget i en kurv, engang den ville tage æg. Det var før, jeg kan

huske. På fjordsiden lå altså Holmen, der svarede til sit navn. Og her lå to huse. Den ene tilhørte Elin Mikkelsen, hvis søn, Anders Mikkelsen, var murer. Et par døtre var gift i Kolding. Huset blev købt af Beckmann Christensen, hvis børn blev vore skole- og ungdomskammerater.

I det næste hus boede fisker Niels Andersen, der var gift med Kirsten. Hun havde været gift før og havde en datter, der var rejst til Amerika. Hun hed Olivia. Niels Andersen var stokdøv og meget mistroisk og jaloux, så Kirsten havde det ikke så let. De havde en søn, Charles Andersen, der blev snedker og senere møbelhandler i Kolding. Han var på min alder.

Men allerførst før disse huse var der ligesom en lidt ophøjet plads med et par store træer og der - lidt tilbage - havde der ligget et lille hus eller hytte, der havde tilhørt en mand, der kaldtes Chr. Jep. Andet end navnet og at han havde været en original eller særling kan jeg ikke huske om ham.

Efter disse huse, var der en smal strækning, nærmest blot en græskant som fjordbredden nåede op til, og der var et værn med pæle med afbarkede granstammer som rækværk. De var blankslidte og dejlige at slå kolbøtter på.

Lige over for gik en sti forbi Kobbelskoven indtil Kobbelskoven. Der var to stenter, man skulle over, for der gik unglykture på den skønne mark med de to bølgehøje. På marken var der et hegn med ledhul i, så dyrene kunne holdes enten det ene eller andet sted efter ønske. Der var sommetider heste på marken, så var ledet til engen lukket.

Bag ved Kobbelskoven, som udhus, lå resterne af et boelsted eller en lille gård - Bjerres gård - det havde før Kobbelskoven blev bygget af gårdejer Jacob Hansen, der afstod sin gård i Nr. Bjært til sin søn Valdemar, været ejet af en kaptajn Melsen, som var far til fru Marie Thomsen og hendes søster Maren.

Vejen havde lige efter Kobbelskoven og den smalle kant mod fjorden et lille knæk. På hver side af vejen stod en stor poppel og op til Kobbelskovens grund lå et langt stråttækt hus lige ud til vejen. Mod fjordsiden var der en lille stump have og en bro stod ud herfra hver sommer. Der var forøvrigt en bro ud for hver ejendom mod fjorden. Det lange hus tilhørte Vestre Trine - Trine Skov, en skipperenke, hvis mand og søn, der havde været gift med omtalte Maren Melsen, var druknet på samme tid. Hun havde flere sønner, som havde været på alder med mine halvsøskende, der var rejst til Amerika, før jeg blev født. Langs huset lå en have og et stykke mark.

Der var et temmeligt stort stykke mark, der strakte sig helt op til hegnet, der skilte Strandhuses jorder fra Nr. Bjærts jorder. Denne mark tilhørte i min barndom Skov'erne, fiskebrødrene Niels og Thomas Skov. Foroven på markerne var der en fordybning, måske resterne af en mindre mergelgrav og her holdtes Sankt Hans bål i min barndom. Gammelt tjæretømmer og net kunne danne et flot bål. Et rødstenshus - Thomas Skovs - lå med haven ned mod vejen ved markens østside.

Derefter lå et vinkelbygget boelsted med tilhørende marker og det tilhørte Søren Petersen og Maren Søren. Forældre til Peter, Niels og Marinus Petersen. Deres marker strakte sig op til skolemarken. Jeg husker utydeligt den gamle Søren Petersen, han står for mig som et billede - en rund, ikke høj mand, der bar en stor lågkurv. - Efter ham blev ejendommen overtaget af en hjemvendt amerikaner, Fledelius.

Et toetagers hus med kælder under kom man til efter Søren Petersens ejendom helt ned til fjorden. Det var Niels Petersen, søn af Søren Petersen, der havde bygget huset. Han var gift med Mine, født Rasmussen.

Nu kom, helt tilbagetrukket fra vejen og i flugt med havestykket, der tilhørte Niels Petersens hus, Ane Bassets hus - et langt, lavt hus

Trine Skovs kæmpepoppe, som blæste om i et stormvejr.

med to beboelser. En jævn, bred trappe førte fra vejen op til midten af huset. Der boede Ane Basset sammen med sin søsterdatter Petra Rasmussen og hendes datter Marie. Petras mand var bror til Mine, men han var stukket af fra kone og børn - til søs, og havde ikke vist sig siden. Ane Basset var en høj kvinde med et særpræget udseende, en personlighed. Jeg kan huske hende dunkelt. Jeg var kun et lille barn, da hun døde.

I husets anden ende boede Emma Dideriksen. Hun var også en særpræget kvinde, mor til Gustav Dideriksen og Marie Grün, født Dideriksen. Hun levede ikke sammen med sin mand Peter Dideriksen, men det fortælles, at han hver dag kom og spiste sin mid-

Trine Skov

dagsmad hos hende. Efter Anne Bassets hus deler vejen sig. En vej fører op til venstre og en anden fører videre om gennem byen.

Men nu må vi først hen, hvor vi slap fjordsiden omme over for Vestre Trines hus. Efter Trines have kommer vi til fisker Niels Skovs hus. De havde en ged, som græssede på marken på den anden side af vejen. Der havde Skov'erne også stejleplads, d.v.s. en plads til at tørre og tjære deres fiskegarn. Når vi - mine søskende og jeg - som små havde fået nye tøjsko, sagde mor: Kan I så gå om til Skov'erne og får lov til at træde i tjæren på pladsen og bagefter gå ud i sandet. Det blev sålerne dejligt stærke af.

Videre går vi forbi en have, der hører til et lavt hus med gavlen mod vejen. Vinduerne er almindelige tofags. Der er sat hylder op, hvor der står glas med bolcher og sukkerstads i, der boede kagekønen madam Therkelsen, høkerkønen ville hun kaldes. Hun handlede med kolonialvarer, kager, tvebakker, franskrød og en eller to gange om ugen med kød - slagteriaffald kaldet: lever hjerter, småkød og lignende fra slagteriet. Så vidt jeg ved, gemte hun det i en trækvogn, der var indrettet med en metalkasse. Brødet havde hun i et rum ovenpå. I husets nederste ende havde hun leje-folk. Af dem kan jeg kun huske Anne Mortensen, der var enke - og Signe Tørnes, en søster til Skov'erne.

Neden for dette hus, helt nede ved fjorden, lå et stråttækt hus, hvor P. Laursen Skov og hustru boede. Hun havde en morsom, pibende stemme og det sagdes, at hun drak 11 kopper kaffe, når hun kom i byen til aftenskaffe. Mine søskende var meget interesseret i at være til stede, når far og mor engang i mellem indbød de to til kaffe. Jeg kan dunkelt mindes en enkelt gang de var hjemme. Hun havde en stor lomme i nederdelen. Deri gemte hun den kage, hun ikke syntes hun kunne overkomme at spise til kaffen.

Og så kommer vi til næste hus, hvor haven går op mod vejen og huset ligger omtrent midt i haven med gavlen øst-vest. Der boede Thomas Mortensen. Før jeg husker det, mens jeg var helt lille, boede her styrmand Jensen og familie. Han havde haft skibshandel i Kolding og var gået fallit - de var meget fattige. Hun gav undervisning i musik og syning.

Næste hus blev til badeanstalten. Der havde Chr. Mortensen boet og hans forældre før ham. De havde landbrug og stald i huset her, med marker ovre på Bramdrup Grund. De byggede som sagt senere Drosselbo. Senere kom styrmand Niels Møller til at bo der. Af en eller anden grund opgav han sejleriet og oprettede badeanstalten efter fars opfordring og efter at far havde sørget for at han

købte badehusene, som først hørte til forsamlingshuset. Senere blev huset købt af danselærer Toft, der drev badehusene og lidt sommerrestaurant, ja, det gjorde Niels Møller også. Koldingenserne kunne så drikke kaffe, når de spadserede deres søndagstur til Strandhuse. Det var en yndet tur ad den skønne sti langs banen ned for villahaverne.

Vi kommer nu til huset ved siden af badeanstalten - et langt hus tæt ved jorden - med et udhus i vinkel mod øst. Det ejedes før jeg blev født af Marie Drejød, som var mor til Kathrine Back og Niels Drejød, der sammen med maler Grün oprettede firmaet "Grün og Drejød". Efter Maria Drejød boede Kathrine Back med familie i huset og senere igen danselærer Toft efter salget af badeanstalten.

Så kommer vi til Gustavs gyde, som fører ned til fjorden mellem Marie Drejød's hus og det hus, som nu ejes af Levison. Et bindingsværkshus, som i min barndom ejedes af Dorte Kruse. Da mor kom hertil, afholdtes der i de lave stuer legestue for byens ungdom. I den forreste stue dansedes der og i den bagerste blev der drukket kaffe. Jeg husker dunkelt Dorte Kruse. Hun var mor til en Hans Hansen, som også kaldtes Hans Kruse, og en søn der rejste til Amerika, og til Mette Kruse, der boede sammen med sin mor og efter moderens død ene. De havde stald i den vinkel der vendte siden mod gyden. De ernærede sig ved at sy uldveste sammen for et strikkeri i Kolding. De hentede emnerne til vestene og bragte senere de færdige veste til Kolding i en sjov, flad barnevogn. Hun havde nok været sømands-enke, som så mange i Strandhuse dengang.

Ved siden af Dortes hus lå et ret nyt teglhængt hus, som tilhørte Anders Sørensen, der var skipper, og Sille. Han var søn af Stude Søren, der boede ovre i parcellet i Hvidsminde, men som drev toften ved hjælp af stude. Jeg må have set ham som lille, da jeg ser for mig et billede af en mand, der førte stude og da jeg dengang spurgte mor, om det var rigtigt, at jeg havde set noget sådant, be-

kræftede hun det. Anders Sørensen var en høj, kraftig, flot mand. Rolig og besindig. Sille var søster til Andreas Madsen og Niels Klausen og var temmelig vel ved magt og virkede meget magelig.

Efter dette hus var der en ubebygget plads, som blev solgt til Smørre Jensen, som byggede det, der ved senere ombygninger blev kaldt "Villa Ro".

På den modsatte side af vejen lå Dorte Kruses store have fuld af bærbuske og store træer. Der byggede hendes søn Hans Hansen huset "Svalen", efter han havde solgt den ene del af et dobbelt hus, som vi kommer til lidt længere omme i byen.

Vi er nu nået til Andreas Madsens hus, nu kaldet "Kahytten". Der boede skipper Andreas Madsen og hans kone Mette Madsen - i min barndom ofte kaldet Emmas mor af nabobørnene. De havde en datter Emma, som var deres et og alt. Deres søn Erik beboer nu huset. Andreas Madsen var som nævnt ejer af en skønnert og en agtet mand i byen - ikke mindst fordi hans kone var et menneske, der tog sig mange sager på. Hun trådte til ved barsler og dødsfald og var i det hele taget meget benyttet, når der var noget der skulle ordnes.

Tæt ved siden af lå et hus magen til Madsens. Det tilhørte murer Chr. Hansen, også kaldet Chr.Lods, fordi hans far havde været lods. Han var enkemand med fire børn: Agnes, Valdemar, Kristine og Niels. Kristine var min barndoms- og ungdomsveninde. I det hele taget havde vi som børn meget forbindelse til det hjem. Vores tre tanter - først tante Lone, senere tante Mi og tante Line, passede ved moderens død, da den mindste dreng var et par år, skiftevis huset og opdrog børnene på en god og ansvarlig måde. De var meget syngende og sang ofte med os børn, når vi sad på skrænten på den modsatte side af vejen, hvor de havde lejet en stump jord til køkkenhave, grænsende ind til Dortes have. Det var nogle dejlige mennesker i det hjem.

Grænsende op til Chr. Lods' hus lå Næsset - en stor slotsagtig bygning med stor parklignende have. I min barndom, da træerne endnu ikke var vokset store, var der tremmestakitlåger og et ikke ret højt tjørnehegn. Senere, da hegnet var vokset op, kom der to porte i i stedet for stakitlågerne. Hvor vi småpiger stod og kiggede ind og snakkede med apoteker Møllers yngste piger, der var jævnaldrende med os. Møllers familie bestod af hr. og fru Møller, Ingeborg, Gudrun, Poul, Kirsten, Emely og Astrid.

De var i vore øjne meget fornemme folk og holdt en vis afstand til byens folk. Dog var de altid meget venlige, hvis man kom i deres nærhed. Der var store glatte plæner i haven og dem slog far med le, når de trængte dertil. Far var gode venner med familien og kom dem på lidt nærmere hold end vi andre.

Efter apotekerens have lå to teglhængte, dobbelte huse nær vejen og med have ned mod fjorden. Hvorfor byens børn kaldte dem Skarbysgård, ved jeg ikke. Der fandtes i Kolding et sted med det navn og det var ikke velanset. Måske har byggestilen lignet og så har det været et smædenavn. Måske har børnene haft et horn i siden på de børn, der boede der. I det første hus boede Hans Hansen og Mathilde. Det var Dorte Kruses søn og svigerdatter. Det dermed sammenbyggede hus boede Martinus Petersen og Andrea i. Han en søn af den gamle Søren Petersen over for badeanstalten.

I næste dobbelthus boede Niels Klausen - bror til Andreas Madsen - og Merente. De var barnløse, men havde en plejesøn, Johannes Petersen, en rar og stilfærdig dreng. Senere tog de en pige, Mathilde. Far var tilsynsværge for disse børn.

I den anden ende af huset boede først Chr. Johansen og Lorine. De byggede "Bakkely" lige over for, men solgte det og byggede senere "Alfa" omme på Holmen.

Næste hus lå tæt ved fjorden med haven foran op mod vejen. Det var et langt lavt hus. I min barndom boede skipper Skak og Abelone

Hans og Mathilde Hansen

Abelone Skak

her. De havde fem børn: Hans Skak, der blev gift med Laura Vejle, Niels Skak, der i en ret sen alder blev gift med Anne Johansen fra "Alfa", Peter Skak, der forblev ugift, Marie Skak, der blev gift med kaptajn Jensen og Alma Skak gift med sadelmageren fra Nr. Bjært. Endvidere havde de en plejedatter, Gitte Skak, der var datter af en der hed Klaus Averhoff. Hendes forældre var døde. Foruden hende var der to brødre, Marius og Poul Averhoff. Den første blev vist nok købmand i Middelfart. Den anden var tjenestekarl i Nr. Bjært indtil han kom på De gamles Hjem der. - Alle Skak-sønnerne blev sømænd som faderen. I hvert tilfælde begyndte de alle deres voksne liv som sømænd. Kun Niels fortsatte sømandslivet. Marie Jensen

overtog forældrenes hus og nedrev det og opførte et nyt samme sted og kaldte det "Fadersminde". Poul Skak og Abelone var meget elskelige mennesker, der stod folk bi ved dødsfald og andre lejligheder, hvor der var behov for et erfarent menneskes hjælp.

Nu kommer vi til et rødt murstenshus, der lå tæt op mod vejen med haven ned mod fjorden. Det er bygget af en ung skipper Martin Thomsen, da han blev gift med Nicolín Thomsen. Efter få års ægteskab døde hun fra mand og den lille pige Mette Thomsen, som var jævnaldrende med min ældste søster og blev til hendes meget gode veninde. Hun og hendes stedmor kom til at høre til mine forældres og søskendes venner og omgangskreds. Efter sin kones død satte

Laans Emballage			
Januar 7.	1 Kasse til Min.	1.50	
"	36 Flasker a 10	3.60	
"	33 Hylster	" 66	
"	1 Anker ^{med 2 laus.} 3.00	3.00	
"	1 Potte 3.00.	3.00	
"	1 Blikdase 1.00.	1.00	
Pr. 1 do retur	" "	" "	1.00
"	1 Potte retur	" "	3.00
"	27 Flasker a 10	" "	2.70
"	33 Hylster	" "	" 66
"	1 Anker m. 2 laus	" "	3.00
"	1 Kasse	" "	1.50
		<u>12.70</u>	<u>11.86</u>
13	An Saldo, 9 Flasker a 10	" 90	
15	Pr retur 9 do	" 90	

En af Skaksønnerne, Hans Peter, blev den 9. januar 1909 gift med Laura Vejle. Brylluppet varede 3 dage og kostede kr. 97, 56. Fra købmændsbogen ses her regnskabet for emballage.

Martin Thomsen og hustru

Murer Dres og Line med datteren Thea

Martin Thomsen sin lille pige i pleje hos sin kones søster Maren og hendes mand Mads Madsen. Huset blev solgt til et nygift par - Andreas Skyt og Line, født i Bramdrup. I det hjem opvoksede 4 børn: Ellen, Peter, Louise og Thea. Både Andreas, der var bror til Niels Klausens kone Merente, og Line var ret særprægede mennesker. Andreas var murer og hed mellem folk Murer Dres og hans kone kaldtes tante Line.

Næste hus var et hus med to lejligheder, en i hver ende af huset, med en dør i midten. Det så ret nyt ud i min barndom og har sikkert været forandret fra sin oprindelige skikkelse. Fru Marie Thomsen har nemlig fortalt, at hendes bedsteforældre havde boet der. Så vidt jeg ved havde de en ko, der græssede på den sideliggende eng, der lå der, hvor nu den brede gyde, der hører til Strandhøj, ligger. Jeg

kan huske engen, men jeg var ikke ret gammel før den forsvandt. Jeg husker, at der blev holdt møder der af min onkel, grosserer Hans Nielsen og en af hans sommergæster, en lærer Hansen fra København, der sammen med sin kone og tre sønner - Hans Chr., Svend og Herluf opholdt sig en tid i Strandhuse. Det har vist været omkring 1908. Allerede da har der været solgt et stykke fra som grænsede op til de to gamle marker, som min far havde købt af Søren Mogensen Haahr og Mads Klausen Bischoff - gamle Mads, far til Andreas Madsen, Niels Klausen og Sille. Kort tid efter det omtalte møde blev næste stykke af engen, som dengang tilhørte sognefoged Michael Skov, kaldet Karl Skov, solgt til daværende sognerådsformand gårdejer Chr. Hansen, Nr. Bjært, tillige med den på den anden side af byvejen liggende mark der grænsede til Tørsted Laursens ejendom. Herpå byggede Chr. Hansen et hus - en villa "Strandbo" for at hans søn Magnus, der led af tuberkulose, i den friske strandluft kunne generhverve sin sundhed. Desværre hjalp det ikke - Magnus døde, Chr. Hansen boede til sin død i dette hus. Han havde en gammel husbestyreinde Anne Jensen. Og når vi børn kom i den gamle have - fars strandejendom, kaldte vi den - havde vi to små piger, Hertha og Sigrid, meget glæde af at smutte ind og tale med den venlige gamle mand og hans husbestyrerinde. Ja, det blev skik, at vi blev budt om til dem en gang hver sommer og vi beundrede meget de fine grønne og røde ruder, som dengang pyntede i den tilbyggede veranda.

Den gamle have var arbejds- og tilflugtssted for os i min barndom. Far var en meget dygtig havemand og han lagde faskiner ud i stranden og gjorde jorden i høj grad givtig i sin pleje og kultivering af den. Det var jo ikke altid vi børn syntes, at det var spændende at luge og hakke deromme, når det kom på tværs af legelysten. Men jeg husker nu ikke, at det voldte os større kvaler. Det indgik som et naturligt led i vores tilværelse og deromme havde vi også lov til

at tage kammerater, der havde lyst til at tage et nap, med. Det gjorde arbejdet til en leg. I hvert tilfælde fik vi dejlig frugt og afgrøde fra haven. Og så var det jo vores strand, selvom vi dengang hverken havde bro eller båd. Det fik vi først senere.

Ved siden af vores have boede skipper Rasmus Holm og hans kone Kathrine. De var forældre til Kaj Holm og nogle døtre, som var voksne og gift udenbys. Rasmus var en stout gammel mand. Der var noget der gjorde indtryk på mig som barn og det var, at han bar guldørenringe.

Ved siden af hans hus lå en offentlig gyde - den var også en brandgyde - hvor man svømmede hestene. Manden som ejede boelstedet, som lå lige over for vor have, havde heste, som han svømmede her. Jeg ved ikke om det udtryk kendes mere, men når hestene var færdige med arbejdet blev de redet ud og så svømmede de en lille tur.

Endnu længere mod øst lå et langt, smukt, lavt hus med stråtag. Her boede to familier: I den vestlige ende boede skipper Laurids Holm og hans værkbrudne, gigtsvage kone - det gjorde et dybt indtryk på mig, når jeg besøgte hende sammen med min mor, at se hendes fingre, som var helt vanskabte. Hun lå i sengen i mange år, jeg tror en 13-14 år, måske længere. Hendes mand passede hende troligt og kærligt. I den anden ende boede en familie vi kaldte Mads Peters.

Vi går længere østpå, så kommer vi til et lille hus, som var bygget af Jørgen Vinding. Han var enkemand og havde en datter, som - i lighed med to andre enkemænds døtre - blev taget som plejebarn hos den gæve sognefoged Michael Skov, som boede op ad den lille Kirkesti, som kaldes "Karlshøj", opkaldt efter huset. Konen, Inger Skov, blev kaldt tante Inger af byens folk. De havde altså foruden deres egne børn tre plejebørn.

Ved siden af Jørgen Vindings hus lå et ejendommeligt hus. Det kaldtes "Slottet". Det var det første tre-etagers hus i Strandhuse.

Hans og Thea Hansen med deres plejebarn og en københavnerferiepige

Det var bygget ind i skrænten. Op til det var et ganske lille hus, ligesom en udvækst. Der boede Morten Mønster. Han havde træben og var vist krigsinvalid. Senere kom skomager Paaske til at bo der.

Så kommer vi til et langt, lavt hus og her kom jeg meget som barn. Der boede to mennesker, som havde overtaget huset efter mandens forældre. Dem kaldte man i hele byen onkel Hans og tante Thea. Det var to elskelige mennesker, i hvis lave stuer en kreds af mennesker i tidens løb har modtaget megen gæstfrihed og delt meget godt med hinanden.

Her kom vi meget. - I pastor Thomsens - og senere provst Jørgensens tid - samledes vi til fødselsdage - og det var ikke bysladder man samledes om. Præsten bidrog jo i høj grad til at det blev lodige samtaler. Jeg husker vi en vinter en gang om ugen samledes hos os for at synge salmebogen igennem.

Endnu længere mod øst lå en have ned mod fjorden og på nord-siden af vejen - vejen gik der helt ned til fjorden - lå markerne på skråningen. Her var et langt, morsomt hus. Smalt og teglhængt. Det ejede min onkel Johan Nielsen fra København som sommerhus. Han fungerede nærmest som lægprædikant i den tid han var der om sommeren. Sammen med en dame som kom til at bo i "Strandbo" - en fru Johansen fra Nr. Bjært - holdt han kristelige møder i forsamlingshuset. Der var såmænd altid godt besøgt. Skipperkonerne og fiskerkonerne trængte jo også til afveksling - de var jo ene om sommeren med deres børn.

Ved siden af var der en slugt, hvor der løb vand ned i fjorden. Oven for onkels ejendom var der en lille lund, som kaldtes "Nat-tergal".

Alt det her foregik på det der nu hedder Ægirsvej. Den burde hedde Gamle Byvej eller som beboerne hårdnakket blev ved at

kalde den: Gammelvej. - Det var den sidste del af den oprindelige byvej.

Den næste have lå også på Fjordsiden og huset i flugt med onkels hus. Et stråtækt hus lå med langsiden mod vejen. Her boede Johannes Madsens bror. Han hed Mads Madsen. De havde forresten også plejebørn. De havde bl.a. en Martin Thomsens datter. Da hendes mor døde - han var også skipper her i Strandhuse - tog mosteren et barn i pleje. Ligeledes var der en dreng i pleje som hed Vald. Mortensen. I fortsættelse af huset var en stor have, som ejedes af Poul Skøtt. Han havde sandsynligvis været sømand, men jeg kan ikke huske om han havde noget arbejde inde i Kolding. For det var jo efterhånden sådan at da færdselsvejen blev bedre, så var der nogle af folkene der tog arbejde inde i Kolding. I sine sidste år var han fiskehandler, så han købte en hest og kørte rundt i sognet og solgte fisk. Hvor Mads Madsens have sluttede på fjordsiden lå et hus under vejen. Det tilhørte skipper Andreas Weile og hans hustru som var en søster til Mads Madsens kone og til Martin Thomsens kone. De tre var importeret fra den anden side af fjorden. Hun lå også i sengen i mange år på grund af gift.

Måske skyldtes det fugtighed. Den kvinde, som boede i det lille hus, som min far købte, hun lå også i sengen i 14 år. Jeg har spurgt min mor om det var på grund af gift, men det var det ikke, men da hun havde opdraget sine børn og de var fra hånden, så magtede hun ikke mere. Det var jo indskrænkede forhold. Der var kun en eneste stue og så et lille køkken og en gang. Hendes mand kaldte vi gammel Mads. Det var sådan en morsom og sød mand. Han havde lune i sine øjne. Han gik altid med en stor islænder.

Så fortsætter vi op ad bakken mod øst. Her boede Andreas Weiles bror Mads Weile. Det er det hus, som nu ejes af dr. Ortmann. Hans kone blev kaldt Maren Kolding, om hun var født Kolding eller om det var fordi hun havde sin gang meget ofte til Kolding, det

ved jeg ikke. Mads var en ret ejendommelig mand. Han kunne sætte vorter væk. Jeg havde engang en meget slem og tyk vorte på den ene hånd og så gik jeg til Mads fordi jeg havde hørt han kunne sætte vorter væk. Så tog han et stykke flæsk og gned vorten med. Derefter gravede han det ned og så sagde han, nu må du ikke snakke om det, så skal den nok gå væk. Om han sagde noget over den ved jeg ikke, men vorten gik i hvert fald væk.

Så er vi kommet til et langt lavt hus overfor bakken. Her boede tre familier. Jeg husker dunkelt den ene, han blev kaldt Anders Svensker, han kom undertiden i dagleje hos min far og han havde den ejendommelighed at han spiste senerne. Han må have haft nogle fænomonale tænder.

Det hus tilhørte en af boelsmændene eller rettere en af gårdejerne gården lå et stykke omme. Dette hus lå altså lige over for det lange hus. Det tilhørte skipper A.A.Wæring. Nu er det revet ned.

Vi sprang over det boelssted der lå ved Nattergal. Nattergal var sådan en mærkelig terrasseformet skov. I et hus her boede Niels Rasmussen. Ham kan jeg nu ikke huske. Men derimod de mennesker der købte det af ham. Da ostegrosserer Møller døde købte hans enke, som havde været handelsrejsende, hun var en meget dygtig kvinde, Niels Rasmussens ejendom og byggede et hus nede mod vejen.

Så må vi længere østpå igen nede ved fjordsiden om til et hus som ejedes af en enke der hed Anna Bertelsen. Jeg blev engang sendt om til hende af min mor i et eller andet ærinde, jeg kan såmænd ikke huske hvad. Men jeg skulle spørge hvordan det gik og hun svarede at "han som har hjulpet hidindtil han hjælper nok herefter". Da jeg så kom hjem til mor var jeg så rørt over hendes gudhengivenhed. Lige overfor hende lå et hus med gavlen mod vejen. Det er det hus fru konditor Bohsen hidtil har beboet. Og så fortsætter vi mod øst. Her kommer vi til et lille hus der lå lidt oppe for vejen, der var nær-

Strandhuseidyl. Mads Madsens og Andreas Weiles huse (Ægirsvej nr. 3 og 10)

mest trapper fra vejen op til det. Her boede før jeg kan huske, en mand som hed Store Klaus Averhoff. I den tid jeg kan huske boede en skrædder Jens Lauridsen og hans kone. Hun var mor til Anders Wærings kone. Så fortsætter vi til den lille gård som tilhørte Peder Buhl eller Pejer Buhl, som han blev kaldt. Far sagde altid P. Buhl. Han var den anden af boelsmændene som havde heste. Han besørgede al den kørsel - efter jordmoder og brændsel og når der var konfirmation eller bryllup. Den gård blev forladt eller nedlagt fordi der pludselig skete et stort jordskred, sådan at vejen gled et langt, langt stykke ned. Dørene sprang op i huset og det blev fuldstændigt ubeboeligt. Da måtte de sælge det, men gården havde jo ligget der i mange år og det var en meget anset familie der boede

der. Så blev gården revet ned og solgt til Manfort fra Frøkontoret. Han købte gården og jorderne omkring. Her hørte en skov til som hed Trapperskoven. Det er det nuværende Trapholt, som blev købt af dr. Lind. Men der hvor der nu er frugtplantage og hvor dr. Lind bor, der var marker og skov. Det var en dejlig skov. Nedenfor skoven var den yndigste eng. Inden vi kommer til engen lå det sidste hus i byen. Det ejedes af Frederik Averhoff. Han var en meget nyttig mand for byen. Han kunne alting, han var murer og han kunne spille. Så kom den yndige eng med forglemmigej og engnellikerod og det var et dejligt sted for os børn at gå der selv om der var nogle dræningsgrøfter, så man skulle passe på man ikke dumpede i. Vi yndede meget at gå her.

Herefter kom Sanatoriet - Louisehøj - det blev bygget omkring 1908. Her blev bygget en forbindelsesvej til Kolding. Der var jo ikke nogen kørevej. De skulle om ad Hvidsminde. Da var det at min far sagde, at nu var chancen for Strandhuse.

Vi har vist ikke fået det ny Forsamlingshus bygget?

Der var en toft eller en mark midt i byen, som endte hvor de nye huse begyndte at blive bygget. Huset blev bygget i 1903. Her foregik julefester og byens fester. Man sluttede sig sammen om huset og hjalp hinanden. Bestyrelsen betragtede det som en æressag at alt var holdt så fint og så godt. I 1896 blev der afholdt basar for at samle penge ind til huset. Selvfølgelig ville salget af det gamle hus også indbringe penge. Da de søgte myndighederne for at få lov til at holde basar i det gamle forsamlingshus, så stødte de på den klausul, at hvis der skulle tillades at afholdes basar skulle det være i vel-dædigt øjemed. Og så fandt far ud af at da der var adskillige skipperenker, der sad skidt i det, kunne man indrette et par billige enkeboliger i forsamlingshuset.

Og så blev basaren tilladt.

Nu er der i al fald ikke noget af det der dengang kendetegnede et forsamlingshus. Det bruges vistnok hovedsageligt til bankospil og udlejning til private fester.

I 1905 blev der bygget af købmand N. P. Karstensen i Kolding en stor bygning med dobbeltbutik - købmand og bager.

Det der i dag hedder P. Lindbæks Vej det var nærmest en hulvej. Vejen var jo skåret ind i bakken og inden vi kommer til skolen, ved foden af bakken, der var der en sti mod øst og for enden af stien lå der et boelssted, som tilhørte Ingeborg Skov og det tilhører nu Jørgen Frandsen.

På en skrænt lå en have, hvor der var rosinblommer. . . Vi børn syntes jo de var så morsomme. På den modsatte side boede skipper N. P. Skøtt. D.v.s. hans enke boede. Der førte en stentrappe op til

huset som var meget pynteligt, teglhængt, med blanke buede ruder. Det var meget fornemt. Han har jo været en velhavende skipper. Det lå altså lige nedenfor skolen.

Først kom selve skoleboligen, det som var mit barndomshjem, det havde oprindeligt været skole. Så blev der bygget en rigtig skole på den anden side. I den befandt sig stald og lo og lade, hestestald og alt det som hørte til et landbrug. Der hørte jo ret megen jord til skolen. Lærerboligen blev forbedret da den rigtige skole blev bygget. Der blev bygget en udbygning, som køkkenafdeling, og fra køkkenvinduet kunne vi se tværs over markerne og kunne se når toget kom på banelinien. Og hvis man ventede gæster, så kunne man se, nå, nu kom toget, så var det tid at forberede sig eller også var det tid for far at køre ud og hente gæsterne og efter mit skøn var det en yndig have omkring med buskevækster, jasminer og ribis og alt muligt. Så var der rosenbede som mine halvbrødre havde plantet roserne i og op ad huset groede der roser, så var der to mægtige kirsebærtræer med de mest vidunderlige kirsebær og det var altså som sagt paradiset på jorden.

Skolebygningen var indrettet sådan at man gik ind i skolen nærmest længst mod øst. Man kom ind i en gang, døren er på samme sted, her i gangen var der hylder til træsko og knager, men længst mod vest var der en dør, som førte ind til lærerens vaskehus, hvor der var en stor gammel ovn. Der var kun en skolestue, man gik jo kun i skole hver anden dag.

Inde i skolestuen var to rækker fire eller femmandsborde, en gang i midten, skabe og reoler og så var der en forhøjning med en pult og en stol. Der var også en stor kakkellovn nede ved døren. Oven over vinduerne på begge sider af rummet, hang bibelske billeder som vi var meget glade for. De faldt meget godt i tråd med religionsundervisningen, som begyndte dagen. Far bekendte troen, bad fadervor og vi sang en salme, så fortsatte det med religions-

Købmanden og bageren

undervisning. At disse timer ikke er gået sporeløst hen over børnene, det har jeg bevis på, bl.a. et brev fra en af min fars gamle elever og endda en som kun gik i skole nogle få år, fordi far tog sin afsked.

Om vinteren når skuderne var lagt op, så blev de unge mennesker som ikke havde noget at bestille - de fleste af de unge her fra Strandhuse gik jo til søs - så sagde far til dem. "I kan komme om og gå i skole". Så blev der stillet et par såkaldte tegneborde op i forlængelse af katederet. Her sad så de unge mennesker og regnede og deltog i den almindelige undervisning. Jeg har deltaget i undervisning fra jeg var ganske lille, for min yngste søster, som var et par år yngre end jeg, var meget skrøbelig, så far tog den lille stump og jeg var,

Gamle Strandhusere fotograferet i lærer Lindbæks have omkring 1920. Stående f.v. Anna Lindbæk, Andreas Madsen, Peter Petersen, Mette Madsen, Anders Sørensen, Martine Hansen, Kirsten Andersen, Marie Hansen, Cecilie Sørensen. Siddende f.v.: Merenthe Clausen og Abelone Skak

vel 2-3 år, med i skole og så blev jeg placeret deroppe og lærte for det første at holde min mund og for det andet at lytte.

Bag skolen lå græsmarken, der strakte sig helt op ad bakken til vejen der førte til Nr. Bjært. Nu hedder vejen Skolebakken, der hvor alle de skønne marker lå. Når vi havde gæster skulle de altid med op over marken og se udsigten. Min far dyrkede selv markerne ved hjælp af drengene og en daglejer i den travle tid, når der skulle tærskes o.s.v. Han stod op kl. 4 om morgenen. Jeg ved såmænd ikke hvornår han sov, men han fik et middagshvil. Han delte ud af sine grøntsager. Neden for marken havde vi en dejlig frugthave med bærbuske, så der var også nok at gøre for mor.

På den anden side af vejen lå et mindre stråtækt hus på bakkeknolden. Det var Kås Klot. Dette mærkelige navn kommer af kursforhøjning. Det var jo hævet over landskabet og oppe for oven var 3 mægtig store poppeltræer som hed de 3 jomfruer. Det var sømærker. Det er her skuespilleren Erik Paaske har haft sit barndomshjem. Da der så kom ledefyr i fjorden var det ikke så påkrævet at der var sømærker, så nu er træerne væk.

Gudrun Heckmann - daværende lektor på Kolding Gymnasium - indspillede i 1975 et par bånd med Hertha Lindbæk. *Jette Gravensen* og jeg har nedskrevet, hvad der bliver sagt på disse bånd, hvorefter jeg har redigeret teksten med ganske let hånd med hensyn til Hertha Lindbæks gennemgang af Strandhuses huse og deres beboere omkring 1910.

De andre oplysninger på båndene er bragt andetsteds i bogen. Desuden er Gudrun Heckmanns spørgsmål udeladt.

Strandhuses veje

I det gamle Strandhuse var der, som det fremgår af Svend Trøst Lindbæks stil, kun to veje: den nuværende Lindbæksvej, hvor skolen lå og Fjordvej, som gik over i Ægirsvej (som den til beboernes store harme kom til at hedde. I mange år blev de da også hårdnakket ved med at kalde den Gammelvej). Lindbæksvej fik sit navn omkring 1930, hvor Skolebakken blev lavet.

Der var selvfølgelig også de forskellige gyder og stier, men det store problem var forbindelsen til Kolding. Inden Strandvejen blev anlagt, havde Peter Lindbæk sørget for, at der blev lavet en sti til Kolding. Hertha Lindbæk har beskrevet det således:

”Beboerne måtte, hvis de ikke skulle den lange omvej over Hvidsminde, hvor der var kørevej, så måtte de færdes til fods i strandkanten eller pr. båd. Det var jo temmeligt besværligt - ellers kunne de på en eller anden måde komme over banen og gå langs markerne, men får syntes, der burde en nemmere og bedre vej til Strandhuse, og så forhandlede han med Statsbanerne, og fik lov til, at der måtte anlægges en sti på indersiden af banelegemet, og ved hjælp af frivillig arbejdskraft o.s.v. blev der en sti, og det er den skønne sti, som vi i min barndom gik ad, og som jeg gik på til skole, da jeg kom på Kolding Realskole”.

Før den sti har det altså ikke været nogen spøg at gå til Kolding, hvad fiskerkonerne ofte gjorde for at få fangsten afsat. De måtte gå på den temmelig ufremkommelige strand med de tunge fiskekurve.

Det, der gav stødet til selve Strandvejen, var bygningen af Jule-

mærkesanatoriet. Hertil kunne man nemlig kun komme via en markvej fra Nr. Bjært.

Om bryderierne med at få penge til vejen sang ”strandhuserne” i 1908 i dette sanghæfte.

De senere veje er opstået som følge af udstykninger, som i flere tilfælde er sket i forbindelse med haveselskaber.

I følge Teknisk Forvaltnings optegnelser er Strandhuses øvrige veje udstykket i følgende rækkefølge:

Otto Skovsvej - ca. 1915	Terraseparken - 1970
Vinkelager - 1924	Mårvænget - 1971
Skolevænget - 1946	Forstallé - 1971
Valmuestien - 1947	Elsdyrvej - 1971
Toften - 1959	Dådyrvej - 1971
Bakkedraget - 1961	Kobbelskoven - 1971
Kobbelhave - 1963	Lyshøj Allé - 1971
Trapholtparken - 1964	Harevænget - 1971
Vester Allé - 1965	Hvedemarken - 1970erne
Øster Allé - 1968	Havremarken - 1970erne
Egernvej - 1969	

En sandfærdig Beretning
om den ny Strandhusevej

i 6 Afdelinger.

Udgivet den 12. November 1908.

Mel.: Der er et Land.

STRANDHUSE By, der ligger smukt ved Fjorden,
Er atter nu i Fyr og Flamme bragt.
Der findes næppe nogen By i Norden,
Hvor en saa stor energisk Kraft er lagt.
Jeg blot skal pege paa de fik en Kirke,
De fik Forsamlingshus, de fik en Sti,
Da det var klart, begyndte de at virke
For et Legat og hængte troligt i.

Legatet kom — men Ro kom ej tilbage,
Thi vi maa ha' en ny og bedre Vej.
Her handles maa — det nytter ej at klage,
Saa tog man fat, og nægtes kan det ej,
At Lindbæk her som overalt var Sjælen,
Skønt han fik mange grumme fæle Stød.
Han stod dog fast og fægted' ej med Halen,
Han saa jo klart, hvad denne Vej betød.

Det gik dog smaat, og Vejen tidt har sovet
En Stund, men stadig vækket op paany,
Det klared' lidt, da Herredsfogden loved'
At støtte, men straks kom den mørke Sky,
Thi Herredsfogden døde, og den Støtte,
Som her var ventet, den svandt hurtig bort;
Men Karbergs Hjælp den gjorde dog den Nytte,
At der kom gratis Jord, se det var stort.

Og nu kom Kort og over Vejen Planer,
Men ak! saa døde Vejen bort igen
Indtil der kom en rig Amerikaner,
Der lovede at ville støtte den.
Nu gik det atter løs, man skrev og søgte,
Og det saa ud, som Sorgen nu var slukt,
Men pludselig udbredte sig det Rygte,
At Banen vilde fordre Viaduk.

Der stod vi nu igen og Lindbæk vridet
Sig som en Orm, man har paa Halen traadt.
Hvad nytter det, om nok saa haardt man slider,
Med Pengene det er dog altfor smaat.
Men atter lysner det nu op for Sagen,
Thi Sanatoriet maa ha' en Vej.
Den Sag den synes dog saa klar som Dagen,
Det kan jo ikke nøjes med vor Sti.

Den Tanke slog, og Lindbæk greb sit Vaaben,
Han skrev, han rejste, hængte voldsomt i,
Han syntes nu laa hele Sagen aaben,
Han aned' ikke hvilket Drilleri
Der end kan ske i baade Lys og Mørke,
Selv Ræder stak ham en, der gjorde au;
Men Lindbæk har, som alle véd, sin Styrke
I, at han ej saa let kan gøres flau!

Den sidste Kamp den drejer sig om Syle,
Den sidste Rest maa samles ved Basar,
En Flok af raske Gutter livlig ile,
Men Lindbæk stadig Pisk og Tømme har
Vi haaber nu, der ej er me'r i Vejen,
Vi haaber, at Strandhuse maa gaa frem,
At Lindbæk, naar i Stand er Færdselsvejen,
I mange Aar maa finde ad den hjem!

N.

Lidt om affald

af Holger Degnbol

I 1920 var der kun en grusbelagt vej herude, med husene på begge sider, sikkert et hundrede stykker.

Ved hvert hus var der en have, og nogle havde plads til en båd. Andre, nok mest på nordsiden af vejen havde lidt jord til en kø eller to. Ved alle huse var en brønd med en vandpumpe, fælles vandværk var der kun i de større byer. Vandet, man pumpede op og bar ind i spande, var kun til madlavning, vask og rengøring. Det snavsede vand kunne man sagtens komme af med i haven eller i fjorden. Toiletter, som vi i dag kender dem, fandtes ikke, man havde et lille rum, hvor der var en anordning med en løs spand, som så med mellemrum skulle tømmes. Enten sejlede man ud på fjorden med den, eller man gravede indholdet ned i haven.

Den slags toiletter var ikke så kræsne med toiletpapir, man kunne godt bruge de gamle aviser, og så gjorde de jo også nytte.

Et andet nutidigt affaldsproblem, kendte man heller ikke, man fyrede i kakkellovne og komfurer, og her kunne alt brændbart affald også gøre nytte. Grene og lignende fra haven blev hugget i stykker og brændt her, det var fortrinligt optændingsmateriale med et par gamle aviser til.

Affaldet blev således reduceret til lidt aske og et par potteskår. Madrester gav man til svinene.

I begyndelsen af dette århundrede blev Julemærkesanatoriet bygget, og senere kom Grüns Restaurant her i byen med Søbadeanstalt.

Det gav øget trafik på vejen. - Busselskabet blev stiftet i 1920, så vejen måtte rettes noget op om gennem byen og gøres bredere, der kom grøfter og rendestene langs vejen til regnvand med samlebrønde og afløb til fjorden.

Man begynder nu at koble afløb fra husene på disse rørledninger, og kommer på den måde af med det snavsede vand.

Der blev bygget mere: Otto Skovsvej, Strandhøj og den nye Skolebakken.

Men så i 1934 var der nogle mænd der mente at tiden nu var moden til et moderne fælles vandværk, der var jo nogle af de større huse, der havde fået sat en elektrisk pumpe op ude i brønden, og således fik vandet ind i hanerne, det ville jo være dejligt om alle kunne få vandet ind, og der blev på det tidspunkt bygget mange små private vandværker rundt i landet på andelsbasis.

Og det lykkedes også at få tegnet små 50 huse, der var interesserede, og i 1935 stod værket færdigt, og der var rør til alle huse.

Der kom nu både bad og toilet rundt i de små hjem, og spildevandet blev ledet gennem de før nævnte rør ned til fjorden.

Der blev også stillet krav om septiktanke. Men, men, men Strandhuse ændrede efterhånden status fra at være et lille fiskerleje, til nu at være ferie- og badeby.

De mange sommerhuse i den østlige ende, Grüns Søbadeanstalt og udlejningen af værelser til feriegæster, gav efterhånden byen et helt andet præg, der blev badet meget i fjorden og der kom lystsejlere på vandet, i stedet for fiskerbådene, som efterhånden forsvandt. Jo, der var dejligt herude, - og vi nød det!

Strandhuse var nu blevet opdaget, der blev bygget en del herude. Sommerhuse blev omdannet til helårshuse og det var bare skønt.

Men så engang, måske i ti året 1950-60, jeg kan ikke sige det præcis, kom der en meget stærk advarsel mod at bade i Kolding inderfjord, man havde ved en vandkontrol fundet nogle uheldige baciller i vandet.

Der blev pludselig stille nede ved vandet, og har været det siden. I Kolding havde man fået bygget et stort rensningsanlæg nede på havnen, og ved hjælp af afskærende rørledninger, fået alt spildevandet ledet ned igennem dette anlæg, for at det derefter som rent vand kunne løbe ud i fjorden.

I 1969 blev Strandhuse indlemmet i Kolding kommune, og nu

skulle der gøres noget ved badevandet, spildevandet herfra skulle nu også sendes ind gennem dette anlæg, så enkelt, men:

Vandet løber jo nu oppe fra og ned mod fjorden, en afskærende ledning burde altså lægges i Strandkanten, lige neden for haverne, men det mente teknikerne ikke ville være forsvarligt, så kunne man grave den ned i vejen, men der er i forvejen: Vandledninger - El-kabler - Telefon - Fjernvarme - Gas og Fællesantenne, og så ligger husene syd for vejen ofte så dybt under vejen, at det ville blive vanskeligt at få vandet derop.

Der var også en tredje mulighed, at lægge ledningen i haverne mellem fjorden og husene.

Naturligvis, der rammer man jo alle ledningerne på deres laveste punkt.

Men det var næsten som at stikke hånden i et hvepsebo, nu var det jo ikke længere fattige Strandhuse fiskere, der boede her, men nogle af Kolding by's matadorer, der var flyttet i skattely herude, og havde anlagt nogle meget fine og dyre haver ned mod fjorden.

Ved at vi nu var indlemmet i Kolding kommune, så var skattelyet forsvundet, skulle man nu også have haverne ødelagt med store bulldozere, det skulle og blev der protesteret meget kraftigt imod.

Men fornuften sejrede, det blev gennemført, mod at man på syd-siden af vejen slap for at betale, medens vi her på den billige side måtte betale.

Historien om kloakken og haverne - én gang til

Villy og Karen Hansen fortæller.

Vi købte Grüns Restaurant i 1953. Den sommer nød vi, med stue i den nyeste sal helt nede ved vandet, mens vi byggede lidt om inde i huset.

Inden vi var inde at se huset, talte vi med en nabo. Dengang følte vi, at vi rigtigt var kommet på landet. Da vi spurgte, om der var bygas herude, svarede han, at "i Strandhuse er vi skam ret civiliserede". Han rådede os nu fra at købe, da der skulle laves meget om. Men solen skinnede så skønt, så det var herligt at sidde på den nederste veranda med vandet klukkende ind under.

Vi sled bl.a. fingrene til blods på at lave en køn kampestensmur, da haven var anlagt. Så vi var meget, meget kede af det, da kloakken skulle anlægges. Det var i april 1970, at vi første gang hørte om en afskærende ledning fra Julemærkesanatoriet til roklubben.

Den skulle enten lægges ud i fjorden, hvilket ville blive 1-2 mio. dyrere - eller også skulle vores haver graves op. En overgang blev der talt meget om at lægge ledningen ned i vejen. I følge kommunen ville dette koste 300.000 kr. mere end haveløsningen. Især S.A. Christensen gik i vælten for en vejløsning, men opfordrede os samtidig til at nægte at betale merudgiften.

Villy & Karens datter bader foran kampestensmuren, som måtte falde for kloakken

Da vi stemte i oktober 1971 var der 27, der fulgte denne opfordring. Disse stemmer blev af kommunen kendt ugyldige og dermed var havernes skæbne beseglet.

En meterdyb udgravning skulle give plads til den store kloakledning

Nr. Bjert-Strandhuse Kloakanlæg.

1972. 20

Overenskomst

mellen Folding Kommune og undertegnede ejer af matr.nr. 420 Nørre Bjert og Nyby Strandhuse vedrørende diverse erstatningsopgørelse i forbindelse med ledningsanlæg over privat grund i henhold til Landvassenskommissionens kendelse af 3. oktober 1972.

	Enhed	Længde	Erfstatning		Anmærkning
			Kr./enh.	Ialt kr.	
A. Servitutterstatninger					
1. Ledninger enkelt	m				
2. Gennemløbsstr. enkelt	stk.				
B. Erstatninger for beplantning					
træer	stk.				
airbuske	-				
stauder	-	10	50	500,-	
græsplæne	m ²	50	10	500,-	
C. Diverse		24	12	288,-	
rodskade		10	50	500,-	
grundforurening		30	50	1500,-	
nybyggeri		2	40	80,-	
Ialt				2308,-	

~~Erstatning for skade på kloakanlæg og planlagt forurening af grundvandet~~

De enkelte beløb bliver den fulde erstatning en gang for alle, og grundforurening af 1972 forudsætte eventual etablering af beplantning.

Folding, den 25. juli 1972

Komm. den 25. juli 1972

[Signature]

[Signature]

Overenskomsten som mange haveejere sikkert har syntes var latterlig

2. kapitel

Hvad levede de af

I vore dage går Strandhuse for at være lidt af et velhaverkvarter.

Holger Degnbol gav i sidste kapitel en forklaring herpå:

Strandhuse havde, mens den var en del af Eltang-Vilstrup kommune, en lavere skatteprocent end Kolding, hvilket fik koldingensere, der havde "ondt i skatten" til at slå sig ned her - og det var formentlig de velhavende.

Som vi skal se var der imidlertid også folk med "foden under eget bord" tidligere: skonnertejere omkring århundredskiftet har måske ikke været hovedrige, men i al fald bedre stillet end de fleste andre i byen.

Under alle omstændigheder har der været sociale forskelle, som vi i dag dårligt kan forestille os.

Apotekerfamilien på Næsset har jo ikke haft de samme problemer med udkommet som naboen (se Vald. Hansens artikel).

I kapitlet her har vi prøvet at samle materiale, der drejer sig om at skaffe mad på bordet.

Hvordan bar strandhuserne sig ad med dette?

Hvad levede de af?

- Det er hovedspørgsmålene, men mange andre emner bliver naturligvis også berørt.

Laurids Averhoffs skonnert "Havørnen"

To forlis

Da Kolding Sømandsforening blev stiftet i 1887 var der 54 medlemmer. De 16 kom fra Strandhuse og af disse var de 6 kaptajner.

Valdemar Hansen har lavet flg. fortegnelse over skibe hjemmehørende i Strandhuse anno 1910.

Sømandsforeningens opgave var bl.a. at støtte enker - og dem var der mange af også i Strandhuse. I 1904 fik enkerne almindeligvis 30 kroner i understøttelse fra Sømandsforeningen . . . om året.

Navn:	Ejer:
Jacobine Kristine -	Onkel Andreas
Emma	Andreas Madsen
Anna	Anders Wæring
Havørnen	Lavrits Averhof
Tvende Brødre	Peter Petersen
Helga	Niels Møller
Emilie	J.A. Hansen
Andrea	Martinus Petersen
Ingeborg	Chr. Mortensen
Marie Kristine	Rasmus Holm
Emma Kristine	Anders Sørensen
Mathilda	Andreas Vejle

For året 1909 bringes en kortfattet meddelelse i Sømandsforeningens protokol:

”December 22. Døde aktiv medlem J. Møller, Strandhuse ved forlis med S/S ”Kanal” af Flensborg. Enken støttes endnu fra Flensborg. Liget ikke fundet.”

Hvad der gemmer sig bag disse tragiske linier kan læses i Kolding Folkeblad 23. dec. 1909:

”Kanal” gaaet under med Mand og Mus

6 mennesker omkomne, deriblandt en Koldingenser

159 Kreaturer forliste

I går aftes ved sekstiden kom der til mægler E. von Mehren her i byen meddelelse om, at den flensborgske kreaturdamper ”Kanal”, som var afgået herfra om formiddagen, var gået under på vejen til bestemmelsesstedet Flensborg. Hele besætningen og alle de kreaturer, den var ladet med, var gået under. ”Kanal”, der også almindeligt kaldtes ”Kanal I”, gik herfra i går formiddags kl. 10. Den var ladet med ialt 159 kreaturer og havde en besætning på 7 mand. Damperen er ifølge Flensborg Vejviser 87,86 nettoregistertons stor. Den tilhører ”Vereinigte Flensburg, Skensunder und Sonderburger Dampfschiffs Gesellschaft”. Den er den ældste af selskabets stykgodsdampere og var oprindelig bygget som passende til den gamle Ejderkanals sluser. Den var derfor meget kort og bred, og dens skrog lå højt på vandet. Selvfølgelig var damperen søstærk. Således havde den sidste år fået ny maskine og var i det hele taget blevet underkastet en omfattende reparation.

Da ulykken skete!

Ulykken fandt sted om eftermiddagen ved 2-tiden lige ud for Årø-sund. Lodsens fra Årø stod just på udkig efter en damper, som skulle være på vej til Haderslev, da han så Kanal gå under uden at vise sig igen. Den var forlist med mand og mus og ligger nu på 20-25 meter vand.

Som det imidlertid fremgår af et senere telegram, har damperen ”Fønix”, der befandt sig i nærheden, reddet to mand af besætningen.

Lodsens telefonerede straks til selskabets kontor i Flensborg om ulykken.

Ulykken tænktes forårsaget ved, at der i den forrygende sydøstlige storm er taget meget vand ind, og dækslasten (der stod to rækker kreaturer bundne til en jernstang på midten af dækket) er så bleven forskubbet, hvilket igen har haft til følge, at skibet er væltet om.

De seks mand af besætningen er druknet.

Som nævnt er hele besætningen på 2 nær druknet. Denne bestod af: Kaptajn C. Bladt, Flensborg, Styrmand Jens Møller, Strandhuse ved Kolding, Maskinist Gossmann, Aabenraa, Fyrbøder Wiese, Aabenraa, Letmatros Chr. Petersen, Kolding, Matros Chr. Nielsen, Øster Brønderslev, Vendsyssel og Letmatros Andreas Andreasen, Aabenraa. 4 af de nævnte 7 var gifte og har alle børn.

De 2 Koldingensere.

Styrmand Jens Møller var gift og bosiddende i Strandhuse. Han efterlader Hustru og 4 børn, 3 piger og en dreng. Af børnene er den ældste, en pige, 15 år, den yngste, der ligeledes er en pige, er 7 år. Letmatros Chr. Petersen er 23 år gammel. Han er hjemmehørende i

„Kanal“ gaaet under.

—o—
Med Mand og Mus.

—
6 Mennesker omkomne, der-
iblandt en Koldingenser.

—
159 Kreaturer forliste.

—X—
I Gaar Aftes ved 6-Tiden kom der til Mægler E. v. Mehren her i Byen Meddelelse om, at den flensborgske Kreaturdampers „Kanal“, som var afgaaet herfra om Formiddagen, var gaaet under paa Vejen til Bestemmelsestedet, Flensborg. Hele Besætningen og alle de Kreaturer, den var ladet med, var gaaet under.

Da Ulykken skete.

Ulykken fandt Sted om Eftermiddagen ved 2-Tiden lige ud for Marsund. Lodsen fra Mars stod just paa Udkig efter en Dampers, som skulde være paa Vej til Haders-

lev, da han saa „Kanal“ gaa under uden at vise sig igen. Den var forlist med Mand og Mus og ligger nu paa 20—25 Meter Vand.

Som det imidlertid fremgaar af et senere Telegram, har Dampers „Fønix“, der befandt sig i Nærheden, reddet to Mand af Besætningen.

Lodsen telefonerede straks til Selskabets Kontor i Flensborg om Ulykken.

Dampers „Kanal II“, som var paa Vej til Kolding og ankom her i Gaar Aftes, havde 1/2 Time før Ulykken fandt Sted mødt „Kanal“ og talt med Mandslaget.

Ulykken tænkes forarsaget ved, at der i den forrygende sydpøstlige Storm er taget for meget Vand ind, og Dæklasten (der stod to Rækker Kreaturer bundne til en Jærnstang paa Midten af Dækket) er saa bleven forslubbet, hvilket igen har haft til Følge, at Skibet er væltet om.

De 6 Mand af Besætningen er druknet.

Som nævnt er hele Besætningen paa 2 nær druknet.

Denne bestod af:

Kaptein E. Bladt, Flensborg.
Styrmand Jens Møller,
Strandhuse ved Kolding.

Kolding, hvor hans mor, der er enke, bor i Industriforeningsgade nr. 17 Heldigvis er han den ene af de reddede.

De 159 kreaturer.

Alt ialt var der 159 kreaturer ombord, som var bestemt til Karantænen i Flensborg. Af disse har Jens Holm ekspederet alle undtagen 17, som er afsendt af eksportør Jepsen. Efter hvad vi har bragt i erfarings, har de druknede kreaturer en værdi af mellem 30 og 40.000 kr. 75 stk. af dem, tilhørende Aarhus Eksportforening, er efter forlydende ikke assureret. De øvrige er vistnok assureret.

Årsagen til ulykken.

Om denne meddeler et Ritzau-telegram i eftermiddag: Da skibet sammen med skibet „Fønix“, der havde 105 kreaturer ombord til Aabenraa, havde passeret Årøund og atter kom ud i bredt farvand, blev den mødt af meget høj sø. Skibet slingrede stærkt, og derved brast tovene, hvortil kreaturerne var bundne. Kreaturerne styrtede over i den ene side. Skibet krængede over og sank. Det lykkedes „Fønix“ at redde 2 af det ombordværende mandskab, nemlig letmatros Chr. Petersen fra Kolding og Letmatros Andreas Andersen, Aabenrå. Den sidstnævnte afgik senere ved døden. Af ligene er kun fyrbøderen bjærget.

Afskriftens Rigtighed bekræftes

Kolding, den 18. juni 1942

N.E. Terkildsen.

Jens Møller (stående) havde været i Kina eller snarere Indien, hvor han blev fotograferet. Bemærk af billedet her kan ses på på billedet fra Møllers stue side 122

Landliggerne

Dagmar Larsen fortæller

Jeg blev konfirmeret i 1910. Konfirmationsforberedelsen foregik i Nr. Stenderup - ikke i Nr. Bjært, hvor der jo kun var en kapellan.

Det var en tur, der godt kunne tage et par timer. Når det var rigtig glat, gav mor mig sokker på udenover støvlerne. Konfirmationskjolen var sort.

Min far sejlede hele sommeren. Han havde selv en skonnert. Den hed "Anna" opkaldt efter min mor. Når han nu ikke var der så syntes mor, at hun ligeså godt kunne tjene lidt ekstra ved at leje ud til landliggerne . . . Det var nemlig blevet så moderne, at koldingenserne, der jo hverken havde biler eller sommerhuse. lejede sig ind på landet i en tre måneder hver sommer. Det var forretningsfolk - byens spidser - vi havde boende. Nogle boede her flere år i træk.

Mændene cyklede så ind til Kolding om morgenen for at passe deres forretninger. Selvom de virkede ret velhavende, var der ingen der havde bil. Konerne sad og nød det med deres håndarbejde i haverne, som de jo havde adgang til. Når så mændene kom hjem, gik de deres aftentur. Undertiden kunne de finde på at tage en slåbrok over badetøjet for at tage sig en soppetur nede ved stranden - dengang var vandet jo rent!

I nogle år havde vi en skuespillerinde Valén - hendes mand var baron - boende. Hun sang virkelig flot. For hende lavede mor mad ellers klarede de fleste selv dette. Når hun skulle i bad blev der

Lige
efter jeg medskrev dette lille
Brev, som jeg haaber maa blive
til Morskab for Fjenderen, af-
sejlede jeg med Sommeren
Anna, som jeg har ladet bygge
nu i Foraaret, til Himmelen i
Sverrig, og haaber saa ved min
Tillagekomst i Efteraaret, at
fejre mit Bryllup, med
Skredder Jens Laursons Datter
Anna Jensen Hanning af

Skipper Wæring med to venner

trillet et stort kar ind i hendes soveværelse. Jeg husker, at hun en morgen blev helt forrykt over at der sad en eddekop i karret. "De må tage den væk", skreg hun. "Kan De ikke bruge en tændstikæske og få den ud, for jeg tåler ikke at se den blive slået ihjel".

Landliggerne kom helt af sig selv, så det var ikke nødvendigt at annoncere efter dem. Der var vel en 5-6 der lejede ud. Når vi kunne gøre det, var det fordi vi havde fået lavet en lejlighed på 1. sal i vores hus. Der flyttede vi så op om sommeren. Jeg tror, at det indbragte 100 kroner for en sæson, men så var lejligheden også møbleret.

Før eller efter sådan en periode var min mor ofte med ude at sejle. Begge bedstemødre boede i byen, så børnene kunne jo let blive passet.

Det var ikke for at lave mad, hun tog med, men fordi far og mor havde sådan et godt forhold. Derimod når de på en tur lagde ind til Kolding, kunne hun godt finde på at lave mad til de 3 ombord, så de kunne have det lidt let. Flere gange lavede hun en stor stabel pandekager, kan jeg huske.

Jeg var også selv med ude at sejle engang. Det var mens jeg gik på Borrehus Husholdningsskole. Her havde jeg og en veninde en såkaldt morgenplads. Vi skulle gøre lidt rent - så fik vi til gengæld opholdet til halv pris. Så i en ferie skulle jeg med en tur til Varberg. Da vi gik ud fra Grenå var det det fineste vejr, men i Kattegat blev vi overrasket af en forrygende storm. Det blev ikke bedre af, at vi var i ballast. Min mor, der let blev søsyg, lå i køjen og kunne ikke komme op, så hun bad mig gå op for at underholde far, men det blev der ikke noget ud af. På hjemmevejen blev det til gengæld stille vejr. Vi opdagede pludselig, at vi var kommet ind i en stor stime makrel. Jeg fik så stillet en fiskestang op i hver side af båden og kunne gå frem og tilbage og hive fisk op. Vi saltede dem ned i store tønder og solgte dem, da vi langt om længe kom hjem. Det var

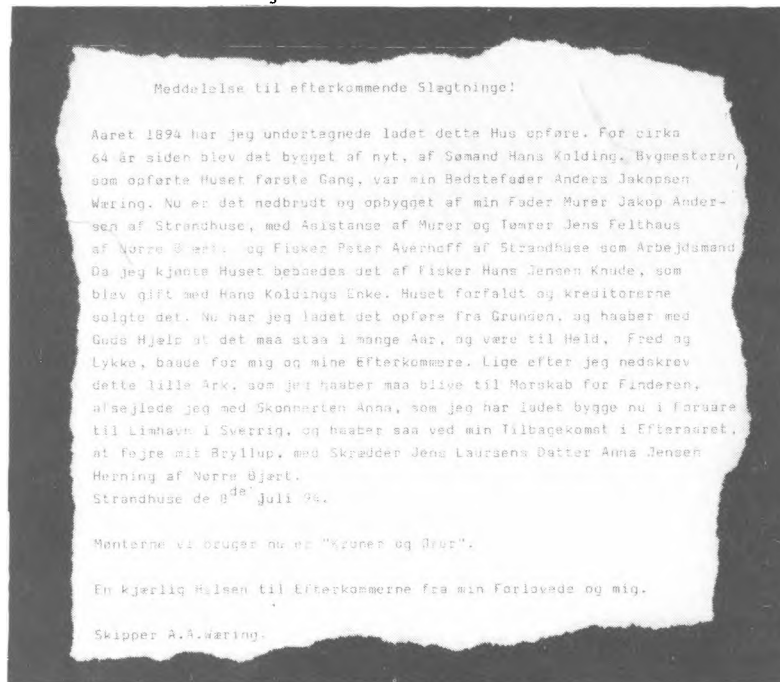
nemlig ofte besværligt at komme ind og ud af fjorden. Især kunne strømmen ved Drejens Odde drille. Alle disse besværligheder betød, at jeg kom en hel uge for sent tilbage til husholdningsskolen.

Det var ikke kun Sverige, far sejlede på. Også Norge og Tyskland kom de til. Men det var ikke altid lige let at komme afsted, for der var jo ingen motor i skonnerten. ”Den østen varer lige til høsten”, sagde far. Og undertiden ventede de da også en hel måned på at vinden skulle vende.

Om vinteren var det til gengæld en hel svir at have ham hjemme.

Hos bønderne i Bjært købte vi træ, som han stod og huggede og stablede. Vi fik også kvas, som vi fyrede i komfuret med. Der gik blot et øjeblik, så kogte vandet. En gris havde vi altid på stald, så vi kunne lave vores egne røgede og saltede skinker. Andre købte kød hos høkeren. Jeg mindes, hun hentede disse varer i Kolding og transporterede dem i en barnevogn.

Men mælk skulle vi have. Det var børnenes opgave at hente den hos bønderne i Bjært.

Fra grundstensdokumentent for Dagmar Larsens barndomshjem "Bakken". Brevet gengives i sin helhed efter Dagmar Larsens beretning. - Det er dejligt at se, at man også kunne være forelsket i 1894

En af de sidste gamle Strandhuse- Sømænd fylder 90 og fortæller..

Fhv. Fiskeskipper Niels Skou kan huske, da man havde ler-
stampede Gulve og sov i Alkover, og han erindrer
Oversvømmelsen i 1872

Manden er gammel, men Huset er ældre. Det vil sige, Loftsbjælker og Spær og ældre, for Huset er moderniseret baade udvendig og indvendig saa mange Gange, at der ikke er andet end nogle af Egeplankerne i Tagkonstruktionen tilbage af det oprindelige. Alligevel siger man, at Huset har været Slægtens i Generationer. — Baade Niels Skous Far og Morfar har været Ejere af det, og nu tilhører det Niels Skous Søn.

Om dette egentlig siger saa meget om Husets Alder? Næ, ikke med mindre man véd, at Niels Skou fylder 90 Aar den 21. Januar, og at hans Forældre var omkring de 40, da han kom til Verden i 1865. Saa vil der ifølge Mellemskolens Regnebog være Grundlag for at føre det tilbage til omkring 1800. Men forskelligt tyder paa, at det oprindelige Hus var endnu ældre.

Niels Skou husker endnu Ler-gulvene, de smaa, skæve Vinduer og Alkoverne, af hvilke sidste han delte een med sine tre Brødre.

Der var ogsaa tre Piger i Søskenflokken, men han er den eneste, der er tilbage. To af Brødrene satte Livet til under Sejlads paa Atlanterhavet og i Nordøen, den tredje Broder er heller ikke mere. Han og Søstrene faldt under Aarens Vægt. Men Niels Skou synes lige saa ret og stærk som de Egespær, der bærer Taget over Huset.

At han har sejlet ligesom sine tre Brødre er klart. Det gjorde alle Mændene i Strandhuse i tidligere Tider. De kunde ikke tænke sig andet. Og selv om Skikken var ved at gaa af Brug, da det blev Skous Tid, havde han dog Traditionerne saa tæt inde paa Livet, at det faldt naturligt for ham at vælge Havet. Og sejlede han i Modsætning til sine to ældre Brødre ikke længere ud, end at han havde Landkending, er han dog den sidste af Strandhuses oprindelige Befolkning, der har hævdet Semandstraditionen. Nu arbejder Mændene fra Strandhuse paa Kontorer, Fiskerne i Byen er Tilflyttere.

Husker Oversvømmelsen i 1872

I Anledning af Fødselsdagen fortæller Niels Skou Erindringer fra sit lange Liv og siger, at den første Hændelse, han har helt præcise Indtryk fra, er Højvandet i 1872, da Kolding Fjord vaskede Trærødderne i Kobbelskoven og stod op til Grundmuren paa Skous Hus. Faderens lille Fartøj drev op til Kolding Havn, men det led ingen Overlast, og som halvvoksen gik Skou om Bord i det for at hjælpe Faderen at sejle med Sand.

En Skibsladning Sand

Sandet blev hentet i Binderup Bugt og var den Gang en stor Artikel. Det var Strosand; man havde endnu ikke fundet paa at bane og fernisere Gulve. Det blev solgt direkte fra Skibet og senere til Vognmand Ernst, der havde en Sandkasse ved Kolding Havn. En Ladning Sand indbragte 16 Kr, som Skou gennem en Aarrække delte med sin Broder, efter at de sammen havde købt Fartøj. Det oprindelige forliste i en Nordøstenstorm ved

Hejlsminde. Fortjenesten af en Last Sand var otte Kroner til hver, og de kunde gøre to eller tre Ture om Ugen.

Men 16 eller 24 Kroner var dog en Ugølen dengang, en Murer tjente 12 Kr. Det var omkring 1890, og og selvom Skou skulde føde baade sin egen Familie og sine Forældre, der var paa Aftægt, strakte Pengene alligevel til.

Med Fregatten „Jylland“ paa sidste Togt

Inden han kom saa vidt, havde Skou været Marinesoldat. Det var i 1886—87, da han var med Fregatten »Jylland« paa dens sidste Tur. Den gik til de dansk-vestindiske Øer, til Sct. Croix, og om Bord var Prins Karl, nu Kong Haakon af Norge. Ogsaa en anden af de gamle i Strandhuse var med, Hans Hansen, der er et halvt Aar yngre end Skou.

Det var en Fart med Kul og Sejl og Besøg paa Madaira og i Spanien, hvor der blev drukket Portvin saa sød og fyldig, at den klistrede Læberne sammen og gjorde de unge berusede tre Dage efter.

Det eneste Niels Skou ellers erindrer fra det gamle Kolonirige, er Negrenes danske Standardglose: Goddag, Landsmand! Den brugte de i Flæng, uden at det hjalp synderligt for den mellemfolkelige Forstaaelse, og det var maaske medvirkende til, at Skou stemte for Salget af de vestindiske Øer, da Amerikanerne meldte sig som Købere.

Torsk til 4 Øre Pundet

Skou holdt op med at sejle med Sand, da man begyndte at tale om, at Kolding Aa skulde fyldes op. Et Aars Tid før det skete, havde han bygget sit Fartøj om til Fiskeri, og gennem en Menneskealder fiskede han og Broderen derefter Aal i Kolding Fjord og under Baagø i Lille Bælt. Om Efteraaret gik de efter Sild, Torsk og Ørreder, og i hvert Fald de sidste kunde indbringe en Del Penge. Mens Torsk kun kostede 4 Øre Pundet for de smaa og 10 Øre for de store, betaltes Ørreder med en Krone Pundet. Det var omkring 1910.

Først da han fyldte 75 Aar, gik Skou i Land, han og Broderen havde da i de forudgaaende fem, seks Aar fisket fra hvert sit Fartøj, men ellers holdt sammen.

4 Kr. aarlig i Skat og et Sæt Tøj til 27 Kr.

— Jeg har været godt tilfreds med at være Fisker, siger Skou, jeg har kunnet holde Føden i Huset. — Men vi betalte heller ikke meget i Skat. Fire Kroner om Aaret kunde gøre det. Vi fik mere for Pengene. Omkring 1910 kunde man købe et Sæt Tøj i Haderslev for 27 Kroner. Det blev lagt inden i et Pudevaar fyldt med Dun og gik upaaagtet forbi Tolderne. Priserne steg med Aarene, men under første Verdenskrig fik jeg da syet et Sæt Tøj hos Crome og Goldschmidt for 85 Kr. Og det var godt Tøj. Jeg har det endnu og bruger det til Arbejde. — Men dengang saa man ogsaa paa Kvaliteten, mindre paa Moden.

Vi har faaet det bedre

Skou hører ellers ikke til dem der fremhæver gamle Dage paa Nu-

tidens Bekostning. — Vi har faaet det bedre Aar for Aar, siger han. Da jeg var Dreng, var der mange gamle Folk, der sultede. Hvis man ikke havde lagt en Skilling til Side eller kunde komme paa Aftægt, var man ilde stædt. Det, man fik af Kommunen, var forsvindende lidt, man kunde hverken leve eller dø af det. Vist er det blevet bedre. Folk er bedre klædt, og de lever bedre. De har faaet flere Penge mellem Hænderne, og jeg har Indtryk af, at det har gjort dem mere fornøjede, selvom Pengenes Købekraft ikke staa i Forhold til tidligere Tids. I mine unge Dage skulde man passe grov' paa hver Øre, nu behøver ingen at spare. Der bliver sørget for os endda. Folk kommer ogsaa til flere Fornøjelser, og de er blevet mere oplyste. Det sidste er paa sin Vis maaske et tvivlsomt Gode, for det har ogsaa givet Viden om, hvordan andre har det.

Og de fleste Mennesker har en Trang til at maale sig med dem, der har det bedre end de selv i Stedet for med dem, der har det ringere. Saa selvom jeg nok synes, at Folk er fornøjede ved de mange Penge, de har mellem Hænderne, maa jeg indrømme, at de ogsaa synes mere utilfredse.

Enklere Levevis

Vore Glæder var enklere. Naar Mor kom hjem til vi Børn efter at have været i Kolding og medbragte en firkantet Kage med Korender, vrage, og de unge Mænd vilde ikke være tilfredse med vor Fornøjelse, at gæste hinanden og sidde en Aften og en Nat fem-seks Stykker og spille Kort u d e n Penge, med Kaf-

fe og Kage som eneste Traktement.

Vi levede enklere. Den daglige Føde var Suppe, Kaal, Ærter og Grød, nu skal der helst Steg paa Bordet til hvert Maaltid. Vi slagtede ved Juletid, en Gris paa 3—400 Pund, der kunde give 35 Pund Flom:lefedt. Det var anderledes Grise end Nutidens Englands-Svin.

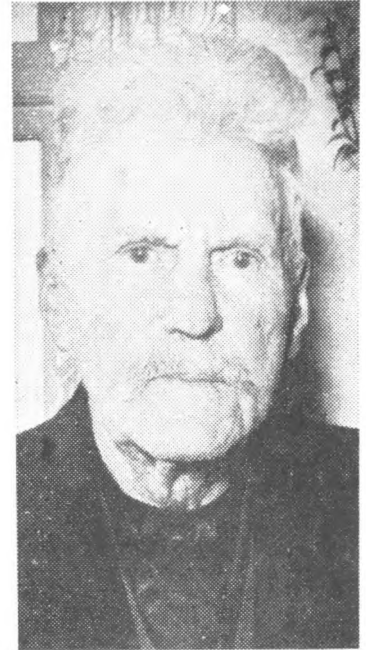
Naar jeg tænker tilbage, synes jeg ogsaa, der er Forskel paa Folks Adfærd. I mine unge Dage var Folk mere stilfærdige. Vi kom heller ikke saa meget rundt; der var ikke saa meget, der spredte os. Vi gik nok til Dans, men det var hos Byens Musikant, og vi kendte allesammen hinanden.

Sammenhold i Strandhuse

Vi giftede os vel ikke indensogna, saadan som de unge gjorde paa min Fars Tid, alligevel var der større Sammenhold. Det har der altid været i Strandhuse. I helt gammel Tid var der ingen her, der kunde tænke sig at komme ud at tjene eller hente sin Kone udefra. Mandfolkene sejlede, og Pigerne syede, og de giftede sig med hinanden. Selvfølgelig kunde en saadan isoleret Stilling ikke opretholdes. Jeg fik min første Kone fra Bramdrupdam. Vi havde været til Bal paa Kroen i Bramdrup og skulde samne Vej hjem derfra. Men hun døde, og det saa ikke godt ud for mig. Jeg stod tilbage med tre ukonfirmerede Børn og to gamle Forældre paa 80. Jeg blev gift igen og fik endnu en Søn, ham, der nu ejer Huset.

Ingen Sygedage

Jeg har været godt tilfreds. Sygedage har jeg aldrig kendt bortset fra et Hospitalsophold paa en halv Snes Dage efter en Operation. Men nogen Opskrift paa, hvordan man

Fhv. Fiskeskipper Niels Skou, Strandhuse, der fylder 90 Aar den 21. Januar.

opnaar en høj Alder, har jeg ikke. Jeg har ganske vist lagt Rygning paa Hylden, men det var, fordi Cigarerne under Krigen blev saa ringe, at de ikke var værd at tænde. Og min Pibe faldt fra mig engang under Fiskeri.

Ja, jeg har været tilfreds, men jeg har alligevel aldrig haft det saa godt, som i de sidste ti Aar.

Minder fra barne- og ungdomsårene

Af Valdemar Hansen

Mine første erindringer går helt tilbage til året 1902. Jeg var dengang 6 år, og det var det år, da Kgl. Hofapoteker Møller byggede den store villa ved siden af mit barndomshjem.

Det drejer sig om villa "Næsset", nu Fjordvej 38.

Lærer Lindbæk skrev i et tidsskrift, at apoteker Møller var den første, som fik øjet opladt for det lille og dengang ringeagtede Strandhuse.

Huset blev opført i palæstil, og murerarbejdet blev udført af muremester Hans Nielsen fra Kolding. Min far arbejdede hos denne muremester og var således med til at opføre "Næsset".

Familien Møller kom hver sommer fra København for at holde deres ferie i Strandhuse, og det viste sig, at vi havde fået nogle ualmindelige flinke naboer.

Jeg husker særligt datteren, Kirsten, der altid havde et smil og et venligt ord til os. Hun blev gift den 17. september 1918, medens familien boede her. Hun blev viet i Nr. Bjært kirke til forpagter Boserup, Oregård på Fyn. Vielsen blev foretaget af pastor Rørdam. I dagens anledning bad Kirsten sin far om at skolebørnene i Strandhuse blev beværtet med chokolade og kager. Dette foregik i Strandhuse forsamlingshus under lærer Lindbæks ledelse. I dagens anledning havde lærer Lindbæk forfattet følgende digt til Kirsten:

Og det var liden Kirsten, hun drog fra "Næsset" ud,
sin brudgom tro at følge i liv og død med Gud,
o, hvor det dog er gammen at følge sin ven.
Hun havde smil i øjet og kærligt smil på kind,
var altid velfornøjet og vennesæl af sind,
o, hvor det dog er gammen at følge sin ven.
Og det var liden Kirsten hun drog til Odins ø,
for der nu med sin ægte mand at leve og at dø.
Gud fader dem beskærme og give gode kår,
gid de sig mer må nærme til ham hver dag, der går,
o, hvor det dog er gammen at følge sin ven,
det ønsker vi af hjertens grund i hvert en tid og stund.

For at takke for den dejlige fest marcherede alle børnene ført af lærer Lindbæk over til "Næsset", stillede sig op foran verandaen og sang "Dejlig er jorden", hvorefter de udbragte et leve med gode ønsker for brudeparret.

For at vise deres hengivenhed overfor den vennesæle brud havde børnene på eget initiativ skillinget sammet og købt et lille brevstativ til hendes skrivebord. Stativet bar påskriften: "Til bruden på Næsset fra hendes små venner i Strandhuse den 17. september 1918".

Alt dette foregik, medens jeg under første verdenskrig lå som soldat i København.

Jeg begyndte at gå i skole som seksårig. Det var jo ikke almindeligt dengang, men min søster Agnes, der var to år ældre end jeg, fortalte straks hun kom i skole om alt det, hun havde oplevet og set, og så ville jeg også i skole. Det lykkedes at overtale lærer Lindbæk til at tage mig, og jeg har aldrig været ked af at gå i skole. Lærer Lindbæk forstod at gøre alting levende og interessant for os, så vi var altid glade for at gå i skole.

Min søster Agnes og jeg fik et lille afbræk i vor skolegang det fjerde år, idet vi fik difteritis og måtte indlægges på sygehuset en månedstid. Vi var fuldstændig isoleret fra omverdenen. Ingen måtte besøge os, men jeg husker, at far og mor stod uden for vinduerne og vinkede til os. Vi lå der på min fødselsdag, den 8. februar, og min mor skrev et brev til hver af os. Mit brev er desværre borte, men jeg har det brev, som Agnes modtog. Heri skriver min mor: "Kære lille Agnes. Du husker vel nok, at det er Valdemars fødselsdag og husker at ønske ham tillykke. Jeg håber, I er ved godt mod og snart bliver raske. Det er fint vejr i dag, solen skinner, så det kniber med at holde lillebror inde. Han tror, det er sommer, han spørger også om mor ikke snart skal ind for at hente Agge og Valde (han kunne ikke sige Agnes). Det er også jeres lærers fødselsdag i dag. Nu kan du jo læse Valdemars brev, og så kan han læse dit. Hermed en kærlig hilsen fra Fader, Moder, søster og lillebroder".

Desværre døde moder samme år; hun fik lungebetændelse, så fader stod tilbage med fire ukonfirmerede børn, men vi fik en god og kærlig pleje af fars søster Marie, som blev hos os til sin død, og som vi skylder så uendelig megen tak for hendes store og uegenlyttige gerning.

Men tilbage til skolen, hvorfra vi har så mange og glade minder. Lindbæk var jo en meget dygtig og afholdt lærer, der forstod at

Chr. Hansen
Valdemars far
kaldet Chr. Lods

engagere os på en sådan måde, at det aldrig følte kedeligt at gå i skole. Vore skoleudflugter så vi altid frem til som en stor begivenhed. Det var jo ikke som nu med tog eller bus, nej, vi gik den lange vej til Elvighøj - det nu forlængst nedlagte udflugtssted. Vi samledes i skolegården om morgenen ved sædvanlig tid, og lærer Lindbæk holdt morgenandagt. Derefter sang vi "I østen stiger solen op" Med den formidable sum af 25 øre i lommen, med dannebrog i spidsen, og medens vi sang vore dejlige fædrelandssange, begyndte den lange travetur, som egentlig aldrig faldt os lang. Efter ankomsten gik formiddagen med leg, og hvad vi ellers kunne finde på. Ved middagstid kom madpakken frem, vi købte hindbærbrus til 10 øre, og vi havde så femten øre tilbage til slik. Når der var skoleudflugt, blev der sendt bud til slikmutter, som vi kaldte hende.

Hun havde en lille slikbutik i Skolegade i Kolding. Hun kom så med damperen derud og opslog sin lille bod nede ved stranden, og handelen gik livligt, så længe pengene slog til. Vi kunne købe små kugler til en øre, stegte æbler med glasur til fem øre og meget andet.

Dagen gik jo hurtigt, og ved femtiden begav vi os så på hjemvejen. Når vi ankom til skolen, var der altid mange forældre, der ventede på os. De lejrede sig gerne på skråningen overfor skolen, Lindbæk holdt så en kort andagt, hvorefter vi sang "Dejlig er jorden". Vi gik så hjem, godt trøtte, men et minde rigere.

Også skolens juletræsfest var en stor begivenhed. Den startede allerede i begyndelsen af december med at vi lavede julepynt.

Der blev lavet jakobsstiger, juleengle, flettet kurve m.m.

Så kom dagen, hvor vi skulle hente juletræet. Der blev udvalgt fem eller seks drenge til at bære det hjem. Træet blev altid hentet i Bramdrupskov, der tilhørte Henrik Thorning, "Petersbjerggård". Han var Strandhuse en god mand. Det gav sig bl. a. udslag i, at han skænkede os grunden til Strandhuses første forsamlingshus. Grunden lå over for roklubberne på hjørnet af den vej, som dengang gik over banen til Hvidsminde.

Når skolens juletræ kom hjem, skulle det sættes på fod. Hertil brugte man et gammelt vognhjul.

Hertha Lindbæk fortæller: Julefesten i Forsamlingshuset!

- Festen foregik sådan: Forberedelserne foregik i skolen, der blev lavet julepynt - roser og hjerter og forskelligt - det var de store børn, og det var en fest, at de fik lov til at komme om aftenen og lave julepynt, det kan jeg altid huske, at jeg så børnene komme og lave julestads.

Og så sammenkaldte far de forskellige bymænd - skipperne, som havde oplagt deres skibe for vinteren, og så blev de enige om, hvem, der skulle pynte, - og far drog til skovs med nogle af de store skoledrenge, - det har jeg jo ikke været med til, for jeg hørte altid til de små, - men de største drenge gik altså med far til skovs, og så havde en eller anden skovejer givet et juletræ, som de kunne fælde og føre

med hjem i forsamlingshuset. Dernæst gik bymændene om og pyntede træet, og far købte i den højtidelige anledning et anker juleøl på Slotsmøllen - julehvidtøl. Og så blev Tue Jensen og Frederik Averhof, som var byens spillemænd, ja, Tue Jensen var murer, og Frederik Averhof kunne vist alt mellem himmel og jord fra murerarbejde og til snedkerarbejde, alt muligt kunne han hjælpe med, men han kunne altså også spille.

De spillede til juletræet. - Og julefesten foregik sådan:

Det var jo meget spændende for os børn, vi længtes og så hen til det som årets allerstørste fest. Om vi startede klokken syv eller klokken seks, kan jeg ikke huske, men ihvertfælde stod vi der udenfor døren til forsamlingshussalen. Nu kan jeg jo ikke huske det første forsamlingshus, for jeg var ikke født dengang, men det er den tid med det nye forsamlingshus, jeg må holde mig til. -

Og der stod vi så, og så blev døren lukket op til det skønne træ, og så flokkedes vi så gik vi i kreds omkring træet og sang alle de dejlige julesalmer, den som jeg holder allermest af "I denne søde juletid", som jeg kan den dag i dag udenad. Og når vi, så havde danset omkring juletræet, blev vi placeret rundt langs væggene på bænke, og så gik far omkring træet og fortalte en julemindeberetning eller en fortælling, jeg husker endnu fortællingen om grenen fra livets træ, som Adam fik lov til at få med sig fra Paradisets have, da de blev jaget af paradiset, og som efter denne legende til sidst kom til at være Jesus som korsplanke. Far gik omkring, og gik ligesom med halvt lukkede øjne, - det var meget højtideligt.

Nå, og når så fortællingen var forbi, så fik vi, jeg kan ikke huske om vi fik kaffe, det havde vi nok gjort, så blev bordene stillet op, og så drak vi kaffe - eller dansede vi først? - I hvertfælde blev juletræet ryddet til side, og så blev der danset, så sad Tue og Frederik på forhøjningen, hvor talerstolen ellers stod, og så spillede de, - og de var også balinspektører, for så slog de med foden i gulvet, og sagde "Nu i kæde". Og vi dansede og vi morede os. Og når man så blev tørstig kunne man tage en kop og gå hen og få en drik øl ved ankeret, men jeg tør ikke sige om det kun var de voksne, der drak kaffe, og vi måtte nøjes med en tår hvidtøl, det kan jeg ikke huske.

- Var forældrene med?

Forældrene var med, men så må jeg sige en ting: De mindre søskende var også med, dog skulle der være ro, hvis der var uro, - så ud ad lemmen.

Det var for skolebørnene, og de skulle have lov at glæde sig denne aften uden at der var forstyrrelser. Og så husker jeg, at når aftenen var gået, og vi havde danset og vi havde haft det dejligt, så skulle vi sætte os på bænken langs væggen igen, og

så kom det for mig dengang - det var så tungt, og jeg holdt ikke af den sang vi skulle synge til sidst igennem mange, mange år, vi sang altid "Velkommen lærkelil", den kunne jeg ikke fordrage i mange, mange år, fordi den var slutningen på denne fest. Og så tror jeg nok, at far bad Fadervor, nu var det jo en jævnlig foreteelse - noget der hørte med i mit hjem, så jeg kan ikke huske om vi gjorde det, men jeg tror det. Og så skiltes vi ad, så var denne skønne fest forbi.

Selve juleaften var en stor begivenhed. Jeg kan endnu se lærer Lindbæk for mig gående rundt om juletræet med halvt lukkede øjne, medens han fortalte en julehistorie. Der var så stille, at man kunne høre en knappenål falde til jorden. Herefter gik vi alle omkring træet, medens vi sang mange af vore dejlige julesalmer.

Min største fornøjelse som barn var at komme med bedstemor ud at fiske. Det var gerne i august måned, når sildene begyndte at komme. Dagen før vi skulle afsted, skulle fiskegrejerne ses efter. Krogene skulle pudses blanke, de var af messing og skulle gerne skinne, ellers ville sildene ikke bide på. Snøren var lavet således, at der nederst ved blyloddet var en krog med en ters på ca. en halv meter, to meter højere oppe sad en anden krog på en pind. Vi kunne derfor tage både de fisk, der gik ved bunden, og dem der gik højere oppe.

Når vi skulle ud at fiske, skulle jeg sove oppe hos bedstemor, for ikke at vække de andre, når vi ved tre tiden tog afsted. Vi skulle nemlig være på fiskepladsen, når solen stod op - det var den bedste tid at fiske på. Når vi ankom til fiskepladsen, kunne det ske, at der allerede var ankommet 3 eller 4, der sad og fiskede i hver sin båd. Det var som regel ældre fiskere og søfolk, og vi havde det gemytligt sammen, når de fortalte historier fra deres lange liv på søen.

Ved ottetiden kunne vi godt tage hjem, så var der ikke mere at fiske efter. Bedstemor skulle så ud for at sælge fiskene.

Som regel havde vi fanget en hel kurv fyldt med sild og makrel. Bedstemor havde bestemte kunder, hun kom til og som altid

Valdemar Hansens bedstemor (t.h.). Hun er på besøg, men hos hvem?

købte hos hende. Blandt kunderne var også Henrik Thorning, Petersbjerggård, og det skete ikke sjældent, at bedstemor fik et stykke kød med hjem, hvis man lige havde slagtet på gården.

Thorning var jo godt klar over, at vi ikke havde meget at slå til side med, og han var altid god ved bedstemor.

Vi var tre kammerater, der gennem skoletiden sad på samme bænk, det var Ernst Lindbæk, Harald Møller og jeg. Det var nu mest Harald og jeg, der var sammen til daglig. Ernst havde nogle pligter, da der hørte lidt landbrug med til skolen. Der var to køer, nogle grise og en gammel hest, der hed Lise.

Ernst var den mest idérige, og det var utroligt, hvad han kunne hitte på. Engang fandt han på, at han ville agere spøgelse. Harald og jeg skulle så få en eller anden med om i skoven. Alt blev nøje planlagt.

I udkanten af skoven var der en plads, vi kaldte dansepladsen, den var fra gammel tid blevet brugt til dans og leg. Op mod skoven var der en stor skråning bevokset med små graner, og på den modsatte side var der en bænk lavet af granrafter - et velegnet sted til spøgteri, mente vi.

Det følgende kan lyde lidt hjerteløst, men sådan kan børn jo være.

Vi fik en kammerat lokket med derover, hvem det var, husker jeg ikke. Vi anbragte os på bænken og ventede spændt på, at der ville ske noget, når spøgelse viste sig. Det varede heller ikke længe, før Ernst kom frem i skovkanten. Han havde et stort lagen over hovedet og bevægede armene, så det så ud, som om han svævede ned mod os.

Aldrig har jeg set en kammerat lette sig så hurtigt fra sin siddeplads. Han skreg som en stukket gris og løb, som gjaldt det livet. Vi forsøgte at berolige ham og kalde ham tilbage, men inden vi så os om, var han ude af syne, og vi så ham ikke mere den dag.

Næste gang Ernst agerede spøgelse foregik det på en lidt anden måde. Da brugte han et gammelt sæt tøj, som han udstoppede med halm og aviser. Endvidere en maske med skæg, rød næse og røde kinder, på hovedet en gammel bowlerhat og på benene et par gamle flækkede støvler. Endvidere en flaske i hånden, som en rigtig spritter.

Han blev så anbragt et sted i skovkanten, hvor vi skulle føre offeret forbi. Det gik som forrige gang - han løb som gjaldt det livet.

Nu turde vi ikke bruge denne metode en gang til, da vi fik nys om, at nogle store drenge ville prøve at fange spøgelse.

En anden gang var det os, der måtte flygte, og det gik sådan til: Et stykke inde i skoven i en hasselhæk stod et pæretræ. Pærerne var der ikke meget ved, de var hårde som sten, så vi kaldte dem stenpærer, men nu skulle vi da prøve, om de var modne. Da vi var kommet godt op i træet, begyndte en mand, der stod ovre ved banelinien, at råbe til os at vi skulle komme ned af træet. Manden havde lidt opsyn med skoven og boede i et hus, der forlængst er revet ned. Manden løb ned ad baneskråningen og over mod os, så det kan nok være, at vi fik fart på op gennem skoven. I farten tabte jeg min ene træsko og måtte tilbage efter den, men væk kom vi dog, og det gik stærkt.

Harald og jeg havde i fællesskab bygget en lille hytte nede ved fjorden ved mit barndomshjem. Vi gik langs stranden og samlede brædestumper, men det kneb med at få samlet nok. Harald foreslog da at vi skulle gå ind på havnen, der lå hans fars skude, og han mente nok, der måtte være noget der, vi kunne bruge. Vi traskede så den lange vej ind til havnen og fik fat i så meget, som vi kunne bære. Det lykkedes os at få hytten færdig. Vi sad dernede om aftenen og læste romaner. Belysningen var stearinlys. Lektoren var indianerromaner med Buffalo Bill, han var vores idol dengang,

og han sejrede altid. Vi havde også lavet et lille ildsted inde i hytten, hvor vi prøvede at stege fisk og holdt festmåltid bagefter.

Nytårsaften var også spændende for os små børn. Vi gik med vore små knaldpistoler fra dør til dør og skød nytår ind, meget knald var der jo ikke i dem, men folk kunne da høre, at der var nogen ved døren. Vi fik som regel et æble, en småkage eller et bolche. Da vi blev større fik vi små "kinesere", og senere gik vi over til skrubbudser og sværmerer.

Det var jo ikke helt ufarligt, hvis man var uforsigtig, og det fik Harald at føle et år, da vi var ude. Han havde tændt en sværmer, som imidlertid ikke straks fungerede, hvorfor han stak den i lommen til det øvrige skyts, han havde. - Pludselig gik sværmeren af og antændte det øvrige skyts, han havde i lommen. Han sprang rundt på vejen med ilden spruttende ud fra lommen. Vi skyndte os at løbe til hans hjem, men da han med en kløvd ville tørre soden af sit ben, viste det sig, at han tog al skindet med. Vi fik så fat i vores nabo, Strandhuses "huslæge", Mette Madsen, daglig kaldet Emmas mor.

I de tider hentede man ikke læge for småting, dem klarede man selv. I dette tilfælde klarede Mette Madsen sagen med omslag af rå æggeblommer, men det kostede Harald et langt sygeleje.

Emmas Mor var kendt for sin store hjælpsomhed, hvad enten det gjaldt barsel eller sygdom - altid var hun rede, når der var hjælp behov. Ingen gik forgæves til hende, og vi havde et ualmindeligt godt naboforhold gennem de mange år. I hækken mellem de to hjem var der lavet en åbning med en låge, der gav en nem adgang til besøg hos hinanden. Emmas mor omfattede os børn med stor kærlighed, og en enkelt lille oplevelse har særligt bidt sig fast i min hukommelse.

Far og mor var inviteret til aftenkaffe hos Emmas mor, sammen med bl.a. Anders Sørensen og Peter Petersen. Få minutter efter, at far og mor var gået, kom Emmas mor ind til os og sagde: Nå, der

sidder I, lille børn, nej, kom nu med ind til os, der er også plads til jer.

Strandhuse var i min barndom kun en lille by med små huse, der hovedsageligt var beboet af søfolk og fiskere. Her boede også enkelte håndværkere og endvidere var der to små landbrug.

Mange af de oprindelige huse er nu revet ned og erstattet af større huse. Min far var blandt de første, der byggede nyt hus her. I dag ville man nok betegne det (Fjordvej 36) som et lille hus, men dengang var det et anseligt hus med tre stuer, køkken og udhus med plads til høns og gris, som jo var hver mands eje på den tid. Over stueetagen havde far indrettet en ret stor stue og et lille køkken. Her skulle bedstemor bo - hende som jeg senere havde så mange dejlige fisketure med. Vi søskende sad ofte oppe hos bedstemor om aftenen og spillede kort med hende. Hun var sådan en rar gammel kone, som vi havde mange hyggelige timer med.

Juleaften var jo hjemmets fest. Mange forberedelser gik forud, der skulle slagtes gris og bages. Bagningen skete altid i den store ovn, først rugbrød og franskbrød, senere småkager. Det var en spændende tid for alle børn.

Jeg husker en aften, da det var et frygteligt uvejr. Vi var samlet i køkkenet, da der blev banket på vinduet og en stemme fortæller, at Niels Møller er druknet. Niels Møller sejlede med levende kreaturer fra Kolding til Lübeck. Der blev sagt, at man på grund af vejret ville returnere til Kolding. Man var kommet ud i Lillebælt, men under forsøg på at vende kængrede skibet, og kun een mand blev reddet. Det var lykkedes for ham at redde sig op på en ko, og det blev hans redning.

Strandhuse havde i min barndom enkelte originaler, hvoraf jeg særligt husker tre. Den ene, som vi kaldte "den glade enke", boede sammen med sin mand i et gammelt bindingsværkshus med to lejligheder. Huset er forlængst nedrevet, og på grunden er opført to

nye huse, Fjordvej 9 og 11. Dette par var, såvidt jeg ved, ikke gift. Konen var en mærkelig lille størrelse, der ernærede familien ved at gå rundt og tigge. Jeg husker, at hun medbragte et stort rødt tørklæde, hvori hun anbragte de ting, hun tiggede sig til.

I et gammelt bindingsværkhus i den modsatte ende af Strandhuse (omkring Fjordvej 110) boede et andet par, som arbejdede i Kolding, og når de fulgtes hjem om aftenen var de plakatfulde og skændtes, så det kunne høres over hele Strandhuse. En stor flok børn fulgte dem i reglen hjem hver aften.

Den tredje original var ikke fra Strandhuse. Han boede i Bramdrupdam, men kom ofte til Strandhuse. Min mor stammede også fra Bramdrupdam, men jeg er ikke klar over, om de to kendte hinanden. Vi kaldte ham "tombe Laus", og jeg husker, at han en dag stod i vort køkken, hvor mor var ved at lave middagsmad. Det var gule ærter, hvilket "tombe Laus" konstaterede med en bemærkning om, at vi nok skulle have "ert til meje", og så fik han en portion med. En af hans skøre ideer bestod i at dække vejens vandpytter med græs, som han plukkede i vejgrøften. Han kunne blive meget vred, hvis vi børn fjernede græsset, men ellers var han fredelig nok.

I min barndom var der mange små huse, og det mindste, jeg erindrer, lå dengang i haven, hvor fru Hertha Lindbæk bor, Fjordvej 62. Der boede en gammel mand, der hed Mads Klausen.

Han var let at kende, idet han altid var klædt ens, enten det var sommer eller vinter, søndag eller søgn: En tyk islandsk trøje, et par tykke vadmelsbukser med klap foran, en gammel fedtet hat og i hånden en tyk knortekæp. Der var en lille stue, en træskogang, som vi kaldte det dengang, og et lille bitte køkken med åbent ildsted og en dør direkte ud i haven. I stuen var der en alkove, en slagbænk og et par stole, samt et lille bord.

Et andet lille hus lå for enden af Trappergårdsvej, hvor Dr. Lind senere fik frugtplantage. Her boede en hjemvendt amerikaner,

eneboer. Han havde en del høns og en ko. Når han skulle til Kolding efter korn, spændte han koen for en tohjulet kærre, som han kunne have een sæk korn på. Det var jo en langsom transport, men tiden var jo ikke så kostbar som nu. Jeg husker, han en dag, da han havde været i Kolding, kom op af Skolebakken (nu P. Lindbæksvej). Da han nåede ud for skolen, ville koen ikke længere. Den var blevet træt eller stædig, og vi kunne høre, hvordan han stod og skældte ud på koen. Lærer Lindbæk sendte så nogle store drenge ud til ham, så de kunne hjælpe med at skubbe koen og kærren op ad bakken. Et par år senere brændte hans hus ned til grunden. Det var en sommeraften, og jeg husker, at der løb en person på vejen og råbte, at der var brand. Brandloven lød dengang, at enhver mand skulle møde på brandstedet med en spand, og min far snuppede en spand og løb til det brændende hus. Der var dog intet at stille op, det brændte ned til grunden og er ikke senere genopført.

Vort første forsamlingshus, der blev bygget i 1888, fik ikke nogen lang levetid som forsamlingshus. Man blev hurtigt klar over, at stedet ikke var særlig heldigt valgt (nu Gl. Strandvej 16, overfor roklubberne). Forsamlingshuset lå i den ene ende af byen og i en helt anden kommune. Det var dog ikke det værste. Langt værre var det, at vejen, som er hævet flere gange siden, ofte stod under vand. Det betød, at man måtte gå den lange vej til Nr. Bjært og derfra over Hvidsminde ned til forsamlingshuset. Man kunne også vælge at sejle dertil, men det var ikke morsomt om vinteren i storm eller slud. Jeg husker en aften, da vi var til juletræsfest i forsamlingshuset. Da vi skulle hjem, var vejen oversvømmet. Fiskerne - der for en sikkerheds skyld altid havde deres lange støvler med - måtte så hente deres robåde for at få os hjem. Huset blev så afhændet i 1901.

Der blev nedsat en komite med lærer Lindbæk som formand, og komiteens opgave var at få et nyt forsamlingshus bygget et bedre sted. Det skete i 1903, da man købte den grund, hvor det nuværende

forsamlingshus ligger. Bestyrelsen bestod dengang af ni medlemmer, hvoraf de fire var kvinder. Der står i den gamle forhandlingsprotokol, at kvinderne blev smidt ud ved næste valg. Der står ikke noget om grunden, men man gætter på, at de sikkert ikke har snakket for lidt.

I min drengetid var der ofte krig mellem drengene fra Kolding og Strandhuse. Jeg husker særlig en episode, hvor det gik ret så voldsomt til. Jeg var ikke selv med i krigen, men oplevede den som tilskuer. Jeg var vel 7 eller 8 år på det tidspunkt. Jeg var med til at samle nogle af de store drenge i konfirmationsalderen, og jeg husker endnu en del navne: Svend Lindbæk, Peter Adam Johansen, Karl Skov, Peter Skov og Albert Madsen, de er nu alle gået bort.

Krigen fandt sted ved skelbækken mellem Eltang-Vilstrup kommune og dengang Bramdrup kommune, og det gik hårdt til.

Drengene fra Kolding var udstyret med flotte sabler lavet af spanskrør og med skæfte som på rigtige sabler. Strandhusedrengene havde kun almindelige hasselkæppe, men der faldt drøje slag, og Svend Lindbæk fik sin venstre arm stærkt forslået.

Strandhusedrengene fik dog overtaget, idet de fangede en Kolding-dreng, som de bandt til rækværket ved bækkens udløb i fjorden. Betingelsen for at få ham frigivet var, at Kolding-drengene skulle kaste alle deres fine sabler i fjorden. Det gjorde de, og dermed sluttede krigen. Bagefter vadede Peter Adam, der var en stor og kraftig fyr, ud i vandet med alt tøjet på for at samle alle de fine sabler sammen. Han syntes, at de var for fine til at gå tabt.

Mads Klausens rønne ved Fuglevig

Beckmanns Bådebyggeri lå på Fjordvej nr. 8. Her ses f.v. Beckmann Christensen, Børge Petersen og Bror Beckmann

Bådebyggeriet i Strandhuse

Børge Petersen fortæller

Jeg kom i lære hos bådebygger Beckmand Christensen i Strandhuse i 1935. Dengang var lærertiden 5 år. Da jeg boede i Bramdrupdam måtte jeg cykle de 5 km til og fra arbejde, altså både morgen og aften. Men herved blev det ikke. Jeg var begyndt at interessere mig for rosport og da træningen foregik om aftenen, tog jeg turen endnu engang.

I 30'erne var der en del fiskere i Strandhuse, men de var på retur. Dels var det sådan at efterhånden som de ældre lagde op kom der ikke nye til. Dels var det jo strenge tider, så de unge mennesker ville hellere lære et håndværk.

På bådebyggeriet var der nok at se til. Beckmand Christensen havde lavet sig et slæbested, hvor han kunne slæbe ret så store fiskekuttere op, så disse kunne repareres og bundmales. Men som årene gik kom der flere og flere lystbåde og det gav jo arbejde til bådebyggeriet.

Vi byggede flere store både, såvel motor- som sejlbåde. Ud over Beckmand selv var der hans søn Bror, undertegnede og en bådebyggervend, som jeg kun kan huske hed Bill. Der var også ansat 2 arbejdsmænd. Det var Hans Nielsen fra Agtrup Vig og Peter Larsen. Deres arbejde bestod for det meste af det grove: De skulle tage bådene op, når de skulle bundsmøres. Om foråret skulle alle lystbådene klargøres og det var også arbejdsmændenes arbejde.

Når pladsen var fyldt op, kunne der være ca. 30 både, så om foråret var der særlig travlt.

Der var også et kapitel, der hed rigger-arbejde. Det var jo sådan,

En pause på bådebyggeriet. F.v. ses Peter Larsen, Hans Nielsen, bror Beckmann og Børge Petersen

at når vi var færdige med en sejlbåd i bådebyggeriet, så skulle den have en rigning. Den kunne Beckmand Christensen nok lave det meste af, men hvis det kneb, kunne man få hjælp af enten fiskere, sømænd eller skippere, der var gået i land på grund af alder. Blandt andre hjalp Niels Skou, Nis Petersen og Andreas Madsen. Disse folk kunne jo det der med at splejse tovværk og wire til alle formål.

Da jeg havde stået i lære et års tid begyndte en ny epoke inden for bådebygning. Beckmand havde jo startet virksomheden i 1911 og omkring 1936 begyndte han at bygge robåde til roklubberne. Vi byggede såvel langturs- som kaproningsbåde. Dette blev lidt af et speciale for mig, der jo interesserede sig for kaproning i Kolding Roklub.

Jeg blev udlært i 1940, men forblev på værftet som svend. Bror Beckmand kom, efter at have været i Struer et par år, hjem for at overtage faderens forretning. Han byggede næsten udelukkende robåde. I 1950 lukkede han værftet og udvandrede til USA, hvor han også kom til at arbejde med bådebyggerfaget.

Slagteren i Strandhuse

Knud Andersen fortæller

Vi fik forretningen på Fjordvej 39 i 1949. Det gik sådan til: Jeg arbejdede i ekspeditionen på slagteriet. Så en dag kom en chauffør og fortalte, at slagteren i Strandhuse ville holde op. I middags-pausen - hvor jeg som sædvanlig var hjemme - snakkede jeg med min kone om det, og vi blev enige om, at jeg straks skulle gå ind til slagteren og forhøre mig om sagen. Dideriksen, som slagteren hed, havde jeg kendt fra barnsben. Det har jeg forresten en lille historie om: Når fiskehandler Skov gik rundt og råbte "sild er godt" blev vi drenge opfordret af Dideriksen til at råbe: "Men kød er bedre".

Dideriksen fortalte, at slagter Michelsen fra Nr. Bjært havde forkøbsret på forretningen indtil kl. 17. Men han foretrak nu godt nok, at det blev mig der fik forretningen. Det blev en nervepirrende eftermiddag, men kvarter i fem stillede jeg ved forretningen.

Klokken blev fem og Michelsen havde stadig ikke vist sig. "Vi venter lige et par minutter endnu", sagde Dideriksen og fandt så langt om længe kontrakten frem. Den gemte han i bornholmeruret. Jeg skulle betale 125 kr. om måneden - men så var der jo også to forretninger: Et brødsalg og et kødsalg.

Hos Dideriksen kunne man få alt fra frisk fisk til grøntsager og fra hvidtøl til benzin. Hans kødsalg var forøvrigt et kapitel for sig. Han købte altid et helt dyr ad gangen og skar "fra en ende af". Hvis en kunde altså bad om kotelletter, kunne det jo ikke lade sig gøre, hvis Dideriksen endnu ikke var nået dertil på dyret. Sådan havde det været i godt en snes år.

Nå, men Michelsen dukkede selvfølgelig op. Kl. 17.15 stod han der, men Dideriksen kunne jo affærdige ham med et: "Du kommer

Knud Andersen i butikken

et kvarter for sent". Det var jo ikke den bedste start på forholdet til den nærmeste konkurrent.

Det var meningen, at vi skulle overtage forretningen til oktober, men Dideriksen blev syg, så vi gik igang allerede i august. Efter ganske få dage troppede sundhedsmyndighederne op og kasserede forretningen. Der var ingen fliser, for vinduerne var der almindelige gardiner, huggeblokken var det nederste af en træstub - oven i købet med en vældig revne i. Disken var en terrassoplade, vægten var rigtig gammeldags med lodder o.s.v. Vi fik en måned til at bringe tingene i orden og det var jo alt for kort tid. Jeg klagede min nød til min gamle læremester. Han fik udvirket, at jeg fik et halvt års henstand. Og han sagde oven i købet, at hvis vi ikke blev færdige skulle han nok sørge for, at vi fik et halvt år mere. . . Vi finansierede forbedringen ved at deponere vores livsforsikring i banken.

Vi var nødt til at lave en landtur, så jeg tog til Bække marked og købte en hest for 700 kr. og en vogn fik jeg anskaffet i Vester Nebel. Vognen var så kort, at grisen lå og slaskede bagud af den. Indtil 1953 var der jo kødrationering, så jeg kørte mest med hestekød, som ikke var rationeret. Børnene var tit med på disse landture. Engang var der en kunde, der selv havde slagter. Det vidste jeg godt men sendte alligevel drengen ind for at spørge. Det kunne jo være, de skulle have lidt pålæg. Men det skulle de ikke. Det gentog sig næste uge. Så spurgte drengen, hvor mange gange vi skulle blive ved med at spørge og jeg svarede at "efter 3 gange holder vi op". Da vi så var afsted 3. gang og de stadig intet skulle have, forkyndte drengen, at nu kom vi ikke mere!

Det med at have hest og vogn har forøvrigt været anledning til at vi den dag i dag er med i et køreselskab. - Men tilbage til 1954, hvor vi anskaffede varebil. En dyrlæge på slagteriet sagde, at den skulle han snart få erklæret ulovlig, men sådan blev det nu ikke, for der var jo både zinkbund og fliser i den.

Den anden forretning - brødudsalget - lejede vi ud de første 3 år, så blev den bygget om til pølsemageri og kølerum. Kølerummet var faktisk det varmeste rum i forretningen. I pølsemageriet havde vi i begyndelsen lidt varme, da vi brugte gasapparat. Da vi senere gik over til el, var der også koldt her. Hver tirsdag købte jeg dyr på eksportmarkedet. - Mens der var rationering kunne man kun få en halv gris og 46 kg oksekød om ugen. En skipper hjalp mig engang ved at jeg fik alle hans rationeringsmærker. Der var til 500 kg, han havde ikke selv brug for dem, da han provianterede i Sverige.

Jeg fik slagtet dyrene i det offentlige slagtehus i Riberdyb, for man måtte ikke selv slagte i forretningen, med mindre der var mere end 10 km til nærmeste slagtehus. Jeg måtte heller ikke røge, så det gjorde vi ikke . . . officielt.

Indkøbsvanerne ændrede sig selvfølgelig meget i de 30 år vi havde

forretning. I de senere år gik det ikke at købe et helt dyr længere. Derimod solgte vi engelske bøffer i lange baner. Det gik til den dyre ende. - Jeg mindes en kunde, som var vidt berygtet. Da hun flyttede herud, "lykønskede" mine kolleger inde i byen mig. Hun dukkede så op en dag og skulle have noget mørkt kød, men da hun så selv mærkede efter på kødet med en pegefing, fik hun et tjat med kniven efterfulgt af en besked om, at på denne side af disken var det kun mig der rørte ved kødet. - Hende fik jeg aldrig mere vrøvl med!

Anna Andersen får det sidste ord: - Det kunne godt være hårdt at have forretning. Vi åbnede hver dag kl. 7 og kvarter over 7 kunne der godt stå 10 cykler i cykelstativet uden for forretningen. Dengang havde folk forøvrigt altid indkøbskurv med. For at kunne åbne så tidligt, var vi nødt til at stå op kvarter over fem, og jeg mindes mangan lillejuleaften, hvor vi ikke kom hjem før kl. 1.00.

Trapholt blev stråttækt i 1944

Trapholt og Trappergaardens Æblehaver

1. marts 1935 til 31. oktober 1965

Af Holger Degnbøl

Nu da Trapholt ser ud til at få en anden fremtid, end der var tænkt på i 1935, da jeg kom hertil, er der efterhånden flere der spørger: "Hvordan begyndte det egentlig".

Derfor vil jeg nu prøve at fortælle noget om de første år her på stedet!

Jeg havde i 1931-33 lidt samarbejde med havearkitekt C. Th. Sørensen, idet jeg skulle hjælpe gartner M. Sørensen, med at anlægge et større grønt område ved Den Internationale Højskole i Helsingør, for et beløb skænket af Carlsbergfonden, og projekteret af C.Th. Sørensen.

Senere var jeg i Thisted, og læste da en annonce i GartnerTidende hvor C. Th. S. søgte en gartner, til at anlægge en større villahave ved Kolding, og evt. senere passe denne have.

Jeg var nu så gammel, at jeg kunne tænke mig noget mere selvstændigt, og skrev til C. TH. S. om han mente det var noget for mig at søge.

Dette brev blev, sammen med de øvrige ansøgninger, sendt til dr. G. Lind i Holland, der var manden bag byggeplanerne i Strandhuse. Han har senere fortalt om denne noget formløse ansøgning.

Jeg blev antaget pr. 1 marts 1935, og man skrev, at når jeg kom til Kolding, kunne jeg tage med bussen til Strandhuse, og bede om at blive sat af ved "Manfords røde lade". Der ville jeg på venstre

hånd finde en sti, der førte op til jorden, jeg skulle anlægge haven på.

Jeg fik senere at vide, at dr. Lind i sommeren 1934 også havde gået en tur op ad denne sti, trods "adgang forbudt" skiltet.

Hr. og fru Lind var på en af deres ture rundt i landet, hvor de søgte efter en grund til det hus, de gerne ville bygge, kommet forbi, og da de kommer helt op på arealet, sætter dr. Lind stokken hårdt i jorden og udbryder: Her vil bo!

Man fandt nu frem til ejeren, grosserer F. Manford, Frøkontoret i Kolding, der brugte jorden til kontrolavl af den frø, man handlede med i firmaet.

Dr. Lind købte nu halvdelen af disse jorder, ca. 4 td. land, samt grunden ned mod fjorden med omtalte røde lade. Resten blev købt nogle år senere, men nu igen solgt fra som "Trapholtparken".

Jeg havde nu fundet jorden, min fremtidige arbejdsplads, og skulle så finde et sted at bo. Det fandt jeg ved sognefogedens hjælp midt i Strandhuse.

Næste dag skulle jeg så mødes med C. Th. Sørensen inde på Højskolehjemmet i Kolding, og fik da tegninger til haven udleveret. Jeg kunne nu gå igang.

I løbet af kort tid kom entreprenør Heineman Larsen, Kolding, herud, med mandskab, heste og vogne, for at lave en vej op til stedet

hvor huset skulle bygges. Det var ikke så lige en sag, der blev flyttet mange læs jord, men vejen fik et pænt forløb, og en ensartet stigning, men - - - det var jo en vejentreprenør, der lavede den, og den lignede lidt en tysk motorvej med dæmninger og skråninger på 1x1 meter. Det måtte jeg senere pynte lidt på, og få det til at passe bedre ind i naturen. Det foregik jo altsammen med skovl og spade, stokke og snor. Maskinerne havde endnu ikke holdt deres indtog i Danmark.

Senere på foråret kom dr. Linds herop, og jeg fik hilst på dem. Der kom også håndværkere for at bygge huset.

Der skulle være kælder under hele huset, dette gav mere jord, end der kunne anvendes i den todelte terrasse, der var planlagt foran huset.

Jeg kunne godt bruge denne jord, men det var nede i den vestlige ende af det nye staudebed. Det var langt med en trillebør, og længere end der var regnet med i entreprenørens pris. Enten måtte det lægges i en dyng, hvorefter jeg, med de folk jeg nu havde fået til hjælp, måtte læsse det en gang mere og køre det sidste stykke vej, eller også måtte vi betale entreprenørens folk for at køre den lidt længere vej.

Det sidste ville jeg helst, og tog derfor cyklen en tidlig morgen, og kørte op på Gl. Kongevej, for at vække dr. Lind, der var på besøg hos sin mor, for at forelægge ham sagen.

Jeg fik selvfølgelig lov til at give disse folk de få øre mere. Jeg skriver dette for at fortælle, at vi senere på dagen drøftede dette, og at jeg selvfølgelig fik mere frie hænder, og selv måtte træffe afgørelser i lignende situationer.

Vi havde nu kendt hinanden i nogle måneder, og selv om det jo mest var pr. brev, så var vi efterhånden ved at kende hinanden. Angående penge, var der oprettet en konto i Kolding Folkebank,

jeg frit kunne hæve på, og så hver måned sende opgørelse over, hvad pengene var brugt til.

Fru Helene Lind, i daglig omtale fru - det var altid doktoren og fru - var en ivrig amatør fotograf, og inden de rejste til Holland igen, gav hun mig et fotografiapparat, et box-kamera. Hun bad mig tage billeder med jævne mellemrum af det hus, der nu skulle komme, og sende dem til Holland.

Huset var tegnet af arkitekt Smits, Holland, en af familiens gode venner, men dette krævede jo at man fik aftale om en tilsynsførende arkitekt i Kolding.

Det blev den dengang meget kendte og brugte arkitekt Ernst Petersen, Kolding, som påtog sig denne opgave.

Nu havde dr. Lind, da han var her i foråret, gået rundt, som han gerne gjorde, og talt med håndværkere, som byggede herude, og da truffet en tømrer og en murer fra Nr. Bjært og Eltang. De ville gerne se på dette byggeri, og give et tilbud.

Det fik de lov til, og kort efter kom dr. Lind fra et møde med dem og arkitekten, og var meget stolt. Han havde i dag tjent, eller sparet en masse penge.

Der var dog også sket en ændring i den foreslåede tagkonstruktion, og bl.a. derfor kunne det gøres billigere.

Jeg tror nu ikke at disse håndværkere var efter arkitekt Ernst Petersens smag, så han mistede lidt af interessen for dette byggeri. Det var jo heller ikke hans tegninger, så tilsynet var vist så som så, men jeg fotograferede, og sendte billeder til Holland, og til sidst fremgik det af disse, at det nok ikke blev det hus, som arkitekt Smits havde tænkt sig.

Resultatet af dette var, at det nok var på sin plads at komme og se på sagerne.

Dr. Lind kørte herop i den næste week-end, sammen med arkitekt Smits og en konstruktør fra tegnestuen, hr. van Winsen.

Man var nu ikke så glade for det man så, men blev enige om, at man så vidt muligt ville færdiggøre huset efter den første plan, med helt fladt betontag. Der var enkelte ting der var forpasset, dog det kunne nok ordnes.

Men nu skulle hr. van Winsen blive heroppe og føre tilsyn med færdiggørelsen. Van Winsen var gift og havde familie, så han skulle aflønnes i Holland som sædvanlig, samt havde opholdet på Højskolehjemmet i Kolding betalt.

Huset blev ikke helt som det var tænkt, byggeriet var kommet for langt frem, men det blev et hus, som vi nu kender fra billeder, et for os danskere noget anderledes og særpræget, men smukt hus.

Huset blev færdigt efteråret 1936.

Jeg kunne nu gå i gang med at rette vejen og gårdspladsen op efter den meget tunge kørsel, således at det hele var pænt og i orden til den 20. december, hvor man ville komme herop og fejre dr. Linds 50 års fødselsdag.

Nu skulle huset rigtigt indvies og vises frem for familie og venner her i Danmark. 2 piger inde fra Højskolehjemmet blev iklædt hollandske nationaldragter, og skulle sørge for mad og drikke.

Jeg havde fremskaffet et lysbilledapparat, for at fremvise nogle billeder, bl.a. ungdomsbilleder af dr. Lind, samt til slut afbrænde et festfyrværkeri ude i haven. Vi havde jo dengang ingen stråtage.

Nu da huset var færdigt, blev vi enige om, at jeg skulle flytte der op, for at det ikke skulle stå helt tomt. Det var jo nu fuldt møbleret, idet Villadsens Møbelfabrik i Vejen havde leveret møbler til hele huset i lyst elmetræ.

Der var en stue i den vestlige ende, beregnet til pigeværelse, der kunne jeg foreløbig bo, og så blot cykle ned til mit tidligere pensionat for at spise.

Vi var nu så vidt, at vi var færdige med at have håndværkere, og jeg kunne beskæftige mig udelukkende med haven.

Når taget på Trapholt skulle være fladt, skulle der selvfølgelig ingen rejsegilde være - men det blev der nu alligevel!

På strandgrunden, som vi kaldte det areal nede ved fjorden, hvor den røde lade og de andre bygninger, der oprindeligt havde hørt til jorden, havde ligget, (nu Fjordvej 88) skulle vi, som værn mod vandet, opsætte en 1,5 meter høj støttemur af sten, som vi fik en stenfisker til at hente et sted ude i Lillebælt. - Bag denne mur, ligger resterne af laden begravet.

Efter udjævning af jorden, satte vi 8 meter inde endnu en mur af søsten, denne gang uden beton, da der skulle plantes i den. - Her kunne vi finde rester af den gamle Fjordvej.

For begge ender af disse mure, blev der ind mod naboen muret en mur op af mindre kampesten. Dette nu godt beskyttede flade areal, blev tilsået med græs, og var senere et meget yndet opholdssted.

Resten af arealet op mod Fjordvej, blev tilplantet med hindbær.

Murstenene var blevet misfarvet af at stå ved vejen, så da Trapholt var færdigbygget blev det bestemt, at det skulle pudses

En dag stod jeg og talte med dr. Lind oppe på gårdspladsen, da han vendte sig om og siger: "Der er i grunden ikke langt over til skellet her, det var jo ikke så rart, hvis man begynder at bygge boliger der" Kunne De ikke forsøge at snakke med sognefogeden, der ejer jorden, om bare at købe ca. 10 meter op langs med det tjørnehegn, der står i skellet, så kunne vi beplante dette stykke, som et slags værn".

Nogle dage senere ser jeg sognefoged Jens Peter Jensen derude, og går ud og forelægger ham sagen.

Han tygger lidt på det, og siger så: "Nej, det kan du ikke, men du kan købe det hele, for drengene (sønnerne) vil ikke have det". Dette forslag gik jeg så videre med til dr. Lind.

Dette var jo noget helt nyt, men vi var begge klar over, at de her var muligheder. Han ville gerne beholde mig, også når anlægs opgaven var løst, og jeg ville noget mere end bare være havemand

Derfor blev jorden købt, det drejede sig om ialt 10 tdr. land Det var et areal, sognefogeden havde købt tidligere, og drevet sammen med den ejendom, han havde omme i Strandhuse.

Han kaldte det for brandstedet, og der stod endnu et æbletræ, som rest af den have, der engang havde været ved ejendommen. Den lå lige nord for Trapholt, uden for hegnet.

Indtil nu havde jeg regnet med at min kone og jeg skulle bo i et lille hus på den udvendige side af det første sving på vejen op til hovedbygningen. Dette måtte jo nu revideres, idet der nu skulle både hest og medhjælper til. Det var heller ikke ligegyldigt, hvor man anbragte sådan en hvidkalket landbrugsjendom med røde tagsten, i forhold til det hus, der nu var bygget.

Dette problem klarede dr. Lind så en dag ved et besøg hos sin broder i Børkop. Der hørte han om en nabo, der havde arvet nogle amerikanske dollars, og nu var ved at bygge hele gården om, og der kunne man nok købe ladebygningen, der var i god stand.

Dr. Lind så på laden og talte med den tømrer, der udførte arbejdet. Han sagde god for tømmeret, og kunne godt stille det op igen.

Dette blev så til den midterste af de tre bygninger, der endnu står her.

Der skulle være en lejlighed til mig, hestestald, værelse til medhjælper, vognport og frugtlager.

Vi var nemlig nu blevet enige om at ville dyrke æbler.

Jeg boede stadig på Trapholt, men havde truffet min fremtidige kone. Vi talte med dr. Linds, som også syntes godt om hende. De foreslog så, at vi indtil videre blev boende, hvor jeg boede, indtil

der kom evt. børn. Vi kunne godt i ferierne have fælles køkken med dr. Linds.

Så det købte hus blev stillet op, og hestestald, vognport og medhjælperværelse blev gjort helt færdige, resten stod uden skillevægge.

Jeg havde nu min kone til at hjælpe mig, og fik en medhjælper som min kone fik på kost, og vi fik et par mindre heste.

Ligesom C. Th. Sørensen havde været rådgivende og udført planerne til haven, var det også ham, der nu udformede beplantningerne til de nu tilkøbte marker, med hegn, læbælter og en græsbevogtet færdselsvej rundt om de enkelte afdelinger.

I læhegnet blev der plantet naur, ahorn og egetræ. Valget af frugttræer med æblesorter og deres fordeling drøftede vi med en konsulent i frugtavl, idet vi var blevet meldt ind i Erhvervsfrugtavlserforeningen.

Under en spadseretur rundt på markerne, fortalte C. Th. S. mig, at for at kunne rådgive rigtigt ved haveanlæg, burde man bo hos den pågældende familie, for at studere deres vaner og ønsker, for at få det rigtige resultat.

Før Trapholt blev bygget, havde Sørensen besøgt dr. Lind i Holland nogle dage, og bl.a. derfor blev de nødvendige færdselsveje, der skulle være rundt om hver afdeling langs den indvendige side af læbeplantningen, tilsået med græs, og holdt klippede og grønne, for at kunne virke som spadserestier for dr. Linds med gæster.

Et andet resultat af dette hollandsbesøg er den række cedertræer, der står op langs med vejen til Trapholt. Det er *Cedrus Atlantica Clauca*, der jo nok her er kommet på sin nordgrænse, men som er mere almindelig i Holland.

De var vanskelige at købe her, men skulle importeres fra Frankrig. Vi havde den gang ret strenge importbegrænsninger, og alt skulle gå igennem et valutakontor. Det lykkedes tilsidst at finde

Anders Knudsen og Niels Nielsen tækker i 1936 huset fra Børkop

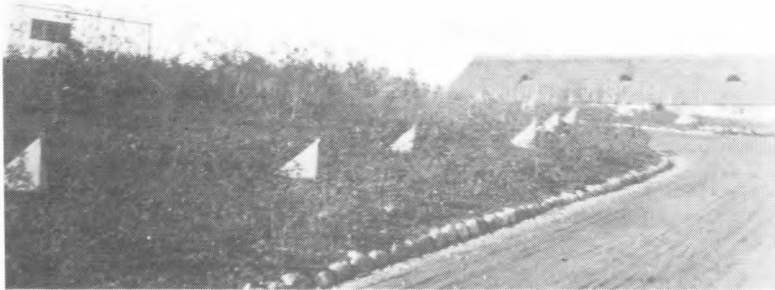
en planteskole i Nordsjælland, der kunne afse noget af sin knap tildelte valuta til formålet.

Han tog et parti hjem, og udskolede dem derovre et års tid for akklimatisering, hvorefter jeg fik de stadig meget små planter herover.

Vi plantede en række på hver side af vejen, beskyttet af et lærredstelt til hvert træ. Se også Berlingske Tidende 19. juni 1971.

Inden jeg nu går videre, vil jeg også nævne græsplænerne, der nu ligger som en pæn, jævn runding, helt ned til staudebedet. Sådan var jorden ikke formet før, vi havde flyttet megen jord for at opnå denne form.

Den blev tilsået med rød svingel, og vi var meget forsigtige med ikke at lave spor i den, den blev slået med en lille plæneklipper. Dog vi blev selvfølgelig klar over, at der skulle en motorklipper til. Vi nåede lige at få den købt før krigen, men så blev der lukket af for benzinen, og vi måtte sætte denne maskine til side.

Cedertræerne under teltdug. Trappergaarden t.h. Trapholt t.v.

Fabrikanten i Silkeborg fik dog hurtigt fremstillet en maskine til hestekraft, og da vi jo havde to heste, købte vi en sådan. Men fodaftryk af heste på vor ny græsplæne, kunne vi ikke tænke os.

Jeg tog derfor til Nr. Bjært til sadelmageren, og foreslog ham at han lavede fire lædersko, vi kunne give hesten på. Det havde han ikke prøvet på, men ville da gerne forsøge. Hesten fik nu lædersko på, og kunne gå på plænen uden synlige mærker.

Hovedparten af denne plæne ligger der endnu.

Dengang kendte man heller ikke alle de kemiske midler mod ukrudt i plænen og andre steder. Det skulle luges op, og dertil havde vi om sommeren nogle af de koner, der hjalp os med at plukke hindbær og æbler. De ville gerne tjene lidt ekstra, alt blev jo dyrere, så 80 øre i timen var jo ikke at foragte, og så gik man ude i den friske luft, med en dejlig udsigt, men om aftenen en øm ryg.

Vi skriver stadig 1937, det år det ny hus blev opført her, og som står indhugget i et brædt over den gamle stalddør, sammen med det årstal, hvor huset var nyt.

Vi dyrkede lidt korn og roer til hestene, og jorden er blevet gjort pænt i stand i god tid før vinteren. Boisen, medhjælperen, skulle ind til militæret til 1. november, og jeg ville så selv gå i gang med at plante æbletræer.

Det havde jeg vinteren til, og til foråret ville vi gerne fortsætte med Boisen igen.

Frugtavls var jo et forholdsvis nyt erhverv, såvel her som i Holland, og dr. Lind og jeg fulgte ivrigt med i hvad der skete såvel der som her, og så lagde vi vore resultater sammen, og håbede så at kunne opnå det bedste af det bedste.

Dr. Lind var særlig interesseret i den stærke sygdomsbekæmpelse som fandt sted andre steder. Han mente, at man i stedet måtte kunne forebygge, dels ved at holde øje med evt. smittespredende gamle træer o.lign. og dels forebygge med ugiftige, rensende midler.

Derfor var det jo ikke uinteressant, at der lå en gammel æbleforsøgsplantage på den resterende del af Manfords jorder.

Det endte da også med, at vi i 1939 købte denne jord helt op til skoven, det drejede sig om fire tdr. land.

Vi kunne nu selv sprøjte og kontrollere disse træer, og vi fik jo også lidt æbler af dem.

Midt op gennem dette stykke jord, nede i det laveste, gik en gammel markvej fra fjorden og op til Nr. Bjært.

Denne vej havde i gamle dage haft en vis betydning for bl.a. 6 gårde i Nr. Bjært. Man brugte den, når man skulle hente tang ved fjorden.

Der hvor vejen løb ud i strandkanten lå, og ligger nu, et gammelt hus, der engang tilhørte Koldinghus. Her boede fiskeren, der sørgede for frisk fisk til den kongelige husholdning.

Af disse 6 gårde, var der nu kun én, der brugte vejen. Han ejede et stykke jord på 6 tdr. land, der lå øst for det, vi havde købt af sognefogeden, og lige nord for det sidst tilkøbte af Manfords.

Kunne vi nu også få dette stykke, så havde vi et pænt firkantet stykke jord, og vi kunne nedlægge denne markvej. Den var forlængst nedlagt nede syd for Fjordvej. Vi ville også gerne indhegne hele arealet med haretråd, for det havde vist sig, at harerne var et problem for de unge frugttræer.

Der blev talt med sagføreren og med gårdejeren, og først i april var jeg til møde med ham inde hos sagfører Wiuff, og vi blev enige om en handel. Prisen lå dog lidt over, hvad dr. Lind og Wiuff havde talt om, hvorfor vi enedes om at skrive til Holland, og så vente med den endelige underskrift, til der også var grønt lys dernede fra.

Men så kom den 9. april, og al postforbindelse blev stoppet for en tid. Jeg husker ikke hvor længe det varede, måske en måned eller så.

I det første brev jeg nu fik, pålagde dr. Lind mig at få denne handel afsluttet. Der blev aftalt et nyt møde hos sagføreren, men nu kom gårdejeren med en ny bombe.

Der var nu sket en hel del her i landet, så nu skulle jorden koste 5000 kr. mere, altså ikke 15000, men 20000 kr. - det blev vi nødt til at acceptere.

Vi havde nu en pæn samlet ejendom på ialt 24 tdr. land. Redskaber, sprøjter med mere, vi havde anskaffet, var stadig tilstrækkelige. Dog mente vi, at vi var nødt til at skifte hestene ud med et par lidt større.

Vi havde i vinterens løb fået vores lejlighed ovre i det nye hus gjort klar, og lige før påske flyttede vi der over, og påskelørdag fødte min kone en søn.

Samtidig havde vi tilrettelagt flytning af endnu et gammelt hus med bindingsværk. Dette hus kom fra Taulov.

Holger Degnbol besigtiger frugttræer

Det skulle stå øst for det, vi nu var flyttet ind i, med retning mod nord-syd.

Den 9. april 1940 var huset klar til at sætte op. Grunden var støbt og tømmeret lagt til rette i nummerorden, som det var mærket ved nedbrydningen. Håndværkerne var på vej herud på cykler, men så alle de tyske flyvemaskiner i luften, og vendte så om for at se, hvad der nu skete.

Næste dag kom de dog, og vi fik huset op at stå!

Degnbol fræser. Det var ikke altid lige vellidt hos naboerne, der syntes at idyllen blev brudt af støjen fra fræseren

Dette hus skulle rumme et sted, hvor vi kunne blande de ting, der skulle bruges til sprøjtning af æblerne, der jo nu voksede godt til. Desuden skulle der være hønseshus, vi ville gerne have friske æg, og det kunne desuden drives som en forretning.

I en sidebygning hertil fik vi også plads til et par grise, som skulle vise sig at få stor værdi.

I slagtet tilstand, kunne de sendes til Holland, hvor det under krigen var endnu vanskeligere at få fødevarer end her.

Dr. Lind og frues nærmeste slægtninge, søstre og brødre, kunne søge om tilladelse til at sende en fødevarerpakke på 10 kg pr. måned fra hver. Disse tilladelser fik jeg så til ekspedition, og kunne nu hver uge sende en pakke grisekød m.m. derned.

Fra anden side hørte jeg dernede fra, at dette havde haft overordentlig stor værdi for huset dernede.

Jeg vil også lige nævne dæmningen.

Allerede da Trapholt blev bygget, blev vi klar over at grundvandet stod højt, selv om vi syntes vi lå temmelig højt over fjorden. Trapholt ligger på kote 33 meter over fjorden. Ikke desto mindre var kælderens ubrugelig på grund af indtrængende vand.

Da huset var færdigt, måtte vi i gang med at grave en dyb grøft rundt om det. Den blev fyldt op med paksten, så huset nu billedlig talt ligger på en ø.

Sådan var alle de øvrige marker også vandlidende, så vi fik Hedselskabet til at dræne over alt. Dette kunne der søges tilskud til - grundforbedring.

Under et af disse arbejder, fandt vi nede ved siden af den tidligere nævnte gamle vej i den nordlige ende af det der nu hedder Trapholt-parken, resterne af en gammel brønd.

Jeg har senere af en gammel strandhuseboer fået at vide, at der her førhen har ligget et hus, hvor der boede en gammel kone, Inger Trappes. Hun boede så tilpas ene, at det blev et yndet tilholdssted for de unge mennesker i Strandhuse.

De søgte i deres fritid derom, og havde det hyggeligt med en kop kaffe og måske en øl.

På begge sider af denne gamle vej var jorden ret ubekvem til dyrkning, med stejle skråninger. Sået til med græs, var de dog velegnede til kreaturer.

Disse kreaturer gik så på skråningerne for at gnave græs, og lavede derved stier på langs af skråningen. Disse stier kaldte man "trappes". Sådanne stier var der også på skråningen langs den nuværende Fjordvej, hvor der nu er træbevoksning.

Skov, på tysk - holt. Disse to ting "trappes" og "holt" har givet navnet Trapholt.

Nu vi er ved navne, må vi hellere få resten med!

Æblerne skulle jo være en forretning, og måtte således ikke under nogen form kunne sættes i forbindelse med Trapholt.

Det var, og skulle være privatbolig. Vi havde nu 2 bindingsværksbygninger, og der kom muligvis flere til, så det ville blive en lille gård. Hvorfor så ikke kalde den "Trappergaarden".

Det blev senere til Trappergaardens Æblehaver.

De samme overvejelser gjorde vi os med tilkørslen. Vejen op til Trapholt var en god vej, men at møde en hestetrukken arbejdsvogn, når man kørte ud eller hjem, hørte ikke til god tone.

Så vi kiggede på den vej, som sognefogeden havde brugt mellem sine ejendomme. Den kunne godt rettes noget op, og føres ud til Skolebakken. Det blev til "Trappergaardsvej".

Vi begyndte efterhånden også at få lidt indtægter. Vi havde på Vestmarken, det jævne stykke af sognefogedens mark, plantet en række hindbær mellem hver række æbletræer, og vi solgte bærrene, dels gennem Gartnernes Salgsforening, og dels til private.

Vi var jo nu i de første krigsår, så der var stor interesse for den slags friske varer.

Jeg måtte derfor indskrænke afhentningen til 1 time om dagen, og havde da meget at gøre i den time. Resten af dagens høst gik så ind på G.S.K. til auktion.

Æbletræerne var nu også begyndt at give udbytte, og vi blev klar over, at det lille rum, vi havde indrettet i enden af stuehuset, ikke kunne rumme hele høsten. Nu skulle der mere plads til.

Denne gang blev det mig, der fandt en gammel bindingsværks-lade, eller rettere, det var min kone.

Den stod nede i Eltang, hvor hun er fra, og ejedes af hendes fætter der havde købt en gård nr. 2. Han havde ikke brug for alle bygningerne, og ville gerne af med laden, der lige kunne passe os.

Æbleabonnement

— en ny, bedre og billigere Maade
at købe Spiseæbler paa

Fra nu af og til Maj leverer vi regelmæssigt efter Ønske de allerfineste Æbler i Kasser paa 10 Kilo. Bringes direkte med Værebiler over en stor Del af Jylland (Aarhus-Ribe) eller sendes franco pr. Bane overalt i Landet.
Forlang Cirkulære.

Trappergaardens Frugthaver

KOLDING — TELF. 277.

Annonce fra slutningen af 1940erne

Vi brækkede den ned, og fik den stillet op igen vest for stuehuset, og ligesom det andet hus i retningen nord-syd.

Det blev inddelt i tre rum. 2 lige store rum til lager og et mindre, det nordligste, til sortere- og pakkerum.

Dette hus skulle holde såvel kulde som varme ude, så der blev gjort en del ud af isoleringen.

Foruden ydermur med bindingsværk, blev der bygget en dobbelt-

ÆBLEABONNEMENT

Fra 10. Januar begynder vor regelmæssige Leverance pr. Varebil af f. n.este Spise-æbler (Coxs Orange o. lign) i 10 kg Kasser til private Forbrugere i Vejle. —
FORLANG BROCHURE

Trappergaardens Frugthaver
Kolding (Telefon 277)

Announce fra slutningen af 1940erne

mur med isolering, og desuden isolering under gulv og over loft.

Vi kunne nu opbevare alle æblerne og mere til.

Det første år havde vi avlet en hel del kålrabi, som vi fyldte ind i det ene rum. Disse roer solgte vi om vinteren gennem G.S.K. til grønthandlerne. De havde god afsætning på dem til menneskeføde. Så kunne kunderne variere den noget ensformige mad der var til rådighed i 1942.

Ligesådan var det også let at sælge æblerne, og der var mange private, der cyklede herud for at få friske æbler fra unge træer.

Dette prøvede vi på at sætte lidt i system, ved at indbyde til abonnementstegning på æbler frit leveret i kasser på 10 kg hver uge, hver 14. dag, eller hver måned, alt efter ønske.

Da det jo skulle foregå med hestevogn, blev det kun Kolding i første omgang, men efter krigen udvidede vi til alle større byer i Jylland, helt til Aalborg.

Høsten blev større og større. De tyske styrker her i byen blev interesseret i den friske frugt, men vi undgik heldigvis, at sælge til dem.

Men en dag i 1943, lige før jul ringede de, at man ville komme ud og se på Trapholt.

Det stod jo tomt, og man kunne tænke sig dette hus værende en passende bolig for den øverstkommanderende for alle de tyske tropper i Jylland.

Det var om aftenen, man ringede, og næste morgen kom der en hel del højere herrer herud, og med dem var den tyske konsul i Kolding. De så sig godt om, målte hele huset op, og kom til sidst også over og målte vores lejlighed op. Den kunne også bruges.

Det var meget ubehageligt, og så lige før jul!

Vi tænkte os lidt om, og jeg ringede så til dr. Linds nevø, der var sagfører i København. Jeg foreslog, at vi lejede huset ud, for at det ikke skulle stå tomt. Han fik gennem Udenrigsministeriet en telefonsamtale igennem til Holland, og jeg fik den besked tilbage, at det kunne man ikke bedømme hverken i Amsterdam eller i København - Det måtte vi klare her i Kolding!

Jeg tog kontakt med en sagfører her i byen. Jeg vidste at han var interesseret, da tyskerne havde beslaglagt hans bolig ved Bramdrupskov.

Vi flyttede alle dr. Linds møbler ud, og gemte dem mange forskellige steder, og sagføreren flyttede ind.

Kort efter kom tyskerne op til mig og bad mig gå med over og låse dem ind endnu engang. Jeg beklagede ikke at kunne hjælpe dem, da jeg ikke havde nogen nøgle mere. Huset var jo nu beboet. Vi gik derover, men der var heldigvis ingen hjemme.

Vi kiggede ind ad vinduerne, og man så, at der nu var andre møbler. Man rystede på hovedet og sagde, fordømt, hvorefter man kørte igen.

Men nu kom der brev fra dr. Lind, der skrev, at såfremt jeg havde lejet huset ud, måtte jeg forberede lejeren på, at nu kunne vi vente, at dr. Linds snart selv ville flytte herop.

Forholdene var efterhånden sådan i det kvarter, hvor de boede, at tyskerne havde beslaglagt næsten alle husene. Det var kun dr.

Linds danske statsborgerskab, der gjorde, at de endnu boede der, og da han nu havde en god køber til huset, så ville man gerne bryde op efter 36 år i Holland, og flytte hjem.

Jeg havde heldigvis ved udlejningen taget forbehold for en sådan mulighed.

Nu måtte vi flytte møblerne igen. Da sagføreren kun havde sit kontor at flytte ind i, og der ikke var meget plads, måtte vi indtil videre sætte dem ind i det ene lagerrum.

Vi er nu nået til 1944, og dr. Lind nærmede sig de 60 år, som alligevel var den alder, han vist nok havde tænkt sig at holde op.

Nu kom de altså, og de havde tegninger med til ombygning af sommerhuset, som de stadig kaldte det.

Det var igen arkitekt Smits, der havde tegnet planerne, og da vi nu havde 3 bygninger med stråtag, skulle der også stråtag på det nye hus.

Det var denne gang arkitekt Sigurd Madsen, Låsbygade, der skulle stå for arbejdet, med konstruktør Krogh Knudsen, som daglig leder.

Det foregik medens doktoren og fruene boede i huset, og derfor selv var til stede, så jeg var kun tilskuer denne gang.

På samme tid var vi gået igang med at bygge et stort kølehus ved siden af det i 1942 opførte lagerhus.

Det var lidt i god tid, vi havde endnu ikke æblerne at fylde i huset.

Jeg tror nok, at dr. Lind gerne ville have dette hus op nu, for at undgå de prisstigninger, han anede kunne komme.

Her havde vi en anden arkitekt og andre håndværkere, og der var i det hele taget tale om 2 forskellige byggepladser.

Jeg vil beskrive dette hus lidt nærmere, da det nu er helt væk igen.

Vi tænkte os et helt igennem godt isoleret kølehus, med tykke, gennemisolerede mure, ligesom også gulv og loft blev godt isoleret, så vi var fuldstændig herre over den til enhver tid værende tempe-

ratur. Denne blev kontrolleret ved hjælp af termostater, kølemaskiner og blæsere. Dette indebar at æblerne dagen efter at være blevet plukket, var kølet ned til den ønskede temperatur.

Der var fire rum, der hver rummede ca. 50 tons. Da vi skulle vælge, hvilken form for kølemaskine der var bedst, stod valget mellem ammoniak, der var et system, der var mest brugt på det tidspunkt, og det ret nye freon.

Med ammoniak ville en lille lækage, straks ødelægge hele høsten, medens det noget dyrere freon, var fuldstændig giftfri, og således sikrere at bruge. Jeg skriver dette, fordi vi nu kender freon fra en helt anden side.

Men som nævnt, huset blev bygget så godt og solidt som man formåede dengang. Det bedste var ikke for godt, det skulle jo stå i mange år.

Huset fra 1942 blev nu indrettet med sortere- og pakkerum, kontor, der indtil nu havde været ovre i stuehuset, og et lille rum til sorterekonerne at spise i, samt garderobe.

Jeg havde også fået en dame til at hjælpe med kontorarbejdet, idet vi gjorde en del ud af abonnementssalget til private, og for at dette skulle gå, måtte vi være præcise med de lovede aftaler. Det stillede store krav til planlægningen, det skulle både være til tiden, og læsses på det rigtige sted i vognen, for ikke at køre for meget rundt.

Efterhånden voksede æblehaven til, og fik også lidt omtale uadtil, hvilket vi jo ikke var uinteressert i.

Dette gjorde også, at en del foreninger, havefolk, gartnere og og andre, fik lyst til at lægge deres fællesudflugt, cykletur, herud for om muligt at lære lidt.

Men efterhånden var det ved at tage for meget af min tid, navnlig min fritid, så vi begrænsede det til kun at modtage frugtavlere.

Trappergaardens æbler blev markedsført på messer og udstillinger

Efter krigen blev det til, at der også kom frugtavlere nede fra syd for grænsen.

Nu boede dr. Lind heroppe, og af sproglige hensyn, måtte han tage imod og vise rundt. Det morede ham vist en hel del at snakke fagligt med disse gæster, og efterhånden blev han kaldt æbledoktoren, et navn som også fandt indpas i den hjemlige presse.

Inden vi nu kommer for langt fra krigen, må vi lige have 4. maj-aftenen 1945 med.

Vi havde 4 unge mennesker på kost dengang, samt en ung pige,

en udenbys håndværker og en hollænder, som vi havde gemt oppe på loftet. Han var sluppet væk fra en tysk fangetransport, syd for Kolding, og var havnet her, hvor vi havde lovet at gemme ham.

Vi hørte, som alle andre, den forbudte engelske radio, og måtte af hensyn til ham vente lidt, til vi over radioen havde hørt, om tilbagebetalingen også gjaldt Holland. Det gjorde det delvis, så nu kunne vi feste. Dr. Linds kom over til os, og vi lavede kaffe, af bønner fra før krigen, og alle var glade.

Kort efter rejste vor hollandske ven hjem igen!

Nu kunne vi igen tænke på fremtiden. Æbletræerne var nu 8 år, det er den alder, hvor man regner med den allerbedste frugt. Vi kunne snart få en bil, i stedet for hestevognen, og derved komme længere ud.

Vi satsede først på Esbjerg, men gik meget hurtigt i gang i de andre jyske byer, helt op til Limfjorden.

Vores salgskusk fik nu kørekort og uniform, og blev salgsschauffør.

På det tidspunkt fik min kone og jeg vores anden søn, så der var efterhånden meget at se til.

Vi havde stadig folkehusholdning, og min kone passede telefonen, bortset fra de timer, hvor jeg havde hjælp på kontoret.

En dag spurgte dr. Lind, om ikke jeg kunne tænke mig at ud-danne en elev. Han tænkte på den yngste af sin ældste broders børn. Dr. Lind havde hjulpet de andre børn, og følte nu, at han måske skyldte denne Erik noget.

Jeg indvilgede naturligvis, og aftalen blev, at han skulle være hos os 1 år, og jeg skulle så, med mit kendskab til andre plantager her i landet, skaffe ham ind på 2-3 af de bedste af disse plantager det næste år. Derefter skulle han så tilbage hertil som forvalter, og det gik også alt sammen udmærket.

Nu skete der så dette, at den arkitekt, van Winsen, der førte tilsyn ved bygningen af Trapholt, havde en datter, der gerne ville lære frugtavl, og gerne i Danmark. Hun blev nu tilbudt at komme i lære her hos Erik Lind. Hendes far var blevet dræbt ved et trafikuheld.

Der går så nogen tid, og en dag fortæller Erik Lind mig, at han skal giftes med sin elev. Der blev nu bryllup på Trapholt.

Min kone og jeg ser nu en chance for at få lidt mere fri, idet han som gift forvalter naturligt overtager vores lejlighed med, samt folkehusholdningen.

Dette er også helt i overensstemmelse med dr. Linds ønsker om yngre kræfter.

Vi ser os nu om efter noget andet at bo i, og køber først et hus nede i Strandhuse. Senere får vi tilbudt et lille hjørne af den syd-vestlige del af plantagen.

Det var ubrugeligt som frugtplantage, men der var mulighed for at bygge et hus med god udsigt.

Derved kunne jeg være væk fra bedriften, og alligevel dejlig tæt på. Der bor vi endnu.

Vi fandt nu ud af, at det var for dyrt at arbejde med heste. Foderet skulle købes, og heste skal passes altid, også om søndagen.

De skråninger, vi havde lagt ud til græs til dem, kunne vi få mere ud af med æbletræer. De specielle redskaber, som kunne nå ind til æblestammerne, var lettere at håndtere med en traktor. Derfor fik vi nu sådan en.

Vi mente nu at vor maskinpark og vort lager var så stort, at det ville være rentabelt med en lille arealudvidelse.

Erik kunne godt klare lidt mere arbejde i marken, og det samme kunne jeg på lageret og med salget.

Vi talte med naboen mod nord, om vi kunne overtage 10 tdr. land der, således at vort nordlige skel blev flyttet mere mod nord, men parallelt med det bestående.

Det lykkedes, og det blev nu indhegnet med haretråd og læbeplantninger, i lighed med den øvrige plantage.

Vi havde nu godt 30 tdr. land plantage, pænt indrammet med grønne læbælter, mest ahorn og naur, men mod øst en række ege.

Dr. Lind bekymrede sig en del over brandfaren ved at have traktorer og andre motorer i de stråttækte bygninger, og vi kunne også se, at der ville blive mindre kørsel, hvis vi havde en garage midt imellem den gamle og den nye afdeling.

Derfor blev der bygget en ny, fin garage til alle markredskaberne, og samtidig fik vi et aflåst kemikalierum.

Og på dette garagetag blev der lavet et vandbassin med plads til 25000 liter vand. Det gav os to fordele. Vi kunne herfra med en stor aftapningshane hurtigt fylde sprøjten op med vand, og dels stod dette vand og blev varmet noget op af solen, hvilket vi mente var bedre for træerne på en varm sommerdag.

Udover renholdelse og sprøjtning, havde vi også en anden ret vigtig sommerbeskæftigelse.

Om vinteren blev træerne beskåret, så der ikke var for mange grene, og dermed mindre frugter. Om sommeren var det også nødvendigt at fjerne en del æbler i de enkelte klaser, for at opnå en passende størrelse på de resterende frugter. Formålet var jo store, pæne æbler.

Et passende tidspunkt at gøre det på var i skolernes sommerferie, så vi satte os hvert år i forbindelse med de højere skoler, seminariet o.l. og fik så en ret stor skare herud, som gerne ville tjene en ekstra skilling. Vi havde jo også vore faste plukkekoner med.

I efterårsferien kunne vi i reglen også godt bruge en del af disse unge mennesker, da vores hovedsort, Cox Orange, i almindelighed kunne plukkes på den tid.

For nu ikke at fylde det ny, store lager op med mindre god frugt, byggede vi på nordsiden af kølehuset en lang sorteringshal. Heri

Æbleplukning gav ekstra arbejde til bl.a. Strandhuses kvinder

byggede Peter Madsens Maskinfabrik, Nr. Bjært, en sorteringsmaskine så stor, at vi kunne køre hele dagens høst igennem, og således kun skulle sætte gode salgbare æbler ind på lageret.

Disse var nu sorteret i størrelse, således at vi kunne sælge de største og mindst holdbare først.

Hele dagens høst kunne komme ind i nedkølingsrummet, og der kunne ned på lagertemperatur, forinden den, næste dag, kom ind på plads i lageret, og vi bragte således ikke varme æbler ind på lageret, men kunne holde temperaturen nede på den fastsatte.

Der var fire store rum, med hver sin temperatur, afhængig af de sorter, de skulle rumme.

Salget af æbler gik også planmæssigt, bilen var afsted hver dag!

Jeg har ikke fortalt, at den lille bil, vi fik straks efter krigen, ret hurtigt blev for lille, og der måtte en større til.

Da der i handelen ikke fandtes lukkede varevogne med isolering, måtte vi selv lade en bygge. Æblerne måtte jo ikke fryse under transporten.

Vi fandt et værksted i Vonsild, som kunne klare opgaven, og det blev en rigtig pæn vogn, fint malet med navn og bomærke, og ikke mindst et par udstillingsvinduer på hver side af bagdøren, hvor vi kunne pynte med de for tiden spisemodne æbler, således at andre trafikanter kunne se nogle af de fine æbler vi kørte med.

Alt gik nu stille og roligt!

Det var efterhånden kun gifte folk, der var fast ansatte.

Den ende af huset, der var værelser i, blev omdannet til en lejlighed, og der blev købt et hus på Karlshøj i Strandhuse, således at Erik Lind og hans kone kunne blive fri for at have folk på kost.

Doktoren og fruene kunne gå deres ture rundt om plantagen, og nyde resultatet af alle anstrengelserne, og ret ofte inviterede de venner og familie på besøg. Ikke store selskaber med spisning og mange mennesker, men et enkelt par til at hygge sig med, gerne i et par dage.

Dr. Lind udgav også en bog om Lind-slægten og livet på gårdene syd for fjorden.

Blandt de venner, der ofte kom, var en københavnsk lægefamilie. De havde en datter, som tilbragte en stor del af sine skoleferier her. Hun havde en veninde, prinsesse Margrethe, der også var i Jylland i sine ferier, nemlig Gråsten Slot, hvor lægedatteren også besøgte hende. De to piger blev enige om, at det kunne være rart, om Margrethe også kunne opleve Trapholt.

Der blev truffet aftale om at dronning Ingrid og prinsessen skulle komme her en dag. Det skete så, at dronningen blev forhindret, men kong Frederik synes, at nu var prinsessen så stor, at hun godt kunne tage herop alene med en tjenerchauffør.

Det skete så, og vi havde alle fået besked om at passe på hende, og holde øje med, hvem der kom på ejendommen, og dagen forløb planmæssigt.

Dr. Lind blev ældre, og begyndte ganske naturligt at tænke lidt på fremtiden. Ejendommen var nu så god, at den gerne skulle bestå, også mange år frem i tiden.

Men så en dag kom dr. Lind og meddelte mig, at han og Erik Lind var blevet enige om ikke at samarbejde mere, så nu blev jeg igen ene om arbejdet.

Problemet med fremtiden var nu større end nogensinde for dr. Lind, der stadig ønskede, at ejendommen skulle bestå.

Sognerådet i den daværende Eltang-Vilstrup kommune troede også på dette, og gik uden om Trappergaarden, når man planlagde fremtidige udstykninger.

Der var sikkert mange planer fremme. En dag kommer dr. Lind, og vil gerne låne chaufføren med uniform, for at køre dem til Fyn, over til daværende statsminister Erik Eriksen, for at tilbyde ham Trapholt som sommerbolig for den til enhver tid siddende statsminister.

Det kunne han vist egentlig godt tænke sig, men man ville ikke have nogen forpligtelser over for frugtplantagen.

Senere, efter et statsminister-skifte, bliver H.C. Hansen med frue, inviteret til Trapholt, og tilbudet bliver gentaget, men med samme negative resultat.

Så statsministeren bor stadig i København, også om sommeren.

På Trapholt havde man opgivet at holde 2 piger. Nu ville man gerne have et ægtepar, med konen i huset, og manden i haven.

Gustav Lind og Holger Degnbol sorterer æbler

Derfor blev pigeværelserne udvidet med en stue bygget til huset mod vest, for at gøre jobbet mere attraktivt.

Manden blev ansat i plantagen, og skulle, når der ikke var brug for ham i haven, beskæftiges derovre. Her var der særlig tænkt på lagerarbejde om vinteren.

Dr. Lind var igen gået i tænkeboks. En dag kom han med et nyt forslag, om at sælge den del af plantagen der var dårligst egnet, men til villagrunde måske attraktive?

Det var skråningerne på begge sider af den gamle vej nede i dalen. Det nuværende Trapholtparken.

Det var en god idé, og der blev lavet udstykningsplaner og lavet veje.

Når man ser det lidt fra oven forstår man, at Trappergården ikke var et helt lille foretagende

De penge jordsalget indbringer bliver, efterhånden som grundene sælges, der er et par endnu, indsat i en fond, Trapholtfonden.

Vi var nu nået til 1964, og dr. Lind sætter sig for alvor i gang med at arbejde for en bortforpagtning af plantagen.

Han kom i den forbindelse med et forslag til forpagtning, specielt udarbejdet til mig, med mit særlige forhold til plantagen.

Det var tænkt som et særligt godt tilbud!

Jeg fandt dog, at forventningerne til hvad træerne kunne yde, var sat lige højt nok.

Dr. Lind var af den opfattelse, at det vi kunne frembringe her, var noget nær det bedste, og noget bedre end al anden frugt.

Dette turde jeg ikke satse min fremtid på, så efter samråd med konsulenter og kolleger, måtte jeg sige nej tak.

Vore veje måtte så også skilles - efter 30 et halvt år!

Desværre lykkedes det heller ikke at finde nogen anden forpagter

Der blev ansat en bestyrer, men den nye generation, kunne ikke rigtig fortsætte i det spor, som vi hidtil havde kørt i.

Det var sikkert ikke så meget dyrkningen og pasningen af æblerne, der var problemer med, men selve salgsapparatet, det private salg, som udelukkende var bygget op på mit og min kones arbejde og kendskab til kunderne.

Det var et meget følsomt område, som man ikke sådan i en fart kunne leve sig ind i.

Vi hørte da også, at kunderne efterhånden faldt fra. Og dr. Lind måtte til sidst standse salget til private, og undvære de 2 mand, der var beskæftiget hermed.

Nu, bagefter kan man så stille sig selv nogle spørgsmål om, med hvilke følelser man forlader en stilling på en ejendom, der absolut er på sit højeste, i kraft af 30 års hårdt arbejde.

Dr. Lind og jeg arbejdede godt sammen i alle årene. Haven, som C. Th. Sørensen planlagde, interesserede mig, og var som skabt til stedet her, hvad den jo også var.

Med hensyn til plantagen, var frugtavl i større stil et forholdsvis nyt erhverv her i landet. Som uddannet planteskolemand faldt det mig let, i samarbejde med kollegaerne her på egnen, at sætte mig ind i dyrkningen af frugt.

Da dr. Lind, der jo overhovedet ikke var fagmand på området, kunne se det interessante i netop denne gren af jordbruget, og virkelig gik ind for opgaven, havde jeg aldrig vanskeligheder med at få penge bevilget.

Jeg tror, vi lærte en del af hinanden, og måske netop fordi dr. Lind ikke var fagmand, var det lærerigt at tale med ham, og høre de iagttagelser han som tilskuer kunne gøre. Det kom der meget godt ud af.

Men som sagt. Det måtte ende her. Dr. Lind vurderede plantagen meget højt, og måske med rette, mens jeg måtte kalkulere med ikke at have det sikkerhedsnet under mig, som en god bankbog nu engang er, og jeg var desuden snart 60 år.

Jorden var vel også i årenes løb blevet for kostbar til at anvende til landbrugsbedrift.

Desværre gik det jo ikke efter ønske for dr. Lind. De gode og dygtige folk vi havde, forlod efterhånden ejendommen, og dr. Lind måtte til sidst lukke og forære ejendommen til Kolding kommune.

Selv fik jeg heldigvis godt og interessant arbejde næste dag, og har nu fornøjelse af at følge og se, hvordan Kolding kommune forvalter sin arv.

Liggehallen på Julemærkesanatoriet

Julemærkesanatoriet

af Arthur Mårtensson

Det har glædet mig at modtage opfordring til at tale her i Rotaryklubben om Julemærkesanatoriet nu i julemåneden. Julemærkesanatoriet er i sig selv som et juleeventyr, digtet af postmester Holbøll, der fik den geniale tanke at benytte den stemning, der i julemåneden får alle mennesker til at sende familie og venner en hilsen med posten; han mente, at disse forsendelser føltes så værdifulde, at de kunne tåle en lille belastning af et 2-øresmærke, når indtægten derved anvendtes til hjælp af syge og svagelige børn. Idéen slog som bekendt så godt an, at salget allerede første år, Julemærket fremkom, 1904, indbragte 67.000 kroner, og da salget steg stærkt de følgende år, kunne Julemærkekomitéen øjne et stort mål, nemlig opførelsen af et sanatorium for lungetuberkuløse børn.

For børn fandtes der kun, foruden små rekonvalescenthjem, de to kysthospitaler ved Refnæs og Juelsminde, der begge var beregnede for børn med kirtel- og knogletuberkulose og ikke egnede sig så godt for lungetuberkuløse børn, da de lå ubeskyttede ved åben kyst. Lungetuberkuløse børn måtte anbringes sammen med voksne, hvilket af mange grunde var uheldigt.

Det vakte derfor stor glæde, da Julemærkekomitéen besluttede at bygge et stort sanatorium for lungetuberkuløse børn for at overgive dette gældfrit til Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, der derefter skulle drive sanatoriet uden tilskud fra Julemærkerne.

Optakten til opførelsen af Julemærkesanatoriet, som det kom til at hedde, blev spændende. Forespørgsler var rettet til en række byer om tilbud på grund til et sådant sanatorium.

Der var planer fremme om at lægge det ved Middelfart eller Faaborg, da to Koldingborgere tog tanken op om at få sanatoriet til at ligge ved Kolding, nemlig Jacob Ræder, støttet af Conrad Andersen, og det lykkedes dem at få Julemærkekomitéen til at købe en grund ved Louisehøj.

Der var mange vanskeligheder, der først måtte overvindes: 30.000 kroner skulle fremskaffes, Ræder og Conrad Andersen gik fra dør til dør og fik samlet 12.000 kroner ind, Eltang-Vilstrup kommune gav 3.000 kroner, og tilsidst gav en mand i København de resterende 15.000 kroner.

Der var vanskeligheder med at finde vand i tilstrækkelig mængde indtil brøndborer Lund fra Kolding påviste, hvor der fandtes vand.

Der var voldsom strid om vejen gennem Strandhuse; men tilsidst gav beboerne tilladelse til fri passage gennem Strandhuse.

Der var vanskeligheder under byggeriet, - der var masser af "glideler" eller "flydeler", og det knuste om natten de nedrammede pæle; der var tidspunkter, hvor man tænkte på at opgive byggeriet; men bygget blev sanatoriet. Der blev støbt lige så meget under jorden, som der nu er bygget over jorden.

Ganske vist opstod der en voldsom kampagne på, at der var

Posthornet på vindfløjen skulle også vedligeholdes

ødslet med penge til byggeriet, sanatoriet kom til at koste op mod 1 million kroner, ca 8.000 kr. pr. seng; men det var arbejdet i jorden, der havde kostet penge, selve sanatoriet blev sparsommeligt bygget.

Julemærkesanatoriet blev bygget i løbet af årene 1909-11, og den store bygning med de røde mure og hvide søjler foran loggiaerne på siderne, med det sorte, gnistrende tag, hvorover et kobbertækket tårn hæver sig med posthornet på vindfløjen, blev hurtigt kendt landet over.

De første patienter blev modtaget den 1. august 1911 af overlæge Oldenburg, der var overlæge til 1937.

Sanatoriet kunne modtage 120 børn; det blev hurtigt nødvendigt at udvide det. Der blev bygget isolationsbygning, og i 1917 en bygning for mindre børn, senere i 1933 en bygning for ganske små børn, således at sanatoriet nu har plads til 185 børn.

Julemærkesanatoriets grund indtager et areal på ca. 28 ha hvoraf 10 ha indtages af bygninger, have, forstrand og gårdsplads, medens 18 ha henligger som skov, bestående af dels gammel, naturlig opvokset bøgeskov, dels af plantet granskov, der nu desværre er ved at falde på grund af nålesvamp.

Gennem skoven bugter sig veje med forskellig stigning, hvor børnene går deres foreskrevne spadsereture. Vejene er opkaldt efter mænd som Holbøll, Vett, Bang, Dalgas, Ræder, Oldenburg o.a., en særlig snirklet vej har børnene givet navnet 'Kruseddullevej'.

Sanatoriet er indrettet hospitalsmæssigt til behandling af børn i alle aldre - indtil 15 år - med alle former af tuberkulose, men fortrinsvis med tuberkulose i brystorganerne.

Hovedbygningen, hvor der er plads til 124 børn, består af 5 etager: I underkælderens er der garderobe, hvorfra udgang til liggehallerne, i kælderetagen findes køkken, spisestuer for børnene og funktionærerne, en "badegang", der fører til bade, lysbade og sløjdrum; på badegangens vægge hænger alle de fremkomne Julemærker i stort format. I stuen findes den store opholdsstue i midten, lægeværelser, røntgenrum, og til siderne de store sygestuer med plads til 18 børn på hver side. På 1. sal i midten små værelser og til siderne store sygestuer, i mansardetagen operationsstue i midten med tandklinik og sygestue på siderne. Sygestuerene er delt i 3 afsnit, adskilt ved glasvægge, således at man har oversigt over hele afdelingen. Børnene anbringes på afdelingerne efter alder og sygdommens karakter, drenge på den ene og piger på den anden side.

Isolationsbygningen ligger et stykke mod øst og har plads til

18 børn; her opholder de sig de første 14 dage af hensyn til de smitsomme, almindelige børnesygdomme, de af og til kan medbringe til sanatoriet.

For de små børn er indrettet mindre afdelinger i 2 bygninger mod vest med plads til 50 børn, en for børn i alderen 2-4 år og en til børn indtil 2-årsalderen. Disse bygninger er indrettet ganske som børnehospitaler med mindre stuer; disse små børn tåler ikke så godt den megen uro på de store stuer og den helt igennem lavere temperatur, hvorunder de større børn altid opholder sig.

De sanitære indretninger er baseret på selvforsyning med vand, varme og lys. Der er gode afløbsforhold gennem udstrakte kanaler for spildevand o.l., der går gennem 3 septic-tank-anlæg, før det går ud i fjorden. Drikkevand fås fra artesiske borer, hvorfra det ved motorpumpe bringes op til et vandtårn, hvor det iltes og renses ved filtrering, og herfra ved eget tryk og hydroforanlæg går til de forskellige bygninger. Varme til centralopvarmning samt damp til dynamoer, motorer og maskiner fås fra centralkedelanlæg med 3 højtryksdampkedler; herfra fås også elektrisk kraft til belysning og lysbade, medens elektrisk kraft til røntgendrift, forskellige andre maskiner, køleanlæg og til en nybygget funktionærbolig leveres fra Kolding Oplands Elektricitetsforsyning. For tiden bruger vi jo mest tørv som brændsel, sidste år over 1700 tons tørv foruden 300 tons kul, koks og briketter og en del brænde. Sanatoriet fremstiller selv gas ved fordampning af let benzin. I køkkenet har vi nu brændekomfur, iøvrigt opvarmes de store gryder ved damp, ligesom varmeborde og -rum. Mælken får vi hver morgen frisk fra mejeri, fra kontrollerede besætninger, vi bruger ca. 300 liter pr. dag, alene af mejeriprodukter købes for over 50.000 kroner pr. år. Mælken pasteuriseres i moderne lavpasteuriseringsanlæg, afkøles og opbevares i kølerum. Vi bruger ca. 1 tønne kartofler pr. dag (100 kg). Kødet leveres fra en slagter i Kolding, ligesom kolonial-

Da grunden til de ny funktionærboliger skulle afstikkes i 1941 var f.v. Paaske, H. Hansen, "Mester". Vald. Hansen og forvalter Juhl i aktion

varerne fås i Kolding. Køkkenets indkøb beløber sig til 140.000 kroner årligt.

Vaskeriet, der er udstyret med moderne muldestrygemaskine vasker over 517.000 stykker tøj om året.

Forplejningsudgiften pr. kostdag beløber sig for tiden til 1,40 kr.

Den totale udgift pr. sygedag beløb sig sidste år til 8,19 kroner ikke iberegnet forrentning og andel i hovedadministrationen.

Betalingen for patienter er nu 6.00 kroner pr. dag. Staten betaler 4,50 kroner pr. dag for de patienter, der efter tuberkuloseloven er berettiget til statsstøtte. Resten betales af forældre, sygekasse

Lysbadet

eller kommune. Forældre, hvis indtægt ligger over en i loven fastsat indtægtsgrense, betaler 6 kroner pr. dag; men vi har legater til hjælp i påkommende tilfælde.

Intet barn behøver at undvære den nødvendige kur af økonomiske grunde, hvor lang tid kuren end varer.

Da det drejer sig om børn, må det erindres i hvor høj grad disse på alle punkter må vejledes, hjælpes, have tilsyn, ikke alene de små og de sengeliggende, men også de oppegående og større børn, derfor er personalet stort, sygeplejerspersonalet består af 1 plejemor,

7 fast ansatte sygeplejersker, 8 løst ansatte, 15 sygeplejeelever og 18 husassistenter, hertil 3 læger, kontor- køkken- vaskeri- maskinpersonale, karle m.m.. Ialt beskæftiger sanatoriet 95 personer fra læger til arbejdsmænd fast.

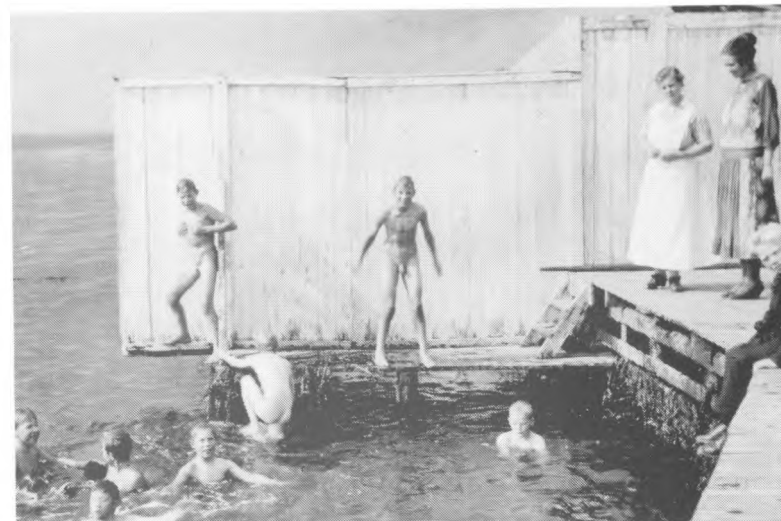
De børn, der optages i sanatoriet, er børn, der lider af tuberkulose i brystorganerne, dog ofte kompliceret med tuberkulose i knogler, kirtler og led. Undersøgelser har vist, at der som regel kort efter at smitten er sket, opstår en lille sygdomsproces i lungen og de tilstødende kirtler hos de smittede børn, der ofte smittes i den tidligste barnealder, og i mange tilfælde findes kun denne lokalisation. Denne affektion, der kan præge børnenes almentilstand i høj grad, er gerne helbredelig, hvis børnene kommer under tidlig behandling, og ved en tidlig helbredelse kan den virke beskyttende mod eventuel senere, mindre, ny smitte, medens den ubehandlet kan blive udgangspunkt for udbredning i lungerne og spredning i legemet. Der spørges ofte, hvorledes sygdommen kan opdages hos de ganske små børn. Der er som regel intet at høre i lungerne, men ved at foretage en tuberkulinprøve, enten ved at anbringe lidt tuberkulinsalve på brystet eller ved at indsprøjte en ringe mængde tuberkulin under huden på barnet, kan man se, om barnet har været udsat for smitte med tuberkulose, idet der fremkommer småknopper på brystet eller rødme og svulst om indstikstedet, hvis de er blevet smittet med tuberkulose.

Da denne reaktion holder sig efter, at barnet er helbredt, må man foretage en røntgenundersøgelse af lungerne for at se, om der findes en sygdomsproces i lunger eller i kirtler. Mange børn undersøges på grund af sygdomme i familien, i de fleste tilfælde er børnene smittet af en syg fader eller moder, og vi får ofte en hel række søskende ind på en gang efter en sådan familieundersøgelse, der nu let lader sig foretage på en af tuberkulosestationerne, der efterhånden - forhåbentlig snart - vil dække hele landet.

Hvis et barn findes sygt, anbringes det så på sanatoriet, hvor det efter en kortere eller længere tid i sengen efterhånden kommer op i kur, hvilket vil sige, at barnet kommer i liggehal eller på loggia, hvor det ligger bestemte tider, kommer ud at spadserer fra en halv til en hel time 1-3 gange dagligt; børnene spadserer altid under led-sagelse af en voksen. Børnene får en god, almindelig borgerlig kost, med rigelig mængde mælk, smør, grøntsager - fra oktober til maj i alle tilfælde levertran. Iøvrigt behandles de med lignende metoder som de voksne patienter. Luftindblæsning i lungesækken i visse tilfælde, guldkur, lys- og solbade, hvilke sidste gives på bade-anstalten, der ligger ved fjorden. De bliver eftersat og behandlet af en halsspecialist, alle bliver eftersat og eventuelt behandlet af tandlæge.

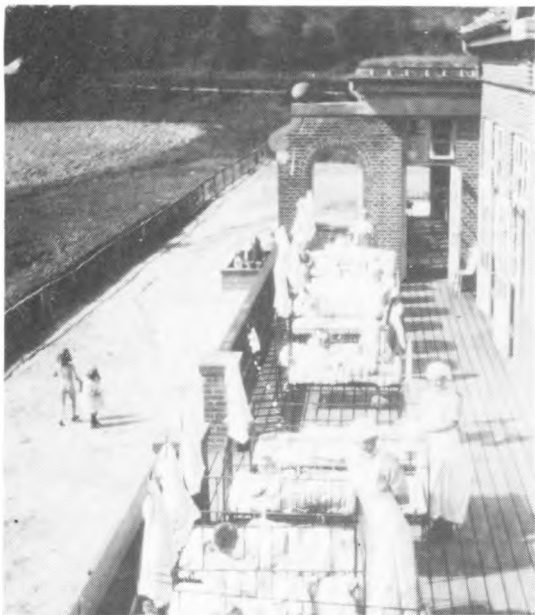
Da børnetuberkulosen er en sygdom, der kræver lang tids be-handling, den kan strække sig op til flere år, har vi også pædago-giske hensyn at tage under behandlingen, og da ganske særligt, foruden det daglige tilsyn og vejledning af børnene, skoleunder-visningen. Vi må derved lægge vægt på at bevare de kundskaber, børnene møder med, men også de børn, der når den skolepligtige alder under opholdet, begynder skolen under opholdet. Vi har gennemsnitlig 65-70 børn i skolen hver dag, de undervises af en uddannet lærerinde, de er fordelt på 3 hold efter alder og kund-skaber. En del af børnene undervises desuden i sløjd, kurvefletning, bogreparation, sanatoriets bogsamling på 1200 bind vedligeholdes af børnene. En del mindre børn undervises i børnehøvearbejde. De større børn passer de små haver. At børnene virkelig kan lave noget pænt, ser vi ved juletid, hvor vi har en udstilling af de arbejder børnene har lavet til at sende hjem til deres familie.

Sanatoriet deltog for et par år siden i den store therapeutiske udstilling i København og hævdede sig der mellem de voksnes udstillinger.

Sanatoriets badeanstalt

Børnene må foruden at blive beskæftiget også underholdes, og vi har af og til fremvisning af film og af lysbilleder. Der er af og til optræden af Mester Jakel, tryllekunstner o.a., musik af orkestre fra Kolding, sangforeninger o.l. Vi har naturligvis vore traditionelle fester: på sanatoriets fødselsdag den 1. august opfører børnene en lille forestilling på platformen foran sanatoriet og danser folke-dans i dragter. Den største fest er jo julefesten, der forberedes fra begyndelsen af december måned. Vi har juletræ på alle afdelinger, selv hos de mindste børn. På hovedbygningen begynder festen med middag kl. 1, risengrød med mandler i og mandelgaver, gåsen bæres ind, pyntet med Dannebrogsgflag og hvide manchetter, medens børnene synger kendte vers fra "Peters Jul". Om eftermid-dagen får børnene gaverne fra hjemmet, og kl. 16 marcherer børne-

ne syngende ind til det store, rigt pyntede juletræ med masser af lys. Efter at juleevangeliet er læst danser børnene om juletræet, hvorefter nisser kommer med gaver fra sanatoriet, hvert barn har lov at ønske sig 1 ting forud, hvilket ønske søges opfyldt. Mange af sanatoriets venner husker på børnene med gaver eller bidrag til festen. En stor og smuk fest er det, men også anstrengende for sygeplejerskerne. Til gengæld er børnene meget optaget af festen, så jeg fraråder forældre at komme juleaften på besøg; jeg har oplevet, at en dreng strøg forbi moderen, der kom på besøg, og sagde: "Hvad vil du, jeg har så travlt". Jeg har allerede i år oplevet 2 tilfælde, hvor forældre glade havde skrevet til børnene, at der var udsigt til, at

børnene måtte komme hjem til jul, hvortil børnene udbrød: "Åh, det var da ærgeligt". Nytårsaften gentages festen, og juletræet står til efter Helligtrekongersaften, hvor der holdes en stemningsfuld andagt, med sang og tale af pastor Jørgensen fra Nr. Bjært, medens stuen er oplyst af Jule- og Helligtrekongerslys. Pastor Jørgensen holder også gudstjeneste på sanatoriet hver anden søndag for børnene. Til Fastelavn er alle børn udklædt: En spraglet mængde af riddere og damer, feer og bønderpiger, indianere, skorstensfejere nisser o.m.a. marcherer ind til musik af et Koldingorkester. Der opføres en lille komedie og bagefter tillades en lille dans.

På Valdemarsdagen samles børnene foran den store flagstang, og efter at flaget er hejst under sang og tale, marcherer de rundt med trommer og flag - dagen igennem syngende nationale sange. Børnene elsker at synge, de synger morgensang i dagligstuen hver morgen. De synger ved jubilæer og fødselsdage, hvor fødselsdagsbarnets spiseplads er pyntet, og sengen er pyntet med så mange flag, som barnet fylder år. Det kan da hændes, at en lille sidekammarat hos de små børn bestemt forlanger også at få flag på sengen, selv om han ikke har fødselsdag.

Det er vist ikke så mærkeligt, at sanatorieopholdet for mange af børnene frem i livet står som et af de smukkeste minder, en tid, de gerne tænker tilbage til, hvilket vi ofte får bevis på.

Børnene lider sjældent af hjemve; men så meget mere lider forældrene ofte af længsel efter børnene, det er svært at skulle undvære et eller flere børn, selv af en større flok; ikke alle har råd eller tid til at besøge børnene under opholdet, og da kan man opleve at en bedstemoder, der havde afleveret en lille, syg, 4-måneders pige, 1 år senere, da hun hentede den struttende, store pige, udbrød overfor sygeplejersken: "Men er De nu også sikker på, at det er den rigtige?" Så synes man, sanatoriet har nået sit mål: At føre det syge barn gennem sygdommen tilbage til hjemmet som et rask, naturligt barn.

Kedelpasser på Sanatoriet

Vilhelm Lauridsen fortæller

Jeg flyttede til Strandhuse i 1938. Min søster tjente på Sanatoriet og var gode venner med forvalteren, så da pladsen som karl blev ledig, fik jeg den.

Sanatoriet var en stor arbejdsplads med 200 patienter og ca. 100 funktionærer. Jeg passede svinene som udelukkende levede af køkkenaffaldet. Desuden kørte jeg madvognen - som var hestetrasket - ud til de små afdelinger.

Lønnen var ringe - ca. 50 kroner pr. måned - så jeg supplerede den med lidt tobakshandel, som jeg lavede for en tobakshandler inde i Kolding. 10 cigaretter kostede dengang 25 øre. - Et skægt træk var, at kokkepigen, der røg, lavede trutmund til mig, når hun ville købe tobak. Det fik selvfølgelig forvalteren til at tro, at der "var" noget mellem os. - Men lønnen blev nu da forbedret. Formanden for Arbejdsmandsforbundet - Hjalmar Pihlmann - hjalp os med at få lavet overenskomst med Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, som ejer Sanatoriet.

Jeg var i mellemtiden blevet gift, og fik nu 90 øre i timen, 48 timer om ugen. Vi boede i Nybo til en husleje på ca. 30 kroner i måneden.

Senere kom jeg til maskinen. Først arbejdede jeg som kedelrensere. Det var et rigtig ubehageligt arbejde. Dampmaskinens beholdere skulle jo renses hver gang; de havde været brugt i et par måneder. Der var 3 kedler, så en af dem kunne ligge stille. Arbejdet

foregik i begyndelsen bare med en hammer, og støvmaske var der ikke noget der hed.

Et grimt arbejde var det også at rense trækkanalen under kedlen.

Efter et stykke tid fik vi ved fabriksinspektørens hjælp støvmasker og ventilation. Efterhånden blev der også indført mekanisk rensning med en motordrevet spiralslange.

I 1941 bestod jeg kedelpassereksamen.

6 år i træk havde jeg vagt juleaften fra kl. 14 til 22. Det var jo ikke så hyggeligt at sidde alene med sin madpakke og se hvordan der blev holdt jul rundt om på afdelingerne. Jeg vidste, at andre steder - de kommunale værker i Kolding - fik man bragt mad ud fra et hotel juleaften. Jeg diskuterede sagen med forvalteren og tilbød, at jeg jo selv kunne købe noget julemad i køkkenet. Men det kunne der ikke være tale om. Så skrev jeg til finansminister H. P. Hansen, som jeg kendte fra socialdemokratiet. Han var jo formand for Nationalforeningen - og han gav sanatorieledelsen en røffel.

Herefter kom der en bakke mad over hver juleaften.

I 1946 blev jeg valgt til sognerådet. Jeg var jo noget nervøs for at skulle starte, for Venstre havde jo en meget kraftig anti-fagforeringsindstilling. Det gik nu meget godt. Men om det politiske har jeg jo udtalt mig i "Da de 10 blev til 1".

Sygeplejerske på Sanatoriet

Grete Jensen fortæller

Overlægen på Sanatoriet havde den teori, at en tuberkulose-bacille ikke kunne trives i frisk luft. Derfor skulle vinduerne stå åbne. Om vinteren kunne der så fyge ind med sne og jeg har været med til ligefrem at skovle sne ned fra børnenes senge.

Det var bestemt ingen spøg at være indlagt på Sanatoriet.

En anden teori gik ud på, at børnene skulle fedes op. Men de var jo ofte så syge, at de kastede alt op.

Her falder Rigmor ind med en bemærkning om, at hun ofte som rengøringsdame fik skæld ud for at fjerne brækket i en spand.

Der skulle ikke "dækkes" over børnene.

Jeg var meget ung, men fungerede faktisk som sygeplejerske - gav indsprøjtninger og maveslange uden at være oplært i det. Det

var et hårdt arbejde at skulle stå for 35 senge og jeg holdt da også op efter et par år.

(Rigmor: Det var nu heller ikke særligt spændende at skulle stoppe strømper og skure spyttekrusene.)

Men der var jo også lyspunkter. Børnene led ofte under aldrig at få besøg. Så kunne de jo godt forveksle mig med mor - og det var jo rørende. - De lidt større drenge lavede ofte sjov, når de skulle have taget temperatur - og det skulle de ofte. Så gemte de termometret. Det var også pudsigt at se børnenes små haver med flag.

Det var en befrielse for mig, da jeg holdt op efter et par års arbejde: Tænk, aldrig mere at skulle bo helt oppe under taget, sove i en jernseng og vaske sig ved den kolde servante.

3. kapitel

Skolen

Gennemgående i denne bog er navnet *Lindbæk*. I byen Strandhuse støder man sågar på vejnavnet "Lindbæksvej". Hvem var denne Lindbæk? Ja, det giver han selv et meget godt billede af på de følgende sider. Heri beskriver Peter Lindbæk først og fremmest sin lærergerning, som jo var ganske omfattende. Men Lindbæk nåede andet i sit liv: Vi har set, at han tog initiativet til stien langs banen og til Fjordvejen.

Senere i bogen fremgår det, at han også var foregangsmand, da forsamlingshuset blev etableret. Også kirkebyggeriet i Nørre Bjært havde Lindbæk indflydelse på. - Baggrunden var følgende:

"Rundt om i de små hjem var der meget dårlige muligheder for at have de døde, - og under dysenteri-epidemierne da var det jo dobbelt føleligt. Og så ønskede far meget, at der kunne komme et "ligkapel" i Strandhuse.

Jeg husker, at Frederik den 8. gav en sum - jeg tror, det var 100 kroner til hjælp til et ligkapel i Strandhuse. Men så blev det imidlertid sådant, at der blev ønsket om at rejse en kirke, de gik jo til Eltang kirke - syv kilometer - det var lang vej, og Strandhuserne var ikke rigtigt regnet dengang, de var jo fattige folk i forhold til de store bønder.

Skyt og Skov, som er meget fremherskende i Strandhuse, stammer fra dengang da slottet beherskede egnen - Koldinghus. Skyt-navnet stammer jo fra, da de var skytter, og ligesådan skovløbere, så derfra stammer de navne. Der var mange, der hed Skyt, og mange, der hed Skov". (Hertha Lindbæk)

Lærer Peter Lindbæk (ungdomsbilled) har skrevet følgende beretning om Strandhuse skole.
Vi har valgt at gengive teksten i nutidig ortografi!

Strandhuse skole 1843-1916

Af Peter Lindbæk

Indtil 1843 var børnene i Strandhuse henvist til at søge undervisning i alminskolen i Nørre Bjært - oprettet af Kong Frederik IV - fra først af hele året rundt.

Men efterhånden som byen voksede, og børnetallet dermed voksede, blev der givet tilladelse til at holde "vinterskole", i hvilken undervisningen besørgedes af ikke uddannede lærere, men af ældre hæderlige mænd, der af en eller anden grund søgte afveksling i deres hidtidige virksomhed, således var een af de sidste vinterlærere i Strandhuse en fhv. bagermester Gilling fra Kolding - en anden var væver Vindeløv - såvidt jeg har kunnet skaffe oplysning - fra Alminde, de afløste hinanden, og i flere vintre besørgede hver af dem undervisningen.

Undervisningslokalet var en 25-30 kvadratalen stue lejet snart i et og snart i et andet af Strandhusene, som byen den gang udelukkende bestod af.

Om sommeren var skolebørnene henvist til at søge skolen i Nørre Bjært, og det til gensidig stor utilfredshed og jammerklage.

Det stod da også meget slet til med de kundskaber skoleungdommen i Strandhuse på den tid indhøstede.

Det har været over måde interessant og derfor lærerigt at høre gamle mænd og kvinder, der som børn udelukkende havde nydt deres undervisning på denne måde berette, hvorledes denne var bleven udøvet: "Balles Lærebog" måtte som nr. 1 læres til punkt og prikke udenad på remse, og dette skete for de flestes vedkommende under gråd og hyl og megen smerte, thi ris og tamp var utrættelige medhjælpere, men så blev den da også så grundig næmmet, at jeg har hørt mænd oppe i 80'erne, ja, en kvinde på 92 udenad fremsige lange afsnit af nævnte lærebog og det med en selvfølelse og stolthed, som om de følte sig som bogens forfattere, og de fandt tillige, at det var småting nutidens skolebørn lærte udenad i sammenligning med hvad de havde måttet præstere.

Indenads læsning øvedes i vinterskolen - var som regel Det ny Testamente og Pontopidans Salmebog.

Flinke elever fik lov at lære den store tabel samt at prente bog-

staver af forskellige typer - og de børn der nåede dertil, betragtedes som høj lærte, og om disse hed det: at lærerne ikke kunne lære dem mere!

Et i sandhed sørgeligt tidens tegn!

I slutningen af 1830erne blev provst Abel sognepræst i Eltang-Vilstrup pastorat, han var i lige grad en dygtig og nidkær præst og skolemand, og under sine flittige besøg i skolen, som også ved konfirmationsforberedelserne blev han hurtigt klar over de "brøst", skoleungdommen i Strandhuse led af og søgte snarest muligt at afhjælpe disse, og han indså, at det bedste middel hertil ville være at skaffe byen en selvstændig skole med en seminaristisk uddannet lærer, og han lagde sig med stor kraft i selerne for at få denne sin plan gennemført.

Dette var imidlertid lettere tænkt end gjort, thi kommunens forstanderskab stred af al sin evne imod for bekostningens skyld, skøndt Eltang-Vilstrup kommune havde ord for at være en af Vejle Amts rigeste kommuner.

Men provst Abel gav ikke tabt. Han kendte 'Skoleloven fra 1814' og ved at være opmærksom på dens bestemmelser i følge hvilke en by eller kreds med rette kunne gøre fordring på egen skole, iagttog han, at for årene 1839-40 og 41 havde Strandhuse by haft det foreskrevne antal børn, der hjelmede byen ret til egen skole, og da vejlængden til skolen i Nørre Bjært tillige havde den længde - 1/4 mil der var i overensstemmelse hermed, så var sejren vunden.

Efter fornyet ansøgning fra forældrene i Strandhuse anbefalet af provst Abel, blev der ved klausul i skrivelse af 1842 pålagt den kommunale myndighed for Eltang-Vilstrup kommune, uopholdelig at oprette skole med selvstændig lærer i Strandhuse, så at denne by for eftertiden kom til at udgøre et eget skoledistrikt, og for at udgifterne herved ikke skulle blive alt for trykkende for kommunen blev lærerlønnen ved det ny embede midlertidig fastsat til at udgøre

skolepenge 12 Skilling - af hvert skolesøgende barn og 38 tønder byg efter kapiteltakst, begge dele årligt foruden bolig og brænde. Men efter 9 års forløb skulle embedet gøres anordningsmæssigt.

Skolen stod så færdig til at tages i brug i 1842, men da der ikke meldte sig nogen eksamineret lærer måtte man foreløbig lade sig nøje med provst Abels søn, Peter Abel, til at forestå undervisningen, han agtede nemlig at uddanne sig til lærergerningen.

Strandhuseboerne var imidlertid jublende glade for skolen, de havde fået og de vidste nok, hvem de kunne takke derfor, og dette forsøgte de heller ikke at gøre og dette så grundigt, at "takken har klang i efterslægten", og vil vedblive at have det så længe Strandhuse har en skole.

En gammel sømand *Laurids Skau* tolkede beboernes tak i følgende lille enfoldige og jævne brev, som hans 16-årige søn Peder Lauritsen Skau, der dengang stod i skibstømmerlære, prentede på en smuk forarbejdet solid *egetavle* der blev anbragt over skoledøren.

Rimet lød således:

"Udi Kong Christian den Ottendes Tid
Gjorde Provst Abel al sin Flid
For denne Skole i vor By
At bygge op af ny
Vi yder ham vor Tak og glemmer ej hans Navn
For Skolen han har bygget vore Børn til Gavn".

Denne skolehistorie havde en epokegørende virkning på forskellige forhold i Strandhuse, men da fortrinsvis på oplysningens område - og det ikke blot på skoleungdommen, men også på forældrene, ja, på hele den øvrige befolkning.

Under hyppigt - ja, til tider alt for hyppigt - skiftende unge energiske lærere, der som ret naturligt var, arbejdede med *særlig Henblik, at skaffe sig gode Vidnesbyrd*, der kunne støtte dem i deres

søgen efter forfremmelse til bedre lønnede embeder, gjorde skolebørnene ualmindelig fremgang, så skolen i Strandhuse, inden ret længe ikke alene kom til at stå mål med kommunens øvrige skoler, men endogså overgå disse, og det endda under yderst sjældnen brug af ris, tamp, stok eller lineal.

Men alt i verden går jo op og ned, således også for skoleforholdene i Strandhuse.

At skolebørnene her ved de halvårslige eksaminer fik ros af skolekommissionen frem for børnene i kommunens andre skoler og ligeledes af præsten i konfirmationen var for stærk en "wierak", hvis dunster gik såvel forældrene som børnene til hovedet og forvirrede dem i den grad, at det blev ret vanskeligt for en ung uerfaren lærer at begå sig blandt dem. Børnene blev selvkloge og egenrådige, og forældrene - og især mødrene - bildte sig ind, at de bedre forstod sig på skoleforhold end lærerne, og adskillige af dem undså sig ikke ved at gæste læreren såvel i som udenfor skoletiden og i grove ord, under truende fagter, bebrejdede ham de formastelige fejlgreb, han havde begået.

Disciplinen og ordenen, både i og udenfor skolen led derved et stort skår, og den første idyl af skolelivet i Strandhuse var forstyrret, og det siger sig selv, at der fra lærernes side krævedes stor indsigt, kraft og tålmodighed for at føre det tilbage til sin oprindelige skikkelse.

Det beror på en fejltagelse, når det foran er anført, at en søn af provst Abel var den første lærer ved den nyoprettede skole i Strandhuse, - det blev derimod en privatist *P.D. Lorentzen*, han var lærer ved skolen fra 1. november 1842 til 1. september 1844, og efter ham var det, at properand P. Abel vikarierede i embedet, 19. september 1844 til 31. marts 1845. Han efterfulgtes af ueksamineret lærer *A. Christensen*, der i september og oktober samme år opholdt sig ved Lyngby Seminarium for at tage lærereksamen, hvilket også

lykkedes, og 9. november samme år modtog han offentlig ansættelse ved skolen i Strandhuse og virkede her til april 1850, da han så en nat forsvandt med sine ejendele på en meget mystisk måde thi ingen af byens beboere havde mindste anelse derom, og først flere år efter erfarer man, at han var havnet i et lærerembede på Randersegnen, og at lærer Chr. Simonsen, Nørre Bjært, havde været ham behjælpelig med hans flugt, som efter alt at dømme var forårsaget af økonomiske vanskeligheder.

Under hans ophold på Lyngby Seminarium og i nogen tid efter hans forsvinden besørgedes undervisningen i Strandhuse 2 dage om ugen af lærer *Simonsen, Nørre Bjært*, og det var hverken børn eller forældre glade for. - Det havde i disse 8 år ret været en blomstringstid for skolelivet i den lille Strandby, men nu var det ligesom bladet blev vendt, og skriften blev vanskeligere at tyde, og så begyndte brydningerne.

Uden tvivl var *seminarist Dahm*, der nu blev lærer i Strandhuse, både evnerig og besjælet af den bedste vilje til at røgte den ham betroede gerning, derimod synes det, som om han har savnet forståelse for at vinde børnene og ved dem forældrene, tampen og linealen kom atter til at spille en altfor fremtrædende rolle, hvilket virkede, at der fra flere kanter trak mørke skyer op over skolehimlen, og disse spredtes ikke ved, at Dahm giftede sig med en dame fra Kolding, der helst plejede forbindelse med sine bekendtskaber der og kun søgte omgang med ganske enkelte familier i skolekredsen, om hvis skolesøgende børn det hed - og med rette eller urette - at de blev favoriseret af læreren.

Ikke længe efter at Dahm tiltrådte skolen, var tiden inde til, at embedet efter bestemmelsen skulle gøres anordningsmæssigt, men da Strandhuse var uden repræsentant i Sogneforstanderskabet, og dette helst ønskede denne sag skrinlagt, fik dette den foreløbig udsat under påskud af, at Treårskrigen i den grad havde svækket

kommunens økonomiske stilling, så der ikke var råd til, og for at lærer Dahm ikke skulle stille fordringer derom, blev han underhånden af kommunekassen tilstået et årligt vederlag af 50 Rbd. i hans embedstid her samt givet tilsagn om Sogneforstanderskabets medvirken til hans ansættelse ved degneembedet i Seest, som man håbede, i en nær fremtid på grund af den derværende lærers affældighed, blev ledigt.

Også denne sag vagte misnøje blandt de fleste Strandhuseboere, og man var sikker på at dersom provst Abel endnu havde været sognepræst, men han var borte og efterfulgt af *provst Hertel*, der ikke var ret ivrig hverken som præst eller skolemand.

Ventetiden for Dahm blev imidlertid ikke så ganske kort, thi først den 27. februar 1858 fik han den glæde at flytte til Seest som lærer.

Fjortende maj samme år overtog en nykaldet lærer ved navn *Rasmussen* undervisningen ved Strandhuse skole, men han fra-trådte allerede igen 5. juni næstefter og rejste til Odense, hvor han var kaldet til nyt embede. Eleverne fra hans korte lærertid her omtalte ham som en herlig lærer, der i skoletiden ikke bestilte andet end gå omkring og vekselvis med fingrene og med flintesten tegnede figurer og navne i vinduesruderne, alt imens han fløjtede lystige melodier, som adskillige af børnene mente havde nemmet og i lang tid derefter lod lyde i hjemmene. Blev uroen bag hans ryg for stærk, vendte han sig rask om og spurgte urostifterne om deres navne, og når han havde hørt disse, lo han og sagde, at det var kønne navne, som han gerne ville huske. Det var altså hans straffemetoder, og efter hvad der er fortalt, skal den havde været meget virkningsfuld.

I stedet for at der under vacancen både før og efter Rasmussens lærertid i Strandhuse blev beskikket en vikar til at forrette undervisningen dersteds, blev børnene henvist til at søge Nørre Bjært,

hvor lærer Chr. Simonsen førte sit strenge, men tillige dygtige regimente og tanken hermed var fra Sogneforstanderskabets side et forsøg på at gøre skolen i Strandhuse overflødig, hvilket distriktprovst *Thejlade* dog ikke ville gå ind på, og allerede 17. juli 1858 blev *P.S. Bjerg* kaldet til lærer i Strandhuse, han overtog denne gerning 2. august og virkede i den til sin død i forsommeren 1865, fremkaldt ved difteritis. - Efter alt at dømme har han været en ualmindelig dygtig lærer, der ikke alene forstod at bringe skolen på fode igen, og det ved yderst sjældent brug af ris og ferler. Og tillidsforholdet mellem lærer og forældre lykkedes det ham fuldt ud at genoprette, og han blev trolig bistået af sin unge hustru, en landmandspige, der gjorde sig yndet ved sit venlige jævne væsen.

Lærer Bjerg havde under sin virksomhed bragt i erfaring, at der eksisterede bestemmelse om, at hans embede skulle gøres anordningsmæssigt, hvilket byens beboere rent havde glemt, og efter fredsslutningen i 1864 begyndte han at samle materiale for at stille krav herom, men døden overraskede ham og hindrede ham deri. Hans død greb hele byen med dyb sorg - gamle og unge viste blandt andet deres deltagelse ved at følge hans lig til Erritsø, hvorfra han stammede, og på hvis kirkegård han efter eget ønske blev stedt til hvile "Bjerg var en god og dygtig lærer". Det var det enstemmige eftermæle, han havde vundet sig blandt befolkningen i Strandhuse og endnu en hel menneskealder derefter kunne man høre det af gamle mænd og kvinder, og dette var nøjere betænkt både til belærelse og opmuntring for de efterfølgende lærere, da det jo gav vidnesbyrd om at det både er en påskønnelse og trofast befolkning de var sat til at virke i blandt.

Men nu kom der igen tilbageslag for Strandhuseboernes kære skole, idet der hengik 8 måneder før der blev kaldet en ny lærer, og i denne tid vekslede det flere gange med vikarer, udelukkende unge mennesker, der forberedte sig til lærergerningen, og hvoraf ingen

tilnærmelsesvis i nogen måde var i stand til at optage denne og fortsætte i P.S. Bjergs ånd.

Særligt led orden og disciplin et meget løleligt knæk, og hertil bidrog i meget høj grad præparant *Kragh*, lærerens søn fra Bramdrup, som vikarierede i efterårs- og de første vintermåneder. I vikartiden boede han hjemme hos forældrene, og som regel indfandt han sig ikke ved skolen før klokken 10 og derover, og for at skolestuen kunne være opvarmet til han kom, aftalte han med nogle af de større skoledrenge, at de kunne være behjælpelige med om morgenen at gøre fyr på i skolekakkellovnen, en bestilling, som de vedkommende drenge var meget begejstret for, og såfremt uvedkommende også viste lyst til at tage del i, hvilket gav anledning til slagsmål og mange spektakler, så det var ikke sjælden, at forældre måtte blande sig imellem. Men kakkellovnen blev ikke forsømt, ilden blev altid tændt tidlig på morgenstunden, og den blev ikke forsømt med fodring, så den var som oftest rødglødende, når *Kragh* ankom, og han blev nødt til at åbne skolevinduerne, for at svale skolestuen, og skaffe sig og børnene frisk luft. Medens skoledrengene under lærer *Kraghs* fravær slogedes og tumlede, forholdt pigerne sig ret stilfærdige styrede af nogle større kammerater, der beskæftigede sig med at lave rim og vers, ja hele smådigte om *Kragh*. Disse overgav de - selvfølgelig anonyme - så til drengene, der blev vilde af henrykkelse og sang og skreg så *Kragh* kunne høre det helt til Hvidsminde. Særligt lavede pigerne en længere sang, som gjorde megen lykke og blev ofte sunget af gamle og unge i mange år efter den tid. Det var en kritisk ret vittig skæmtesang over *Kraghs* skolefærd fra ende til anden i Strandhuse. Den er desværre gået i glemmebogen, kun lige begyndelsen erindrer jeg; den lød:

”*Kragh* fløj over Bramdrupskovens Bøge
ned til vor venlige lille By”.

Det er næppe til at undres over, at slige skoletilstande var nærved at forvirre de gode Strandhuseboere, og de mest tænkende og forstående var da også nærved at ønske skolen langt borte, men det er jo en gammel erfaring, at når det er allersortest, kan lyset pludselig bryde frem, og således skete det virkelig her.

Den 2. februar 1866 blev seminarist *J.P. Drejer* kaldet til lærer i Strandhuse. Han var Fynbo fra Odenseegnen, havde lært manufakturhandel i Odense, før end han viede sig til skolegerningen og lod sig uddanne på Skaarup Seminarium. Han var en smuk mandig skikkelse med milde lysende øjne, et livligt venligt væsen og betydelig veltalenhed, derfor var han jævn og åben mod høj og lav, gammel og ung. Med andre ord var han i besiddelse af de egenskaber, der drog alle til ham, og det var næsten som om Strandhuse var blevet gæstet af en lysets engel i menneskeskikkelse, så mindet om den højjagede lærer P.S. Bjerg for en tid fordunkledes.

Drejer var forlovet da han kom til Strandhuse og ønskede at gifte sig, og nu skete det under, at den lilleputlejlighed, der udgjorde lærerboligen, en stue og et soveværelse på 30 kvadratalens størrelse, et lille køkken med åben skorsten uden komfur, men med stor bageovn som tidligere var befunden tilstrækkelig og bekvem for tre foregående lærerfamilier, nu af værende sogneråd (Sogneforstanderskabet var nylig nu blevet til Sogneråd) fandtes for indskrænket, hvorfor det lod indrette et ret rummeligt soveværelse på loftet.

Om at gøre embedet anordningsmæssigt var der derimod ikke tale, den sag så nu igen ud til helt at være glemt. Lærer *Drejer* holdt så bryllup i sin bruds hjem på Fyn, og da han hjemførte sin unge hustru til herligheden i Strandhuse, var de genstand for stor opmærksomhed fra beboernes side, og da den unge lærerhustrus skikkelse og fremtræden var lige så tiltalende som hendes mands, vandt hun sig med det samme en høj og sikker plads i alles hjerter.

Men hele denne herlighed blev desværre kun som et stjernesud, der farer henover den natdunkle himmel, thi efter knap et halvt års lovende lærergerning blev J.P. Drejer kaldet til lærer og kirkesanger i nabosognet Bramdrup, og det var næsten med samme følelse som til en jordefærd, at Strandhuseboerne - unge og gamle - 6. august 1867 ledsagede deres kærer lærer til hans nye embede for der at tage afsked med ham og hans ligeså kære hustru.

En ung seminarist *C. Christensen* kom så til at forestå Strandhuse skole under vacancen, men da han havde grundet håb om fast ansættelse et andet sted, tog han det formodentlig af denne grund noget let med undervisningen, men søgte derimod at få tiden til at gå ved at more skolebørnene med allehånde lege og løjer. Det siger sig, at sådant skoleforhold ikke skulle bidrage til at bestyrke orden og disciplin i skolen, så denne var nogenlunde let at gå til for den ny lærer *Chr. Kaaber*, der blev kaldet 1. oktober og tiltrådte skolen 1. november 1867, og vanskeligere var det for ham, da han som købstadsfødt savnede praktisk erfaring om forholdene i en landsbyskole, hvorfor han til at begynde med stod noget famlende overfor skolegerningen i denne.

Da han tillige var tilbageholdende og stiltfærdig af væsen, følte beboerne sig ikke tiltalt af ham og viste ham ingen venlig imødekommen til opmuntring, hvorimod uforstandige forældre, særlig mødrene, på flere måder forsøgte at vanskeliggøre ham gerningen i stedet for at lette ham denne. Lærer Kaaber kunne således ikke tilrettevise eller tugte et uartigt barn uden som oftest på yderst uforkammet måde at måtte stå til regnskab derfor, hvilket selvfølgelig ikke bidrog til at bedre disciplinen.

At Kaaber et års tid efter sin ansættelse i Strandhuse giftede sig med lærerinden fra Solbjerggaard i Nørre Bjært gjorde ikke sagen bedre: thi alene det at hun kom fra Nørre Bjært og stod højt anskreven der, var på forhånd tilstrækkeligt til at man i Strandhuse ikke

mødte hende med tillid og venlighed eftersom beboerne i Strandhuse fra gammel tid var vant til at betragte Bjærtboerne med mistillid. Den unge fru Kaaber var ellers en udmærket god og dygtig kvinde og sin mand til megen hjælp og støtte, men den rette forståelse mellem hjem og skole lykkedes det hende ikke at få genrejst.

Det vakte derfor gensidig tilfredsstillelse, da Kaaber blev kaldet til lærer og kirkesanger i Halling ved Aarhus og her udfoldede han sig som en særdeles dygtig lærer og både han og hustru blev i høj grad skattet af distriktets beboere, hvilket jeg under mit besøg hos ham blev vidne til.

Ved Kaabers forflyttelse blev lærerembedet i Strandhuse opslået ledigt fra 1. september 1870 med forpligtelse for den ny lærer til midlertidig at forrette kirkesang i Eltang kirke. Gjort opmærksom herpå af en bekendt, fik jeg, som på denne tid var konstitueret lærer ved Borgerskolen i Kolding, lyst til ved selvsyn at gøre mig bekendt med skoleforholdene i Strandhuse, og jeg og min hustru lod så i den anledning af en anden god bekendt, - overvagtimester *Ølbrygger Strandby*, Kolding, - sejle dertil. Det var en henrivende skøn augustdag, turen foregik og den bedårende naturskønhed - den spejlblanke fjord omkranset med afvekslende skovklædte og kornbevoksede bakker, der forenede sig, som om de pludselig var stivnede under mægtig bølgebevægelse, der mødte vore øjne, tiltalte og henrykte os i høj grad - og lod vi endelig øjet dvæle i de mange små idyller, hvor små indbydende stråttækte bindingsværksboliger ligesom legte skjul med hverandre, så blev vi aldeles betagne, og vi var enige om, at her måtte det være herligt at leve - ja, næsten som i Paradis at dyrke og bevogte den dejlige plet.

Påvirket af disse indtryk var *min hustru* og jeg fuldt ud enige om, at jeg skulle søge lærerembedet i Strandhuse, ja ikke alene det, men for om muligt at blive mere sikker på ansættelse deri at overtage

pladsen som vikar under vacancen. Hurtigst muligt henvendte jeg mig til provst *Mørch* i Sønder Bjært med ønsker derom, han var kaldsberettiget præst, og tillige kunne jeg glæde mig ved at stå i yndest ved ham.

Da jeg fremsatte min begæring for ham, blev jeg imidlertid i høj grad forundret over, at han meget bestemt frarådede mig at opgive min stilling som lærer ved skolen i Kolding og søge til Strandhuse, hvis lærerembede, han mente, hørte til de ringest lønnede i landet.

Reguleringssummen var 288 Rdl, hvilken sum fremkom efter 38 tdr. byg efter kapitelskat, offer og *akcidentier*; 50 Rdl. skolepenge af 64 børn, 32 Rdl. foruden fri bolig og brænde, som tilsammen var ansat til 50 Rbd., og endelig som midlertidig ekstraindtægt: Kirkesangerløn 10 Rbd. årlig. - Men også fordi han mente det var en yderst vanskelig og lidet taknemmelig befolkning at være lærer iblandt.

Det eneste, jeg havde at sige hertil, var, at jeg meget ønskede at blive enelærer - for ret at komme til at kende de børn, jeg skulle have med at gøre og derved lettere få indflydelse på dem, og deri gav han mig ret.

Ved skolevæsenet i Kolding arbejdedes der med fagfordeling. Det syntes imidlertid som om provsten så mest på den økonomiske side af sagen og han bad mig indtrængende overveje denne og gav mig nogle dage til betænkning og det skal ikke nægtes, at min begejstring for det idylliske Strandhuse under hjemturen sank adskillige grader. Men efter forhandling med min hustru sank betænelighederne mere og mere ind og blev til sidst helt udslettede, og hertil bidrog væsentligt, at de fleste af de ikke få elever - dels handelslærlinge og dels latinskoleelever - som jeg gav privatundervisning, erklærede sig villig til at søge til mig i Strandhuse.

Altså, alle betæneligheder var forsvunden og 1. september 1870 tog jeg til Strandhuse som vikar, og dermed sattes vistnok en

af de mest betydningsfulde mærkepæle i mit liv, måske den allerbetydningsfuldeste, thi ikke alene havde jeg fra denne tid fået et klarere syn for betydningen af min gerning som lærer og dermed også mere forståelse af at udøve den, men at jeg skulle komme til at fortsætte den i henved to slægtled på samme sted - og der lægge størstedelen af min manddomskraft, forekommer mig ofte som et uomtvisteligt under, når jeg lader tankerne glide tilbage i tiden og dvæle ved de enkelte begivenheder.

Nogle dage, før jeg tiltrådte pladsen som vikar, havde jeg været en lille rotur i Strandhuse for at gøre mig bekendt med lokaliteterne i skolen og for om muligt at hilse på den fratrædende lærer, hvilket jeg også var så heldig at få gjort.

Lærer Kaaber og hustru stod netop i begreb med at lægge sidste hånd på indpakningen af deres ejendele, som søværts skulle befordres til deres nye hjem. - De var oprømte og ved godt mod og modtog mig med stor elskværdighed. De lagde ikke skjul på, at de ikke havde magtet forholdene i Strandhuse, hverken i eller uden for skolen, men samtidig fortrøstede de sig til, at de tre år, lærer Kaaber havde virket her, skulle vise sig som en frugtbringende skolegang for ham, hvilket som før bemærket også fuldt ud blev tilfældet.

Under vor samtale fortalte hr. og fru Kaaber mig mange små træk angående såvel forældre som børnene, og det deraf at skønne at deres liv i Strandhuse skole ikke havde været misundelsværdigt.

Disse meddelelser skrev jeg mig imidlertid bag øret, og de blev mig som en slags rustning såvel til angreb som til forsvar, og for hvilke jeg senere mangan gang blev dem meget taknemmelig, men særlig til at begynde med i Strandhuse var de mig til uvurderlig tjeneste.

Herudfra må dog ikke forstås, at jeg var fattig på oplevelser og erfaringer på skolelivets område, tværtimod havde jeg i forhold

til min alder - 28 år - allerede indsamlet ikke så få og det så meget mere som min hidtidige skolegerning havde vekslet under meget forskellige forhold. Jeg skal ikke dvæle meget ved, at jeg som barn fra mit 7. til mit fyldte 16. år gik i en landsbyskole med enelærer, et blandet elevtal, af indtil 100 med indbyrdes undervisning og i denne tid skiftede lærer tre gange, eller at jeg efter min konfirmation 1858 som Properand i et år deltog i undervisningen i samme skole i min fødeby Højsager, Holk sogn ved Haderslev, og siden i et halvt år forestod skolen på den lille ø, Barsø, ud for munden af Genners Fjord, skønt herunder kom til at iagttage ikke så ganske lidt både af det, der kan kaste solglans som af det, der kan kaste skygge over en lærers anstrengende og ansvarsfulde gerning. Det var dog egentlig først, da jeg efter min uddannelse på Tønder Seminarium, modtog ansættelse ved skolen i Nederjersdal, Bektøft sogn, at jeg ret stærkt kom til at føle det ansvar, der påhviler en lærer og derfor også virkede at jeg i mangt og meget blev mere agtpågivende såvel overfor forældrene, som overfor børnene.

Skolen, som var blandet skole med 76 børn, modtog jeg efter en gammel svag ugift lærer, og den stod ingenlunde på noget højt trin, hverken hvad orden eller kundskaber angik, så modet hos mig til at begynde med stod ikke ret højt, men den udmærket dygtige og forfarne præste- og skolemand, Pastor Randbøll i Beltoft, blev mig til megen hjælp og støtte, han besøgte min skole mindst én gang ugentlig, og som en god og erfaren ven var han altid rede til at belære og vejlede mig, så jeg kun kan mindes ham med dybeste taknemmelighed og ærbødighed.

Opholdet i Neder Jerstal blev imidlertid desværre ikke af ret lang varighed, - jeg var allerede bleven rigtig glad for at være der, - men sagen var den, at jeg var bleven begejstret for den sønderjydske sag, i hvilken det på denne tid gæredes stærkt, og ved under mit seminarieophold i Tønder at overvære seminarielærerne Kornelius

Appels og gartner Nygaards politiske møder om denne, var jeg bleven fast besluttet på, at om det nogen tid skulle komme til at gælde en kamp på liv og død derom, da måtte jeg være med. Da der så just på denne tid udgik opfordring fra den danske regering til unge mænd i Hertugdømmerne om at møde i Flensburg for efter en bestået prøve at lade sig optage i den danske officerskole som reserveleutinanter, var jeg blandt de første, der meldte sig. Vi var i alt mellem 60 og 70, der bestod prøven, og heraf var vi 10 nord-slesvigere, medens resten var tysktalende sydslesvigere og holstener Disse sidste modtog meddelelse om hurtigst muligt at møde på officerskolen i København, medens vi 10 kunne gå og vente på nærmere ordre.

Herover følte vi os fortrydelige og forpligtede os indbyrdes til at være eventuelle indkaldelsesordre overhørig, hvilket vi også holdt på een nær.

Men så udbrød den for Danmark tilsyneladende så ulykkelige krig i 1864, og jeg kunne da ikke bære over mit sind at unddrage mig for sammen med mine tre ældre brødre at være med at værges mit fædreland mod røveren.

Jeg søgte derfor skolemyndighederne om tilladelse til at lade mit embede bestyre ved vikar, medens jeg var borte, hvilken tilladelse jeg naturligvis erholdt.

I midten af 64 brød jeg op og drog nordpå for at søge skibslejlighed til København. Dette faldt imidlertid ikke så let, da der på grund af krigen ikke fandt nogen regelmæssig skibsfart sted mellem de jydsk havnebyer og hovedstaden, og jeg var endnu ikke nået over før Dannevirke blev rømmet og tyskerne var trængt op i Jylland.

Efter en yderst besværlig og eventyrlig omflakken lykkedes det endelig i slutningen af april at nå til København ved i Horsens at

liste mig ombord i et dampskib og holde mig indelukket i et nødtørftsrum indtil skibet kom i rum sø.

Ankommet til København søgte jeg audiens hos *krigsministeren* men nåede først denne efter 10 dages forgæves venten sammen med en halv snes andre frivillige. Ministeren var særdeles elskværdig mod os og takkede os for vort fædrelandssind, men beklagede, at han ingen brug havde for os, da han allerede havde begyndt at hjemsende det ældre mandskab.

Dette var os alle en stor sorg og skuffelse, og jeg for mit vedkommende gik samme dag grædende ud af København og jeg begyndte atter et eventyrliv, men heldigvis af en stik modsat art end det tidligere.

I stedet for modgang, sult og kulde, blev det nu medgang, møtelse og solskin, overalt, hvor jeg kom frem, mødte mig venlighed og hjælpsomhed, og alt dette står nu for min erindring som en af mit livs allerskønneste drømme.

Det var min agt at vende hjem til Sønderjylland, men dette blev mig på det bestemteste frarådet af indsigtfulde mænd, og også hjemmefra blev jeg advaret derimod.

Jeg modtog derfor en mig tilbudt plads som huslærer på *herregården Gvellinghøj*, Stenlille sogn i Sorøegnen, for en årlig løn af 200 Rbd. foruden fri station og ridehest.

Her fik jeg i sandhed "Bad for Vaande" - udmærket forplejning, venlig omgang, hvorhos jeg kom under opdragende indflydelse af højt dannede og forstående mennesker.

Min gerning som lærer var derimod ikke så tiltalende, og det må vel nærmest tilskrives de store forskelle på mine to elever - drenge, den ene 9 år, begavet, opvakt og villig, den anden 16 år, indskrænket, selvklog og indbilsk, han havde i fire år gået på Sorø Academi, men stadig som oversidder.

Jeg blev snart rigtig gode venner med mine elever og vi havde

mange fornøjelige timer sammen, særlig i mark og skov, men skolearbejdet blev mig i længden alt for trættende, jeg trængte til at få mere at bestille i skolen, hvorfor jeg henstillede til forældrene at lade nogle med deres yngste søn jævnaldrende, begavede drenge af gårdmandsklassen fra byen nyde undervisning sammen med denne; men da det ikke kunne tilstedes opsagde jeg pladsen og fastholdt min opsigelse, uagtet min principal tilbød at forhøje min løn med 100 Rbd. - Fuld af taknemmelighed for alt godt - såvel åndeligt som legemligt - der under mit etårige ophold på Gvellinghøjgården var bleven mig til del, rejste jeg med vemod i sind 1. maj 1865, ledsaget af min ældste elev fra Struer, hvor jeg hos con. Skou havde taget plads som huslærer for hans og to andre familiers drenge, i alt otte i en alder fra 7 til 9 år. Alle de 8 drenge var godt begavede og velopdragne, så her kom min lærergerning ret til at gå med liv og lyst.

Efter et halvt års forløb blev jeg af en del velanskrevne forældre opfordret til at oprette en drengeskole i byen, hvilket jeg med tilslutning fra de familier jeg alt stod i forhold til også gik ind på.

Skolen blev begyndt med et elevantal på 24, og der blev dannet et forældreråd, som forbeholdt sig at antage ny elever og tillige blev der vedtaget en skoleplan ifølge hvilken der skulle arbejdes henimod, at elever i 12-13 års alderen fra min skole kunne antages i Aarhus Latinskoles 2. klasse, hvilket resultat til min glæde og forældrenes tilfredshed ikke alene blev nået, idet de 5 første af mine drenge, der søgte denne vej, fandtes kvalificerede til optagelse i latinskolens 3. klasse, mod privat at tage undervisning i begyndelsesgrundene af fransk.

I hened 4 år fortsatte jeg denne lille skole og havde megen glæde og åndelig berigelse deraf. Ved siden af denne gerning forestod jeg tillige religionsundervisningen i den højere pigeskole i byen, hvis bestyrerinde et par år senere blev min hustru.

Peter Lindbæks første hustru
Maria Nikoline Kragelund
fotograferet 1867

Vi arbejdede begge under gode økonomiske kår, men imod begyndelsen af 1868 begyndte mit helbred at svigte og min læge mente at det hidrørte fra det skarpe klima oppe ved Limfjorden, og at jeg burde søge sydpå.

Dette råd turde jeg ikke være overhørig, hvorfor jeg søgte og modtog ansættelse ved skolevæsenet i Kolding fra 1. september 69.

Det faldt selvfølgelig overordentlig tungt for min hustru og jeg at fratræde vor kære skole og tage afsked med vore mange gode venner i Struer og omegn, og efter at jeg i sommerferien havde opholdt mig hjemme i Sønderjylland, og mit helbred kendelig var bedredes, stod vi en tid vaklende, om vi skulle blive eller rejse, men lægen blev ved sit, og det kom da til at gælde.

1. september 1869 klokken 8 morgen mødte jeg så på Den Borgerlige Friskole i Kolding (Skolen, hvor der ikke af forældrene betales skolepenge for eleverne) - og noget benouet blev jeg modtaget af skolekommissionens formand, H. Højærværdighed, Hr. provst Gad i spidsen for tre skolekommissionsmedlemmer samt de fire ved skolen fungerende lærere. Under højtidelige miner

blev jeg af hver enkelt (senere kom jeg til at forstå: efter rang) - trykket i hånden og budt velkommen, hvorefter Højærværdigheden holdt en salvesfuld tale til mig, i hvilken han mindede mig om mine lærerpligter, formanede mig til godt samarbejde med kollegaerne og sluttede med at ønske Guds velsignelse over min gerning. Derefter overrakte han mig en skoleplan med tilhørende timetabel, i følge hvilken der blev tildelt mig religionsundervisning i skolens 3 yngste klasser - hver på 50 børn - samt skrive- og regneundervisning i forskellige klasser. A.B.C. klassen var ikke heri medregnet, den dannede en afdeling for sig alene og havde hele tiden kun en lærer. I fjerde klasse, der var delt i en drenge- og pigeklasse, blev religionsundervisningen besørget af *kateket pastor Andersen* og *førstelærer Langkjær*. - Alt dette kunne jeg nok blive klog på, også på at der blev udleveret mig nøgler til pultene og skabene i skolen, men da der til slut blev overrakt mig en lille hemmelighedsfuld pakke indsvøbt i papir, hvis indhold provsten bød mig ved lejlighed at gøre brug af på god og hensynsfuld måde, skyndte jeg mig nysgerrig at åbne denne og fandt at den indeholdt 3 små rinker reb af forskellige dimensioner i tykkelsen. Men da jeg stod aldeles uforstående over for dette fænomen og så spørgende og vel sagtens en del fjollet på mine omgivelser, trak en af de tilstedeværende lærere en lignende rinke op af lommen, udfoldede den til 5 kvarter stykker reb, hævdede den som om han med kraft ville lægge mig den over ryggen, idet han udbrød "med den tamper man dovne og uartige Drenge! - ikke Piger!".

De tilstedeværende smilede, og provsten sagde stille: Ja, det finder hr. Lindbæk nok ud af.

Det må nu imidlertid ikke forstås således, som om jeg var uvidende om, at der straffedes og brugtes forskellige strafferedskaber, derom havde jeg gjort rigelig erfaring, men ærligt talt, havde jeg til dato endnu aldrig set en "Rebtamp". Selv ordet "Tamp" kendte

jeg så godt fra min barndomsskole, denne benævnelse brugte vi, når læreren fandt det nødvendigt at stikke en til straf hjemfalden synders hoved mellem sine ben og med flad hånd varme ham bagen eller, om det skulle gå mere højtideligt til da ved hjælp af en tynd hasselkæp at tildele forbryderen et vist antal rap langs ad den bøjede ryg. Slag af lineal i flad hånd eller på fingerenderne, undertiden også af dens skarpe kant tværsover ryggen eller et lille pik på hovedskallen af hornknoppen på hårslangen af lærerens merskumspibe - dette sidste straffemiddel særlig forbeholdt de tungnemme blandt pigebørnene - hørte til hverdagsbrug og regnedes for mindre straffe, skønt de kunne være mindst lige så smertefulde som de store straffe med flad hånd og hasselkæp. Kniben i ørerne, rusken i håret eller en kindhest regnedes ikke for noget og kunne betegnes med et "kun" foran. - Selv var jeg som skoledreng kun blevet straffet én - siger og skriver een gang - af den mellemste af de tre lærere, jeg gik i skole hos, - en lille, meget dygtig, men yderst hidsig, krølhåret herre. - Han tildelte mig en omgang stryg, som han kaldte det, med den skarpe kant af en lineal, og da denne derved sprang i stykker, greb han mig i håret og forsøgte at kaste mig ned på gulvet, men kom af vanvare selv til at ligge der.

Denne tildragelse vakte bestyrtelse i skolen og opsigt i hjemmene. Det blev snart opklaret, at han havde straffet mig i overilse og uden virkelig grund, men skønt han kom i mit hjem og gjorde mine forældre og mig en undskyldning, voldte jeg ham i det års tid, han endnu vedblev at være lærer i min fødeby, mange bryderier og fortrædeligheder. Jeg havde ellers som en af skolens værste, men tillige godmodigste spilopmagere ofte gjort mig fortjent til en god omgang af en eller anden af de førnævnte straffemetoder, men ved hjælp af min medfødte snildhed og snarrådighed, slap jeg altid udenom og hjalp mangan kammerat til det samme. - Også herudfra vil det skønnes, at jeg sad inde med en del erfaring om de

fortrædeligheder, der kan optårne sig for en lærer i skolen, og såvidt jeg havde forstået det, havde jeg søgt at drage mig dem til nytte i min gerning i børneskolen, jeg var fuldt ud bleven klar over, at det først og fremmest gjaldt for læreren at vinde sine elevers tillid og kærlighed, og at dette ingenlunde lod sig gøre ved hjælp af de foran beskrevne tugtemidler, og indtraf der tilfælde, at deres anvendelse var absolut nødvendig da at benytte dem yderst varsom med strengeste retfærdighed for ikke at nedbryde.

Derimod kom jeg til at erfare, hvilken uvurderlig vinding det blev for mig, at jeg med held forsøgte at gøre børnene meddelagtige i ansvaret for god orden og disciplin i skolen.

Indtrykket fra tiltrædelsen af min gerning ved Kolding borgerlige Friskole var derfor heller ikke ret tiltalende for mig. Daglig, kun timevis, at skulle veksle mellem 150- til 200 børn for i travl beskæftigelse med dem at søge at nå et fastsat mål i en begrænset tid - deres opflyttelse i en ældre klasse - og så var det endda ikke mit arbejde, der ene var afgørende i samme sag. Det vil derfor næppe vække undren, når jeg tilstår, at det var med beklemt hjerte og tungt sind, jeg gik til mit arbejde i Kolding Skole, og ved at mindes min tidligere skolegerning - særlig i Struer - sank mit mod i den grad, så jeg stod på nippet til at rende fra det hele og dette var sikkert også sket, om ikke min fromme, trofaste hustru havde forstået at retlede mig og rejse mit mod.

Allerede anden dag følte jeg mig mere frejdig, og det var mig til megen glæde og opmuntring, at den gamle, milde provst Gad overværede min første time i religionsundervisningen, og det var til oplivelse for både børnene og mig, at han ret ofte kom til stede i religionstimerne og altid forlod os med et venligt anerkendende ord. Også var det en opmuntring for mig, at jeg efter 5 ugers forløb af skolekommisionen mod en lille månedlig ekstraløn til stadighed blev overdraget inspektionen af skolebørnene i frikvarterene,

denne havde hidtil skiftevis med en uge ad gangen været besørget af alle skolens lærere, og havde som regel fundet sted fra karnapvinduet i skoleforstuen, hvorfra legepladsen kunne overses.

Jeg havde imidlertid i mine tidligere skoler været vant til at færdes mellem børnene i fritiden og det samme fortsatte jeg med her, jeg undgik herved den ubehagelighed, som mine kolleger ret jævnlig var udsat for, at åbne vinduet og kalde en og anden sølle fyr, der havde forset sig, op til en overhaling af tampen.

Dette slap jeg langt lettere fra, - var der nogen der skejdede ud - ligemeget om pige eller dreng - befalede jeg vedkommende straks at forsvinde ind i sit klasseværelse og der indtage sin plads, hvilket ordensduksen havde at passe. Dermed var den sag så klaret, og jeg følte mig overbevist om, at denne metode frugtede bedre end nogle rap af tampen, thi yderst sjældent udsatte nogen sig for en slig bortvisning mere end én gang.

Udenfor skolen blev jeg også snart optagen af at give privatundervisning til unge mennesker i forskellige stillinger, også disciple fra Latinskolen og den Borgerlige Betalingsskole søgte til mig for at blive hjulpet med deres lektier, og dette sidste bragte mig på tanken om at oprette en slags skole, som jeg gav navn af Lektieskole.

På ansøgning var byrådet til dette brug så velvillig at overlade mig et af skolens klasseværelser med lys og varme. Denne skole holdt jeg så i ugens søgnedagsaftener fra klokken 5-6,15, og jeg fik hurtig flere elever, end jeg kunne overkomme, så jeg blev nødt til at begrænse mig til 24, af disse havde jeg en indtægt på fire skilling af hver for hver aften - et stort plus til min løn. Således optagen gik tiden ret godt for mig.

Men længslen efter en børneskole med elever, som jeg helt igennem kunne kalde mine egne, dukkede navnlig i mine ledige timer

op i mit sind, og heri bestyrkedes jeg af min hustru, hvorfor jeg også greb den første den bedste lejlighed til at nå dette mål.

Som tidligere bemærket tiltrådte jeg som vikar Strandhuse Skole 1. september 1870 og kort efter indgav jeg min ansøgning om fast ansættelse i embedet.

Jeg fik en overordentlig venlig og gæstfri modtagelse af skolens nabofamilier, det vil sige af husmødrene, thi mændene som var skippere, var på denne tid af året på rejse. Overhovedet var de aller fleste hjem ved sommertid den gang repræsenterede ved hustruerne, da manden som regel var sømand og kun var hjemme i vintermånederne; de, der var på langfarten derimod kom hjem hvert andet eller hvert tredje år. Kun en ældgammel sognefoged for Strandhuse distrikt, en gårdmand, en boelsmand, en murer, en alleslagshåndværker, to arbejdsmænd, en tækkemand og nogle få gamle sømænd, som var bleven trætte af søen og nu gik hjemme og nød en velfortjent hvile, kun til adspredelse beskæftigede lidt med at fiske ved nedgarn eller kroge, var de eneste, der til stadighed var hjemme.

Ved åbningen af skolen havde jeg indbudt forældrene til et møde sammen med skolebørnene, men der mødte kun fem af disse, de øvrige foregav, at de ikke kunne få tid, kan være, at det så var sandt; thi en stor del af husmødrene drev på denne tid fiskehandel i Kolding, medens andre drog på sildefiskeri med snøre og krog.

Efter en kort morgenandagt holdt jeg en længere tale, hvori jeg gav en sammentrængt oversigt over min hidtidige virksomhed i skolegerningen og de derunder indvundne erfaringer såvel ubehagelige som behagelige.

Jeg betonede meget stærkt, at det ikke blot var skolens gerning at bibringe børnene kundskaber, men ligeså meget, ja, vel endog i højere grad at bistå forældrene i at opdrage dem til gode og elskelige børn både for gud og mennesker, og for at dette kunne lykkedes

var det aldeles nødvendigt, at skolen og hjemmene arbejdede hånd i hånd med fuld gensidig fortrolighed.

Hvad forældre mente ikke at kunne magte, måtte de rådføre sig med læreren om, og omvendt; derved vandt læreren større myndighed. Derhos advarede jeg stærkt imod at udspørge børnene, når de kom hjem fra skole, om hvilke af deres kammerater, der havde forset sig og fået tilrettevisning af læreren, den dag, thi dette mente jeg førte let til sladderagtighed. Derimod formanede jeg til at udspørge dem om, hvad undervisningen havde drejet sig om, og hvad de havde fået ud deraf, sådan skete det i mit barndomshjem og jeg vidste, at det hos børnene opmuntrede til opmærksomhed og flid og således støttede læreren i hans gerning. Til slutning advarede jeg forældrene mod at være for løs i hånden til at uddele nakkedrag, dunk i ryggen og lussinger eller at være for løs i munden med skældsord og andre ukvemsord - en slem fejl, som mange mødre gjorde sig skyld i, de mente derved at skabe sig lydige og artige børn men nåede det modsatte. Børn skulle ikke straffes men optugtes til at undgå straf. - Og til rettelig at udføre den gerning nedbar jeg Guds velsignelse såvel over forældre som over mig selv.

At mine ord hos de tilstedeværende forældre ikke var falden i gold jordbund, mente jeg at kunne mærke på de håndtryk, venlige ord og blikke, de gav mig til afsked. Og at min tale trolig var bleven refereret til de ikke tilstedeværende forældre og hos disse også var falden i god jordbund, syntes jeg tydelig at mærke, når jeg tid efter anden traf sammen med nogle af dem.

Da jeg sendte indbydelse til forældrene om at komme tilstede ved min tiltrædelse af skolen, skete det udelukkende i den hensigt at få lejlighed til at hilse på dem, indlede bekendtskab med dem og få udpegede deres børn - en efterligning af hvad der havde fundet sted, da jeg begyndte min skole i Struer.

Men nu var her jo kun kvinderne så få tilstede, og præsentationen

Strandhuse skole ca. 1875

var derfor hurtigt overstået så de kunne jo godt have sagt farvel, men de gjorde ikke mine til at gå, så jeg syntes, at jeg måtte gøre noget til deres underholdning, og i min rådvildhed gav jeg mig til at tale som anført. -

Ja, end ikke skolebørnene - det var den øverste klasse - syntes mine ord at være gået dem over hovedet, de havde i alt fald forstået, at jeg kom til dem som en ven, de kunne komme til med frimodighed; thi det gjorde de ret snart. Selv var jeg antagelig dog nok den, hvem min tale gjorde allermest indtryk på. Da jeg først havde begyndt, var det underligt, hvor tankerne sammenkædedes, og ordene føjede sig, ret som nogen stod bag mig og indgav mig, hvad jeg skulle sige.

Ved senere atter og atter at genkalde mig det, jeg havde sagt formedes det sig for min bevidsthed som en programtale for min

Man formodede, at dette havde gjort ham betænkelig ved at blive lærer der. Jeg for mit vedkommende kom dog snart på den tanke, at grunden var den, at han havde haft et mere vellønnet embede i udsigt.

Thi næppe en måned efter meddelte aviserne, at han var blevet kaldet til et sådant.

At jeg ved denne min ansættelse fik min skæbne for resten af min lærergerning besegle, havde jeg hverken tænkt mig eller drømt om. Mit håb og mit ønske var atter at komme til at virke som lærer i mit elskede skønne fødeland, Sønder-jylland, når det, hvad mange med mig sikkert ventede inden længe ville blive givet tilbage til Danmark igen. At være bleven lærer der, kunne forøvrigt godt være sket med det samme, om jeg ville have aflagt troskabsed til *Preuserkongen*; allerede mens jeg endnu var i Struer modtog jeg fra provst Møller i Haderslev opfordring til atter at vende tilbage til mit tidligere embede i Neder Jersdal, og mens jeg vikarierede i Strandhuse blev jeg af samme provst tilbudt 12- og 1400 kroner - for det sidstes vedkommende en fristelse i økonomisk henseende.

Men hellere have ernæret sig som arbejdsmand end aflægge den forlangte ed. Derfor afviste jeg også tre endnu mere lokkende tilbud, som senere gjordes mig fra samme kilde, det var embedet som førstelærer hjemme i min fødeby, Højsager, siden enelærerembedet i *Styding* og sidst et faglærerembede ved en pigeskole i Haderslev. Dermed hørte endelig fristelserne op fra den kant.

Men jeg var jo nået til at blive fast ansat lærer i Strandhuse, og dermed havde såvel beboerne som jeg fået vore ønsker opfyldt, - forløbig i alt fald. I skolen gik det med liv og lyst, jeg følte mig ret i mit es ved atter som enelærer at regere og tumle mig mellem en frisk og livlig børneflokk. - Skolen talte 60 børn delt op i to klasser med hveranden dags skolegang. - Ja lutter engle var det ikke, jeg havde med at gøre dog egentlige vanartede var der ingen, men

unoder i stor stil var så godt som alle befængt med, og ordenssans var en yderst sjælden vare, derunder selvfølgelig indbefattet renlighed så det vil let forstås, at her var ikke så ganske lidt at få bortfejdet. Her gjaldt det om, ikke alene at være tålmodig, men også sagtom og det var just ikke så lige en sag for en lærer som mig med et hidsigt temperament.

Jeg mindes min programtale, og den måtte jeg selvfølgelig være den første til at overholde. At tænke over dette voldte mig ikke liden uro, og for stadig at have i frisk minde, tog jeg og nedskrev den ord til andet og lagde den som et slags bomærke i skolens dagjournal. Og jeg tror at dette eksperiment virkelig bidrog til at lette mig mangt et vanskeligt og fortrædeligt tilfælde, idet jeg derved idelig mindedes om, hvor hjælpen til min gerning var at søge.

I skoleforholdene var der mangt og meget, som jeg ønskede ændret. Ting, som jeg ikke havde villet røre ved, så længe jeg kun var vikar. Under min hidtidige lærergerning i Danmark havde jeg været vant til daglig at samles med mine elever i et rent og hyggeligt lokale, medens skolestuen i Strandhuse præsenterede sig som en sand svinesti, og det stadig i stigende grad eftersom efterårets søle og pløre tog til. Snavset, som slæbtes ind med træskoene i forbindelse med udgydelserne fra de mange munde og næser, forvandlede gulvet til et ælte og gjorde luften i skolestuen uudholdelig.

Heri måtte nødvendig ske en forandring, om jeg skulle kunne bjerpe livet. Men hvad var der at gøre? - Hvorledes skulle der tages fat på denne sag? Hele renholdelsen af skolelokalet bestod i, at et par af ældste klasses pigebørn hver lørdag eftermiddag blev tilbage efter skoletiden, fejede snavset ud, støvede borde og vindueskarmene af og bestrøede gulvet med et tykt lag hvidt strandsand, så skolestuen mandag morgen frembød et nogenlunde menneskeligt udseende, men dunsterne fra de kun én gang om året kalkede vægge det af fugtige uhumskheder gennemtrængte gulv og det aldrig

vaskede bræddeloft holdt sig hårdnakket og ville ikke en gang vige, selv om vinduerne i roligt vejr stod åbne natten igennem. - For-gæves søgte jeg at appellere til børnenes renlighedssans ved at tilkendegive mit velbehag og min glæde over at befinde mig i et rent skolelokale; de så kun måbende på mig.

Og ligesålidt virkede det, at jeg fortalte om, hvor dejligt rene skolerne i Kolding og Struer dagligt blev holdt, de bare så til hverandre og lo. Da jeg så til slut henstillede til dem - drenge som piger at forsøge daglig at gøre rent i vor skole, fik alle børn en yderst gravalvorlig mine, men ingen tilbød sig at være med. Der stod jeg så. - Hvad nu? Skulle jeg give op? - Min hustru med en ganske ung tjenestepige og vore tre små børn havde fuldt op at gøre i huset, så hos hende var ingen hjælp at hente. - En smule overvejelse for og imod bragte mig imidlertid snart på det rene med, hvad jeg skulle gøre. Jeg havde allerede en del øvelse i at holde ud og at finde på råd, og samme eftermiddag gik jeg med tilladelse i en nærliggende skov og skar ris til en kost, - på den tid brugte man ellers lyngkoste, men disse var alt for bløde til at feje til bunds i en så skiden skolestue, som den vi havde. - Kosten stillede jeg op ved kakkelovnen, for at den i dagens løb påvirket af varmen kunne blive noget stivere i kvistene og morsomt var det at se, hvorledes børnene med betænkelige miner skelede til den.

Næppe var skolen slut før jeg til stor forundring for børnene med egen hånd tog fat på rengøringsarbejdet, og uden at rose mig deraf kan jeg sige, at det foruden at gå rask blev nok så grundigt udført, som når pigebørnene besørgede det. Tillige lavede jeg af nogle gamle brædestumper en bakke, som fyldt med sand blev placeret indenfor skolestuedøren.

Udenfor gangdøren anbragte jeg en lille pæl med en fasthæftet papseddel, hvorpå jeg havde skrevet: Skrub træskoene omhyggelig rene før I kommer ind i skolen og til dette brug havde jeg anbragt

nogle små stykker båndjern ovenpå. Så det kan nok være, at der blev gjort store øjne, hvisket og tisket næste dags morgen da børnene indfandt sig. Jeg selv var tavs indtil efter morgenandagten. Jeg rettede da et spørgsmål til pigebørnene, hvad de syntes om min rengøring, men intet svar og nedslagne øjne. Det samme spørgsmål rettet til drengene gav derimod et højlydt enstemmigt "godt" til svar - oven i købet ledsaget af milde strålende øjne. Efter denne hyldest bad jeg dem være med at påse, at vor skole for eftertiden blev holdt ren og i orden. Samtidig henviste jeg dem, der trængte til at spytte, til træbakken ved døren. Og for næsernes vedkommende anbefalede jeg lommestørklæder og advarede meget stærkt imod at kaste dens afsondringer på gulvet, eller, som drengene brugte, tørre næsen på trøjærmet og derved give dem et blankt lag oven på. Pigerne lod jeg forstå, at deres pæne forklæder heller ikke var beregnet til næsebrug. Og jeg sluttede med at udtale det håb, at både piger og drenge nok ville indse, at den omtalte behandling af næserne var topmålt griseri. Kun nedslagne øjne og en del røde ansigter var svaret. Dersom jeg havde gjort regning på, at jeg over for dette mit foretagende skulle have forældrenes sympati, så havde jeg regnet grundig fejl. Dette begyndte jeg allerede at mærke den påfølgende lørdag, da en pige, hvis tur det var at gøre rent i skolen, pakkede sine sager og gjorde mine til at gå med de andre børn, og da jeg påmindede dem, svarede ret trodsige, at deres forældre havde forbudt dem at gøre rent i skolen. Jeg sagde intet, men tænkte desmere og lod dem ganske rolig forsvinde.

Om aftenen besøgte jeg nogle af mine fortrolige venner, og af disse erfarede jeg, at jeg med min rengøringshistorie havde bragt hele byen i oprør og at jeg var sunket dybt i forældrenes gunst, dog endnu ikke i børnenes; ja så dybt, at havde de haft anelse om, at jeg var en indbildsk og forfængelig herre, havde de ikke rørt en

finger for at beholde mig som lærer, men tværtimod bedt sig fri-taget.

Jeg fik herved yderligere bekræftet, hvad jeg allerede før så småt havde erfaret, nemlig, at det for en lærer ville være en let sag at komme til rette med børnene blot man havde med forstående forældre at gøre.

Jeg tog imidlertid tingene med overlegen ro, - hvad andet var der vel at gøre. Jeg arbejdede i min skole som hidtil og fortsatte med rengøringen, og til min glæde varede det ikke ret længe, inden de mørke skyer begyndte at fordele sig og det begyndte atter så småt at lyse op.

Det lakkede nu mod jul, og påvirket af vore herlige julesalmer kom julestemningen i skolen i vækst, og for yderligere at styrke den, fortalte jeg om, hvorledes det havde været at holde jul på den herregård på Sjælland, hvor jeg havde været huslærer, at der havde vi haft juletræ, - det eneste jeg hidtil havde set, og sammen med husets frue havde pyntet.

Med strålende ansigter lyttede børnene til min fortælling, og påvirket heraf blev jeg selv hel betaget og pludselig som en indskydelse kom den tanke, at jeg ville holde juletræ i skolen for skolebørnene. Dette sagde jeg dem, og de hoppede og klappede i hænderne af henrykkelse.

Da skolen var slut, og jeg var i gang med rengøringen, blev jeg var, at tre af smågutterne var bleven stående uden for den åbenstående dør, om de ikke kunne hjælpe med mit arbejde. Jo tak, vi kan jo prøve derpå. Jeg anviste, og det kan nok være det gik flink fra hånden, og min hustru og jeg glædede os inderligt over dette bevis på god vilje.

Det var tre af de mindste drenge af ældste klasse, som havde givet efter og den dag, denne klasse atter mødte, fortalte jeg om den gode hjælp. Tillige førte jeg det lovede juletræ på tale samt gav

Strandhuse skole ca. 1888

en skildring af, hvormeget der var at gøre med at lave pynt til dette, den gang kunne man nemlig ikke således som nu i boghandlen og andre forretninger gøre indkøb af forskellige sager, der hører med til at pynte på juletræet, sligt måtte man for størstedelen selv lave, og jeg antydede, at de børn, der havde lyst, kunne derved godt være behjælpelige.

Dertil var alle børn i klassen villige og endnu mere. - Om midt dagen stillede en deputation bestående af klassens fire øverste drenge og fire øverste piger og meddelte mig på klassens vegne, at jeg ikke mere måtte besørge skolens rengøring, dette arbejde ville klassen for eftertiden forrette på den måde jeg ønskede det. De havde tænkt sig klassen inddelt i hold - skiftevis bestående af en dreng og to piger og af en pige og to drenge, samt at nogle af de

mindste altid var med de største i arbejdet. - Deres forslag gav jeg min fulde tilslutning fulgt af min hjerteligste tak. - Ja, hvor forunderligt! - Det bånd, der lige truede med at bryde, blev ved en usynlig hånd både gjort stærkere og knyttet fastere. Og vort langt over min dristigste forventning vellykkede juletræ gav mig yderlige fodfæste, såvel hos forældrene som hos børnene.

Næste jul havde jeg ikke blot juletræ for skolebørnene, men derefter også for forældrene, og det vedblev jeg med år efter år i al den tid jeg var lærer i Strandhuse til gensidig og usvækket glæde.

Vor vellykkede julefest gav mig mod til at forsøge det næste skridt på skolehygiejnens område. Denne gang var det skiftesko, det drejede sig om, og det hjalp ikke, at en del forældre knurrede og søgte at gøre modstand. Børnene havde jeg helt og holdent på min side. Det var lykkedes mig at få størsteparten af børnene til at forstå, at skolestuen var ikke en lege- og tumleplads, men deres arbejdsværelse og som sådan en slags helligdom, som det på alle måder gjaldt at værne og hygge.

Skolebordene, som i høj grad var vansirede ved indskæring af navne og allehånde figurer, og hvorpå pladerne havde en så skrå stilling, at de kun dårligt egnede sig som skriveborde, tog jeg personlig og hævlede alle mærkerne bort på og gav dem ved hjælp af kiler en mere passende hældning. Dette gjorde jeg uden at spørge hverken Peder eller Poul om tilladelse, og det vandt børnenes udelte bifald, og i de 45-46 år jeg var lærer i Strandhuse blev fra den dag aldrig nogen kniv oftere anvendt til at vansire skolebordene med. Dette holdt børnene selv yderst streng kontrol over. - En anden ting, som også havde fanget børnenes udelte interesse var, at jeg havde anbragt urtepotter med blomster i skolestuernes 6 fag vinduer svarende til de seks skoleborde og tilegnet hvert vindues blomster sit bestemte bord. Børnene på disse påtog sig med største glæde efter min anvisning at pleje og værne disse. Alt sådant gav

selvfølgelig stof til omtale og kritik for og imod, men havde ivrige forsvarere i børnene.

Så var der en anden sag, som vandt udelte tilslutning hos gamle og unge. Jeg havde nemlig set et par listesko, som var kommen fra Odense, men de var temmelig kostbare - 3 mark. Jeg gjorde forsøg på at efterlave disse, og efter meget bryderi lykkedes dette. Jeg samlede da drengene i min store klasse nogle aftener og underviste dem i min kunst. - Og det kan nok være, at nu blev der ingen mangel på skiftesko, thi i hvert hjem kom man hurtigt efter at lave sådanne. Kun det værste var, at jeg måtte skaffe materialet, og jeg havde ringe råd til at gøre udlæg, og forudbetaling bødes mig ikke. Derefter forsøgte jeg med en husflidskole for drengebørn, og jeg fik også en sådan igang, men da sognerådet svigtede at gøre understøttelse til materiale og redskaber til de fattige børn - og det var de allerfleste jo, så fik jeg snart et så lille elevtal, at jeg efter det første års forsøg til sorg for de deltagende drenge måtte standse.

Min hustru havde derimod større held til at give skolens pigebørn undervisning i håndgerning hver lørdag eftermiddag. Materialer og redskaberne hertil magtede hjemmene selv at anskaffe, de var jo ikke så kostbare og kunne desuden ikke komme ind under begrebet luksus.

Der var dog et område hvori jeg også var heldig, og som jeg alle årene under min lærergerning havde megen glæde af. Dette bestod i, at jeg indførte tegneundervisning i min skole.

Under min tidligere virksomhed som lærer havde undervisning i tegning været krævet et par steder, og under dette arbejde mener jeg for det første at have erfaret, at alle normale børn har en medfødt lyst til at tegne, og for det andet, at denne lyst kan betages dem ved fra begyndelsen at give dem tegnehæfter med lige og krumme linier at efterligne.

Men tillige erfarede jeg at denne lyst opelskes og bevares ved at

lade dem efterligne de figurer eller omrids af fugle, pattedyr, fisk, træer, blomster, bygninger og mennesker, som med kridt tegnes for dem på skolens vægtavle.

På denne måde begyndte jeg undervisningen i min skole og her deltog såvel yngste som ældste klasse, piger som drenge - endog de alleryngste børn. Efterhånden som der nåedes større færdighed blev der givet børnene mere sammensatte tegninger, til sidst med schatering. Og der nåedes tid efter anden mange kønne resultater.

Et vidnesbyrd derom turde måske nok det i skolestuen beroende *bogskab* være. Det blev anskaffet for indgangspenge til en udstilling af børnenes skoletegning i august måned 1914.

Tegneundervisningen udviklede ikke alene børnenes skønhedsans, men den gav dem tillige en kær og nyttig anvendelse af deres fritid. De hastede således med at møde i skolen, før undervisningen begyndte, for indtil denne at kunne beskæftige sig med deres kære tegninger. Og jeg tror, at mangen uvæsensspire derved blev kvalt, og mit arbejde i skolen derved lettet.

Korporlig revselse gik jeg yderst nødig til, da jeg i min barndom havde gjort erfaring om, at den nemt kan afstedkomme den modsatte virkning af, hvad der var hensigten dermed. Dog helt undgå har ikke været mig muligt, thi hvor jeg mødte ondskab eller løgn og trods, mente jeg den nødvendig. Men jeg foretog den som en velovervejet højtidelig akt og al tid efter skolens slutning, for, hæftig, som jeg er, at undgå overilelse, og i adskillige tilfælde blev da straffen på betingelse eftergivet, hvilket ikke sjældent havde den tilsigtede virkning. En anden sag var, at en uvoren dreng under tiden i timen - særlig i regne- eller skrivetimen - kunne gøre sig fortjent til en lille rask kindhest. Men dette foregik da som regel uden kommentar, idet jeg stiltiende rejste mig fra min stol, hvorpå jeg stadig sad i timerne for stedse at have børnene for øje; (thi også det kendte jeg fra min drengetid, at vendte læreren ryggen til børnene,

Dagmar Larsen lærte også at tegne i Strandhuse skole. Denne tegning er imidlertid fra 1908, hvor Dagmar gik på Kolding Friskole

var dette et kærkomment signal for spilopmagerne), gjorde en lille runde, kom forbi den uvorne og tildelte ham ligeledes stiltiende den, han med angst havde ventet på, fra jeg rejste mig. - Som regel var Strandhusebørn, på ganske enkelte undtagelser nær nemme at holde i ave, så der kunne være år imellem, at jeg behøvede at anvende korporlig revselse.

Desmere opsigt vakte det derfor de sjældne gange, det skete. Det var som oftest børn tilknyttede fremmede familier, der voldte ufred. De kunne ikke straks finde sig i at indordne sig under den disciplin, der rådede i vor skole. Dette var især tilfældet med børn fra Kolding navnlig drengene, ved deres ankomst optrådte de ofte meget overlegne og vigtige, selvom de i kundskaber og færdigheder ikke kunne stå mål med Strandhusebørnene, og orden og disciplin søgte de på alle tænkelige måder at undergrave og forstyrre. Men heldigvis stod jeg ikke ene i kampen med sådanne urostifere, thi flertallet af de egentlige Strandhusebørn i skolen dannede en fast stok om det, vi havde fået kært og ret snart blev de fremmede elementer nødt til at bøje af.

Strandhuse skole: Bagerste række fra v.: Anne Johansen, Laura Vejle, Marie ? Mortensen, ? Skak, Gine Vinding, ?, Mette Thomsen. - 3. række fra v.: Katrine ? Vejle, Kirstine Mortensen, Petra ? Hansen, Erna Lindbæk, Olga ? Mortensen, ?, Dagmar Bak, ?, Mikkeline ? Vejle. 2. række fra v.: Kala Lindbæk, Helga Møller, Morten Mortensen, Peter Adam ? Johansen, ?, Laurids Hansen, Svend Trøst Lindbæk, Marie ? Skov, ?. - Forreste række fra v.: Peter Skak, Niels Skak, ?, Karl Holm, Sofus Møller, ?, ?, ?, Ernst Lindbæk.
(Navnene her har jeg fået oplyst af Hertha Lindbæk i 1990)

Som før bemærket, undgik jeg helst korporlige straffe, men så havde jeg andre tugtemidler, som jeg fandt mindst ligeså virksomme og ikke forbunden med nogen risiko.

Jeg skal nævne et par af disse: Det første, som jeg udelukkende anvendte i øverste klasse, var diktatstil efter en gammel mystisk udseende bog, som jeg vogtede meget nøje over ikke kom andre i hænde. Jeg havde stadig min opmærksomhed henvendt på børne-

nes færd såvel udenfor skolen som i denne, og bragte jeg så i erfaring at et af børnene i en eller anden graverende forseelse, opnoterede jeg denne, og lod så nogle dage hengå, indtil, som det siges, der var strøet sand over den. Først da kom jeg frem med min gamle bog og efter omhyggeligt at have bladet frem og tilbage i denne og efter tilsyneladende at have fundet det, jeg ville, dikterede jeg den næsten glemte begivenhed ord til andet, således som den var foregået, men henlagt til en anden tid og sted med fingerede navne.

Jeg kunne være sikker på, at det sved til synderen, så han sjælden behøvedes at tugtes med en diktatstil efter den mystiske bog mere end én gang. Undertiden kunne der også vanke en diktatstil om en eller anden eksemplarisk handling, som et eller andet barn havde øvet, men fremgangsmåden var den samme.

Et andet tugtemiddel, der gjaldt for begge klasser bestod i at holde børnene tilbage efter skoletid for at være behjælpelig med deres lektier, og således lød det i mit sprog, men børnene og forældrene kaldte det, at sidde efter. Herimod protesterede jeg og erklærede, at jeg ikke havde tid til at sidde efter med nogen; det, der skete, var kun, at jeg udøvede min pligt ved at være de tungnemme og lidt begavede børn behjælpelig til at følge med i skolen. Jeg kaldte ingen dovne, dette overlod jeg til forældrene, og det havde de nemt ved. Deres børn erklærede de for dovne, tungnemme og ubegavede - nej bevar os vel! - Dette blev de først, når forældrene gav sig til at arbejde med dem, indtil da var de lige op til at være vidunderbørn, der næsten havde al deres viden af sig selv.

Undertiden kunne det ske hjemad Skolevejen, at hos en og anden - næsten altid blandt drengene - gik naturen over optugtelsen, så han opførte sig mindre ridderligt. Kom der så klager, da holdt jeg vedkommende tilbage efter skoletiden, indtil de andre børn kunne antages at være nået hjem, idet jeg på skrømt erklærede ham som den uskyldige og lod ham blive tilbage for at han ikke hjemad vejen

skulle foreløbende af de andre børn. Også denne måde at tage tingene på viste sig ikke sjældent som et ypperligt tugtemiddel.

Således arbejdede jeg i skolen i Strandhuse gennem de mange år, jeg var lærer der, og jeg fik stadig denne gerning mere og mere kær uden at trættes deraf.

Ved siden af min lærergerning havde jeg ret snart et andet hverv at varetage. Det var ganske vist frivilligt og uden indtægter, men efter min opfattelse af største betydning for Strandhuse.

Det bestod i at bevare skolen for byen, den skole, som provst Abel havde skaffet dem, og som de gamle var bleven så glade og begejstrede for.

Sagen forholdt sig således:

I begyndelsen af 90'erne blev der af flere skolemænd slået stærkt til lyd for tanken om en ny ordning af skolevæsenet i Danmarks landkommuner, i følge hvilken skoleundervisningen for børn fra 10 års alderen skulle foregå i en såkaldt Centralskole, det vil sige, en skole beliggende så vidt muligt i et sogns centrum, og distrikts-skolerne skulle da falde bort og erstattes med Poge-Skoler for de yngste børn. En sådan ordning, påstod man, ville give børnene et langt større kundskabsudbytte, og tillige, hvilket ikke var af mindre betydning, spare kommunerne for store udgifter. Herom taltes og skrevs der mange fagre, højtravende ord, som - vel særlig af den sidste grund - klang godt i mangt et sogneråds øren. Også de landboere, der magtede at holde lærerinde for senere at lade deres børn søge real- eller latinskole, fandt ideen glimrende. Men ideen havde også sine modstandere, og til disse hørte vor gamle sogns præst, pastor Knudsen, og jeg, og vi grundede begge vor modstand på praktisk erfaring, - han havde virket ved forskellige skoler i 21 år, - min tidligere virksomhed som lærer er alt omtalt, og vi stod trolig hinanden bi i, den kamp, som så fulgte.

Her i Koldingegnen blev tanken allerførst praktiseret i Sønder Bjært, og sognerådet i Eltang-Vilstrup var straks rede til at følge eksemplet. Men så måtte Strandhuse skole jo nedlægges, og her sad jeg i vejen. Efter rådslagning med min velynder, *provst Mørch*, som også hyldede den nye skoleide, tilbød man mig at flytte til Nørre Bjært, hvor det første forsøg her i kommunen skulle foretages, mod at give mig en anordningsmæssig løn eller, om jeg foretrak at fratræde mit embede, da at give mig en pengesum i vederlag, men jeg modstod fristelserne og afslog begge dele, skønt mine økonomiske kår ikke var ret lyse; thi både var der dyretid, og familien voksede år efter år, børneflokkens tal var dengang 4. - Disse forhandlinger foregik ikke officielt, så Strandhuseboerne anede intet, og hentydede jeg til, hvilke planer, der var i gærde, var de sikre på, at deres kære skole ville ingen kunne fratage dem.

Det lød derefter tit som om tanken med centralskole var opgiven, og dette bestyrkes ved, at beboerne i Eltang by, hvis børn var henvist til skolen ved Eltang kirke, kom frem med forlangende om at få oprettet en skole i Eltang by, hvilket sognerådet også gik ind på.

På samme tid blev lærerembedet i Østre Gudum ved Struer ledigt, og vore mange venner i Struer meddelte os dette, og opfordrede os til at søge derop. Og da dette embedes indtægter var mere end dobbelt så store som indtægterne her - foruden nyt skolehus med rummelig bolig, - så var jeg selvfølgelig villig til at efterkomme opfordringen, og jeg var også så heldig at blive kaldet.

Men ikke så snart var dette blevet offentligt bekendt, før centralskolen i Nørre Bjært blev genganger, og gamle *pastor Knudsen* korsede sig og udbrød. Ja. Dem Lindbæk, gratulerer jeg, men stakkels Strandhuse kondolerer jeg, thi nu mister de deres skole, og det bliver dem et uerstatteligt tab!

Dette fortæller jeg min hustru og efter at vi havde overvejet og

drøftet sagen for og imod, begik jeg med hendes samtykke den uhorste tåbelighed at frasige mig mit embede i Øster Gudum.

Hos sognerådet høstede jeg naturligvis ingen anerkendelse for det offer jeg havde bragt; men i Strandhuse var der dog nogle, der havde fået øje for, at der var en fjende, der lurede på deres skole, og efter ringe evne søgte at påskønne mig.

Lignende manøvre, som den her skildrede, gentog sig flere gange. Således blev jeg kaldet til lærer på Fejø, men frasagde mig derefter embedet, og noget lignende skete over for Eltang kirkeskole. Havde der på den tid eksisteret en § 8, nærer jeg ingen tvivl om, at man havde forsøgt den anvendt mod mig. Alt imens dette foregik, var jeg imidlertid kommet til fuld klarhed over de betingelser, under hvilke Strandhuse skole var blevet oprettet i 1842, og hvad derefter var forsømt, uden at disse betingelser var blevet annullerede, hvad sognerådet ville give det udseende af.

Efter mit initiativ indgik nu samtlige beboere i Strandhuse med andragende til Kirke- og Undervisningsministeriet om, at der i henhold til bestemmelserne ved dets oprettelse måtte blive tillagt lærerembedet i Strandhuse anordningsmæssig løn.

Ansøgningen blev af ministeriet sendt til skoledirektionens erklæring, og provst Mørch gav den sin varmeste anbefaling, han var i modsætning til amtmand Nutshorn en god og virksom ven både for lærerstanden og for de små i samfundet, og desuden hed det sig, at han nok ikke mere var så begejstret for central-skoletanken, efter at den var prøvet i hans eget sogn. Nok er det, hans anbefaling virkede, så nu kom der fra ministeriet pålæg til sognerådet om uopholdelig at gøre lærerembedet i Strandhuse anordningsmæssigt.

Dette påbud kom helt som en overraskelse for sognerådet, og det kan nok være, at jeg ikke mødte de mildeste blikke eller fik den venligste tiltale fra den kant, men det anfægtede mig ikke.

Med skoletilsynet stod jeg stadig på god fod, sognerådet prøvede vel på til ministeriet at gøre modforestillinger og søge udsættelse.

Men her hjalp ingen "kære Mor". Udsættelsen havde været længe nok, så nu skulle det være.

Således tvungen blev der taget fat:

Der blev købt jordlod umiddelbart ved skolen, der blev af tidligere sognerådsfoged, P. Mikkelsen, købt en gammel staldbygning til nedbrydning for deraf at opføre en ny bygning indrettet til skolekornlade, vaskehus og skolelokaler for skolen i Strandhuse; medens det hidtil værende skolehus blev tilbygget et tag og indrettet til bolig for læreren. - Dette fandt sted i sommeren 1877, og beboerne i Strandhuse glædede sig og troede deres skole urokelig.

Alt imens fortsatte den evig unge tid sin sikre, utrættelige gang, og imens vekslede begivenhederne i by og land, fangede sindene og optog tankerne, og her i Strandhuse skete mangt og meget, som fangede interessen og krævede, at befolkningen tog stilling dertil, pro eller kontra. Det, der skete, var imidlertid ting, som nærmest må komme ind under byens historie i materiel henseende og således ikke i nogen måde kunne synes at vedkomme skolen.

Men dybere set, var dette langt fra at være tilfældet, thi alt det der gennem mere end 3 tiår skete, havde ikke blot en omskabende indflydelse på byen i ydre henseende, - dens naturforhold, men vel endnu i højere grad på befolkningen.

De forskellige næringsveje som ved meget af det, der skete, så at sige blev lagt udenfor dens dør og lidt efter lidt optagen, virker, de ny levevis og dermed - om ikke ny - så dog langt fyldigere livsopfattelse.

At dette måtte have en indirekte indflydelse på livet i skolen kan næppe bestrides.

At byens udvikling i materiel henseende tillige medførte, at der søgte adskillige fremmede folk til byen og bosatte sig, kunne man

også have tænkt sig som et plus til et rigere folkeliv i Strandhuse.

Men jeg tog for de allerflestes vedkommende *svarligen* fejl. Det var i almindelighed folk der fandt eller mente at finde, at Strandhuse var en god, Fangstplads, hvor de nemt og bekvemt kunne skabe sig en fordelagtig og behagelig stilling, med andre ord: Det var folk, der ville nyde uden at have noget at yde, navnlig ikke på åndslivets område.

Undtagelserne herfra er kun få og nemt talte. At også dette måtte komme til at berøre livet i skolen er tidligere berørt.

Ville efter disse nogle og tredive års forløb en profet været fremstået, gået igennem Strandhuse og havde udråbt: Jer skole er i fare! Vogt den vel, ellers mister I den! han ville være bleven udlet, be-
tragtet og hånet som en gal mand.

Dog forholdt det sig således. Men der blev af angriberen gået stille og listigt tilværk, så i alt fald de indfødte Strandhusere intet anede, - måske en enkelt Judas undtagen. - Sejren skulle vindes ved overrumpling. -

Sagen forholdt sig således:

Den daværende sognepræst, pastor Lind, var bleven så indtaget i Nørre Bjært, om det var beliggenheden eller befolkningen, er man ikke klar over, så han ønskede at få kirken i Nørre Bjært, hovedkirke i sognet, og præstegården flyttet fra Nørre Stenderup der til, en tanke, som de ledende mænd i Nørre Bjært nok kunne være med til at søge realiseret, dog ikke, uden at de på forhånd var i fuld overensstemmelse med den præst under hvilken en sådan kirkelig omvæltning skulle finde sted. Og den gode præstemand mærkede tydeligt nok, at her havde han fået fat i det korte strå. Men foruden at han var en højtbegavet taler, var han en svær fin diplomat, der var fortrolig med det gamle ord: "Den ene tjeneste er den anden værd". Og han har formentlig nok tænkt, at han ved at følge deres anvisning kunne bane vej for sit ønskes opfyldelse.

Strandhuse skole: fra v.: ? Beckmann, Hjalmer ?, ?, Thorvald Jensen, Fridjof Paaske, Ejler Skøtt, Kristian Højlund, Kristian Hansen, ?, Niels Hansen, Poul Skøtt, Dagmar Møller, Kirstine Skak, Ella Paaske, Ditte Petersen, Elisa Petersen, Esther Petersen, Sigrid Lindbæk, Inger Johansen, Ellen Skøtt, Anne Højlund. Og bagest selvfølgelig P. Lindbæk med katten. Bemærk marmorpladen.

Selvfølgelig kendte han Bjærtboernes yndlingstanke "en centralskole i Nørre Bjært", som den fæle Lindbæk så skammelig havde slået dem af hånden.

At skaffe Nørre Bjært en centralskole, oven i købet som en realskole måtte være vejen til beboernes hjerte, hans ønske ville da nok blive imødekommet.

Denne gang skulle det imidlertid ikke alene gå ud over Strandhuse skole, også Eltang byskole måtte tages med. Selvfølgelig var denne plan foreløbig en dyb hemmelighed, kun kendt af ganske

Lærerboligen i Strandhuse

enkelte - pålidelige! - og provst Mørck - som havde givet den sin tilslutning.

Tillige traf det sig så heldigt, at læreren i Eltang byskole på grund af svaghed søgte sin afsked og læreren i Strandhuse som var omkring de 70, kunne ventes snart at gøre samme.

Men foreløbig måtte man nøjes med at prøve stemningen for kirkesagen, og den fandtes fortrinligt både i Strandhuse og Drejens. Det kunne også være rart at få bispem i Ribe stemt derfor, og dette hverv fik jeg i al stilhed betroet af præsten, og fra den side ville der heller ikke blive rejst hindringer. - Naturligvis havde jeg ikke spor af anelse om tanken mod centralskolen. Men kort efter min hemmelige sendefærd til bispem blev der af et par pålidelige mænd - sognerådsmedlemmer - hvisket mig ord i øret om denne plan med opfordring til foreløbig at holde min ansøgning om afsked tilbage, den lå den gang færdig.

Jeg efterkom opfordringen og ventede spændt på hvad, der ville komme.

Denne min venten var naturligvis en streg i præstens regning; thi det led hen imod, at der skulle kaldes en ny lærer til Eltang byskole, så der var jo intet andet at gøre, end at lade bomben springe og håbe på et heldigt resultat.

Præsten indvarslede derfor beboerne i de to skoledistrikter, hvis skoler attentatet skulle forsøges imod, til møder for at tage stilling til en af ham påtænkt skoleplan.

Beboerne i Eltang til en bestemt aften at møde i byens skolelokale og beboerne i Strandhuse til den påfølgende aften at møde i byens forsamlingshus.

Begge møder var overordentlig stort besøgt både af kvinder og mænd. I Eltang havde man fået nyt om, hvad det gjaldt, så præsten havde næppe fået begyndt, før han blev kraftig imødegået, særlig af gårdmændene, og resultatet blev, at beboerne der ikke ville miste deres skole.

I Strandhuse var situationen en ganske anden, her anede folk i almindelighed ikke, at det var byens skole der var på spil. Kun jeg vidste besked, men var lige så tavs som de enkelte mænd, der sejlede i Bjærtboernes kølvand og havde til opgave i givet tilfælde at bistå præsten.

Fra mødet i Eltang var intet hørt, så det nok nærmest var nysgerrighed, som trak folk til mødet. Et par mænd fra Eltang kom for resten til stede ved mødets begyndelse og overværede dette.

Pastor Lind besteg så talerstolen, så ud over den talrige forsamling med sine strålende øjne og bød hjertelig velkommen. Derefter tog han ordet og fremtryllede med glimrende veltalenhed centralskolen i Nørre Bjært så livagtig at man så den for sine øjne.

Og den uhyre økonomiske besparelse en sådan læreranstalt ville blive for kommunen! - Man begyndte næsten at mærke portemonæen svulme i lommen ved tanken derom. Ja, også endelig den overordentlige kundskabsfylde de kære velsignede poder ville kunne få på lager derfra.

Dette sidste blev gennemført med gråkvælt stemme og med en sådan inderlighed under små pauser, så mødrene fik travlt med lommedugene for at tørre øjnene, og jeg vidste, at den gæve præstemand havde udtalt, at han regnede med Strandhuse som periferi for sin præstevirksomhed. Et par af mændene fremkom vel med nogle mere velmente, som virkningsfulde indsigelser, som præsten under overlegent smil affejede med nogle få venlige ord.

Det så således ud til, som sejren var hans, og sikker i sin sag foreslog han dermed stor tilslutning fra forsamlingens afstemning.

Men da pludselig brød den fæle Lindbæk forstyrrende ind, idet han rejste sig og bad om ordet. Mange misbilligende og uvenlige blikke - overvejende fra kvinderne - rettedes mod ham. Præsten trak uret frem og bad ham fatte sig i største korthed, da tiden var langt fremskreden, hvilket også var rigtig nok eftersom præsten havde holdt tilhørerne i ånde i over to timer.

Jeg lovede at gøre mit bedste. Jeg havde imidlertid som opmærksom tilhører fået så meget pakket på lager, så det ikke var til at tømme i en håndvending. Dette kom, lidt efter lidt som jeg fik varerne trukket frem og bredt ud i ret belysning, fandt mine ord mere og mere ørenlyd, der kom ro over forsamlingen og man påhørte mig med interesse.

Øjnene, som rettedes mod mig, blev milde og ansigterne venlige. Kun pastor Lind rejste sig af og til noget urolig. Da jeg så endelig efter at have fået lageret tømt til sidste trævl, sluttede med at citere det rette vers, der af en gammel, var forfattet til provst Abels ihukommelse og anbragt over skoledøren, og som havde været sporeløst forsvundet siden ombygningen i 1877, og dertil knyttedes den bemærkning: Kunde det nu lykkes pastor Lind at omstyrte provst Abels værk ville han derved også skabe sig et minde, så trådte han frem med gravalvorligt åsyn og udtalte, at han nødvendig ville være en Kain.

Dermed sluttede mødet, thi afstemning var der ikke mere tale

Pastor Lind -
Peter Lindbæks modstander!

om. Under trykkende tavshed skiltes forsamlingen, men jeg modtog mange kraftige håndtryk - også af manden fra Eltang, - og jeg mødte endnu flere taknemmelige ansigter.

Pastor Lind havde atter trukket det korte strå, og for yderlig at slå dette fast, satte beboerne dagen efter en indsamling i gang til fornyelse af mindet om provst Abel, denne gang på en marmorplade, som blev indsat i muren ved siden af skoledøren.

Jeg fortsatte endnu i to år derefter min gerning i Strandhuse skole og pastor Lind blev forflyttet til Ringsted.

Nørre Bjært har senere bygget en ny skole, men ingen central-skole.

Under min ret bevægede livsførelse og min mangesidigede virksomhed gjorde jeg snart erfaring, at hvor der er vilje, vil der også mødes modstand, men lidt efter lidt opdagede jeg tillige, at hvor der er en vilje til noget godt, der vil også findes en vej. Men den allerbedste erfaring gjorde jeg dog efter anvisning af slutningsverset i Anton Nielsens dejlige aften- og morgensang "Ved Solbjerg".

- - -

Ovenstående skildring er affattet og nedskrevet i den 10ende måned af min alders 79nde år.

Strandhuse skole omkring 1930

Grethe Jensen, Rigmor Mathiasen og Vera Frei fortæller

Vi startede klokken 8 om morgenen med morgensang. Lærer Jensen spillede violin til.

Det var de store der gik i skole fra klokken 8 til klokken 12. De små gik fra klokken 13 til klokken 16.

Vi havde dansk, bibelhistorie, geografi, tegning, regning og sang.

Gymnastik havde vi i et iskoldt forsamlingshus. Vi gik derhen fra skolen i samlet trop.

Vi havde Mathilde Hansen til håndgerning. Her hækede vi mellemværk til chemiser og syede lyserøde flonels-blonder med tunger.

Om sommeren havde vi piger vores sytøj med i frikvartererne. Vi sad sammen i lærer Jensens motorbåd og skulle sy eller strikke hele tiden.

Vores årlige udflugt gik et år til Elvighøj. Vi havde madkurv med, men også Julle Didriksen fulgte med sammen med en lille isvogn. Når vi så havde leget sanglege og spillet bold, fik vi en is til 5 øre.

Om vinteren gik vi til præst hos pastor Jørgensen i Nørre Bjært. Når vi ankom drivvåde blev vi kommanderet ned i kælderen, hvor vi lagde tøjet og stillede træskoene. Det var et skummelt lokale med en 5 watts pære i en blik-skærm i loftet. Når vi kom hjem igen efter en sådan strabads var vi fritaget for skolen resten af dagen.

Når vi skulle op til eksamen kom samme pastor Jørgensen og påhørte os, som var klædt i vores fineste tøj: slidsede forklæder og sløjfer i håret. - Hvor var vi nervøse!

Vi havde et gammeldags WC i skolen. Når det var vinter, gemte vi os der for drengene, der kastede med sne. Så fandt de på at låse os inde, men så tog lærer Jensen drengene med ind til sig selv, hvor de fik en rigtig omgang skæld ud. En anden straf var, hvis der under leg eller slagsmål blev slået et vindue itu. Så skulle synderen bringe vinduesrammen til Nørre Bjært og få en ny rude sat i.

Om efteråret plukkede vi æbler for lærer Jensen og samlede desuden træ, som blev lagt ind i laden. - For den indsats fik vi et bolche af læreren.

Lærer Jensen skulle altid med når der skulle festes. Det gjaldt både bryllup, konfirmation o.s.v. Han var desuden kirkesanger i Nørre Bjært. Han var en af de få der havde bil, en Ford 24, som vakte opstandelse, hver gang han kom kørende op på legepladsen.

Til lærer Jensens fødselsdag samlede vi hvert år ind. Der var jo små midler dengang, men et år blev det da til en kurvestol.

Lærerindens skole

Af Grethe Jensen

Efterhånden blev Strandhuse mere og mere udviklet befolkningsmæssigt set. Der kom flere børn til, end den gamle skole på Lindbæksvej kunne magte.

Man blev så enige om i Sognerådet - med sognefoged Kr. Berthelsen i spidsen - at nedsætte et udvalg, der skulle arbejde med bygningen af en ny skole.

Den skulle ligge på en lod, som den gamle skole ejede. I 1943 havde udvalget en plan færdig: Skolen skulle være for de mindste (1. og 2. årgang) med lærerinde frk. Obst. Herfra stammer navnet "Lærerindens Skole" - senere er skolen kommet til at hedde "Markdannerskolen", men det er en anden historie.

Lærer Jensen underviste samtidig de større børn i den gamle skole. Da lærer Jensen fratrådte i 1951 blev der oprettet 3 "klasser". Nu underviste frk. Obst 1. og 2. årgang om formiddagen og 3. og 4. årgang om eftermiddagen.

I den gamle skole blev så stadig de største børn undervist. Skoleloven af 1937 havde stillet endnu større krav til skolevæsenet og der blev sat en frist på 10 år, så skulle alt skolebyggeri være i orden.

Krigen betød imidlertid, at fristen blev forlænget. Sognerådet blev stillet over for et krav om, at en ny skole, der levede op til de skærpede krav, skulle være færdig i 1958. Ellers kunne man ikke få tilskud fra staten.

I starten af 50'erne var der rygter i gang om nedskæring i skolebyggeriet. Det fik sognerådet til at arbejde målrettet med udbygningen af skolen.

Man kontaktede amtsrådet, skolekommisionen, fælleslærerrådet og blev klar over, at der var et stort behov for denne skole.

Med et enigt ja kunne sognerådet så kontakte arkitekt Sigurd Madsen, der udarbejdede en skitse, der faldt i god jord. Skolen skulle ligge i forlængelse af den lille skole fra 1943.

Førstelærer Ørberg skulle lede skolen.

Så gik man igang med at lave en svalegang på den gamle skole. Der skulle være hovedindgang i midten. Desuden skulle der være gymnastiksal. Derefter følger i den ny fløj klasseværelser, bibliotek samt læsesal, der kunne bruges til børnebibliotek. Disse klasser skulle, hvis antallet af børn steg, anvendes til undervisning. Over hovedindgangen blev der bygget sløjdsal, hvor drengene fra Nørre Bjært skole skulle undervises, mens pigerne herfra skulle til Nørre Bjært i Skolekøkken.

Skolen blev bygget på det smukkeste sted, helt på toppen med udsigt over Kolding Fjord.

Lørdag den 4. december 1954 blev en stor dag. Da skulle børnene i de ældste klasser flytte til den ny skole. Man startede med i sluttet trop at gå gennem Strandhuse til legepladsen, hvor flaget, som håndværkerne havde skænket med samt en stang, blev hejst.

Undervisningen skulle først begynde tirsdag den 7. december, da der skulle flyttes flere ting fra den gamle skole, som var blevet udbudt til salg sammen med lærerboligen.

Et helt sogn var mødt frem for at fejre denne store dag og være med til indvielsen, hvor amtmand Wamberg var hædersgæst. Han ønskede sognet til lykke med det smukke resultat og mindede ligeledes om, at der i de kommende år ville ske en enorm udbygning i Eltang-Vilstrup sogn og andre steder i overensstemmelse med den nye skolelov af 1953.

Herefter samledes man i forsamlingshuset til tvangfri sammenkomst. Her talte først amtmanden, der fremhævede skolen som den smukkeste offentlige bygning, han havde været med til at indvi. Næste taler var sognerådsformand Berthelsen, der bl.a. oplyste om de økonomiske forhold: udgifterne beløb sig til ca. en halv mio. kr.

Talerlisten var lang og gaverne mange.

Efter denne begivenhedsrige og store dag kunne alle gå hjem med bevidstheden om, at takket være sognerådets standhaftighed havde man nu en dejlig, ja, den smukkeste skole i sognet.

Der var plads til 130 børn i den nye skole. I løbet af de næste 10 år skulle det imidlertid vise sig at være for lidt.

I 1963 vedtog man planerne om at bygge en helt ny skole med 9 klasser og plads til udvidelse med realafdeling.

Hermed var Lyshøjskolen en realitet.

4. kapitel

Hvad lavede de i fritiden?

Det vil næppe give nogen mening at lave en kronologisk fremstilling af udviklingen i Strandhuse. Hertil er begivenhederne i det lille samfund for spredte. På den anden side går historiens gang i omverdenen ikke sporløst hen over byen: f.eks. blev der installeret tyske soldater i forsamlingshuset under besættelsen. Når besættelsen er placeret i nærværende kapitel om fritiden skyldes det naturligvis, at også strandhuserne gik aktivt ind i modstandskampen.

Og det var vel først og fremmest i fritiden denne blev udkæmpet, ja, Vagn Madsen fortæller jo ligefrem, at han var nødt til at tage fri fra arbejde for at foretage en våbentransport.

Men ellers er kapitlet viet sporten og de øvrige fritidssysler. - Og om søndagen gik man på Grüns Restaurant - eller var det mest koldingenserne der kom her?

Rosporten i 20erne

Dagmar Hansen fortæller

Jeg tog egentlig ud til jer for at fortælle om baggrunden for navnet Trapholt.

Måske er der andre forklaringer, men min mor fortalte, at min tarmor - Inger Møller - blev kaldt Signe Trappes, fordi hun kom klaprende "trip-trap" med sine køer.

Hun boede forøvrigt der, hvor Trapholtparken nu ligger, nærmere betegnet ved Valmuestiens begyndelse.

Jeg har læst Hertha Lindbæks spadseretur gennem det gamle Strandhuse og kan nikke genkendende til det meste.

Det første bådhus

Indendørs billeder som dette fra stuen hos Møllers har vi ikke set mange af. Det er fra omkr. 1910. På billedet ser vi fra venstre Dagmar Møller, Kristine Hansen, Inger Møller, Ejnar Møller, Johanne Møller og Agnes Hansen (Valdemar Hansens søster). Petroleumlampen var ikke til pynt, for der var ikke elektricitet i Strandhuse på dette tidspunkt. Bemærk også de flotte gardiner og bordtæppet. Det lille fotografi til venstre for Dagmar er det, som vi har gengivet andet steds i bogen.

Men hun har glemt at nævne beboerne i eet hus og det var netop mit barndomshjem.

Dette lå efter Murer Dres. - Han havde en båd og den fik vi børn lov til at ro i. Så lejede vi færge og tog "passagerer" med fra den ene bådebro til den anden.

Det er nok herfra jeg har min glæde ved vandet. - Den var så stærk, at da jeg engang var på ferie hos mine bedsteforældre i Eltang måtte jeg hjem igen efter ganske kort tid. Jeg havde hjemve efter vandet.

Min far druknede i 1909, da jeg var 7 år. Det var et hårdt slag for min mor.

Der skulle gå mindst 20 år før min far kunne erklæres død, for man fandt ham jo aldrig.

Så mor tog arbejde som vaskekone på Sanatoriet. - Men vi klarede os, for hun var en glimrende økonom.

Jeg beholdt min glæde ved vandet. Jeg gik meget sammen med

Anna Beckmann, som også var interesseret i at ro. - Og det blev os, der tog initiativet til Kolding Dameroklub.

Det gik til på denne måde:

Vi vidste, at alle de mandlige roere kom hos Grün, når der var standerhejsning. En aften fandt Anna og jeg på at gå derhen og spørge om vi kunne få et job hos herrerne. Det kunne der ikke blive tale om, sagde Kong Peter, som de mandlige roeres leder hed. Til gengæld ville han hjælpe os på alle måder med at få lavet vores egen roklub.

Da vi så først havde fået klubben dannet roede vi hver aften og det blev også til mange langture i weekenderne. Jeg husker f.eks. en tur til Aabenraa i 1930. Den var min mor noget nervøs for, da vi skulle igennem Aarøsund, hvor min far var gået ned. Da vi var nået frem, kunne vi berolige hende ved at ringe hjem til købmand Kristian Wæring.

I 1925 var ropigerne også på langtur. Det er Dagmar nr. 3 fra venstre

Grüns Restaurant og starten på Kolding Omnibusselskab

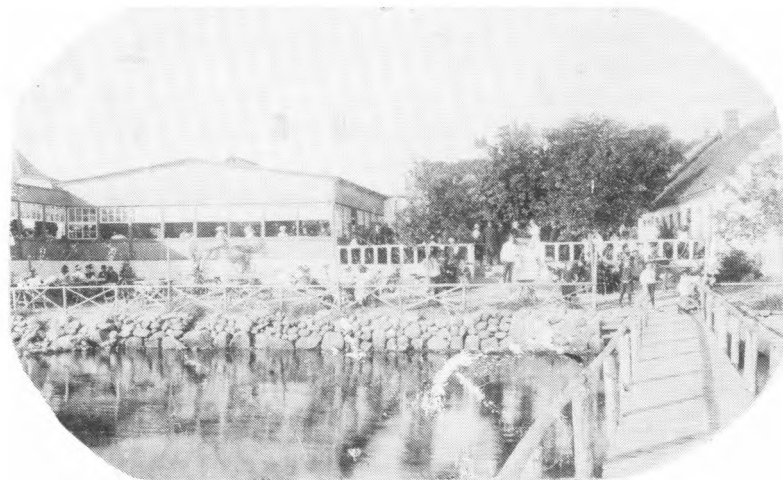
Af Kamma Lebeck

Jeg er født i oktober 1908. Det var strenge vintre dengang. Da vi flyttede til Strandhuse i marts 1909, foregik turen over isen i barnevogn.

Far havde et litografi-trykkeri i Vestergade i Kolding. Da han fik en lungehindebetændelse foreslog dr. Ørkild luftforandring og så købte far stedet af danselærer Toft, som drev danseskole i Kolding, men boede i Strandhuse.

Far og mor kendte intet til gæstgiveri, som det hed, men de startede med 12 par kopper og en stor kaffekande. Der var en lille bro, hvor folk kunne sejle til. De kom ind og fik kogende vand, lavede selv kaffe og kunne så sidde ude på en lille veranda ved nogle borde med fase bænke.

Ved siden af lå et gammelt hus med stråtag. Det fulgte med i handelen. Det var et hus, som far flere gange byggede til og udvidede. Det er faktisk de to samme huse, som ligger der i dag.

Grüns Restaurant en dejlig sommersøndag

Det var nærmest mor, der passede det derhjemme, for far beholdt sit værksted i Vestergade. Han gik turen frem og tilbage hver dag og passede sit fine arbejde med at gravere i sten - bl.a. etiketter til vinhandler Friis og Kaalunds sæbefabrikker. Far lavede også fine plakater, bl.a. til Genforeningen i 1920.

Vi havde en stor hestestald, hvor kuskene opstaldede deres heste, da julemærkesanatoriet blev bygget. I pauser kom kuskene og fik deres kaffe hos os.

Da min bror Kai blev døbt i 1912 i Nr. Bjært kirke, foregik turen i hestevogn.

Strandhuse var jo en lille by. Jeg syntes ikke, der var ret mange huse. Jeg kan huske, da Næsset blev bygget. Vi syntes jo, det var et slot, og den flotte københavnerfrue med blå hår, det havde vi aldrig set før.

Far var den, der tog initiativet til at få oprettet et busselskab,

det må have været omkring 1921-1922. Det var sammen med Damkiær Petersen og en tredje, som jeg ikke husker. Der blev startet med to busser, en til sanatoriet og en til Sdr. Vand. Da det så viste sig så godt, kom der en bus mere som gik til Munkebo. Det kostede 35 øre at køre til sanatoriet og chaufføren fik 135 kroner i måneden, tror jeg nok. Knudsen, Ferdinand Christensen og Andersen var de 3 faste chauffører.

Far havde jo selv motorbåd, som han sejlede gæster i, godt hjulpet af Niels Petersen, som var vores nabo, og hans tre drenge Oskar, Hans og Peter, og så min bror Ulrik. Det var inden fjordbådene begyndte. Da fik vi nemlig en bedre bro med brohoved, hvor damperne kunne lægge til - det må have været omkring 1920, det var i hvert fald da lærer Jensen var kommet til som lærer. Folk blev sat af hos os på fjordbådens udtur og hentet igen nogle timer senere, når den vendte hjem.

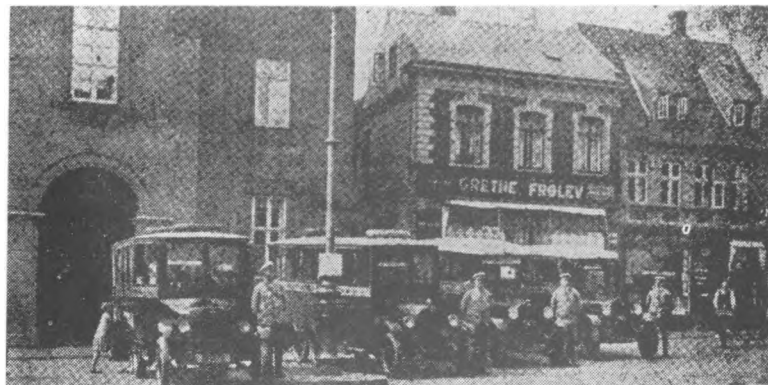
Far var blevet udnævnt til direktør for busserne. Det var en god forretning, men desværre blev han meget syg i 1925, kom på sygehuset i august og gennemgik mange store operationer. Han døde den 11. januar 1926.

Ulrik var blevet gift med Ester den 6. januar, så det var en trist start på det ægteskab. Ulrik blev direktør for busserne, samtidig med at han var mor en stor støtte.

Inden far og mors sølvbryllup i 1921, var der blevet bygget en veranda mere, og så havde vi jo også fået badeanstalten op. Der var en afdeling for herrer og en for damer. Den sidste var med lukkede bassiner. Jeg husker, at Frida Therkelsen altid badede i de lukkede rum.

Ulrik døde den 9. april 1940, kun 42 år, det var en sorgens dag på mange måder. Mor og Ester forsøgte så at drive restauranten videre.

Mor døde i 1953, 84 år, og stedet blev så solgt. Verandaen blev revet ned og bragt til Kerteminde sammen med servicet.

(Avisudklip)

De første bybusser fotograferet på deres holdeplads foran rådhuset i Kolding (c. 1925). Chaufførerne er fra venstre: Knudsen, Friis, Ferd. Christensen og Petersen, som senere blev radiotekniker.

Artiklens forfatter (t. h.) og hendes søster Eva i en af Grüns pavilloner omkring 1925. Der var grus på gulvet.

Dreng i 20erne og 30erne

Af Th. Schneider

Jeg er selv født i 1919 i murer Kresten Larsen's første hus. Fjordvej 101. Huset lå helt nede i vejsvinget, der dengang gik tæt på grunden overfor. Vejen blev rettet ud senere og huset revet ned og et nyt bygget længere tilbage på grunden, hvor Kresten Larsens enke, Dagmar Larsen bor den dag i dag.

Som allerede nævnt af andre husker jeg også, at familien Larsen flyttede over i baghuset, for at kunne leje ud til sommergæster fra Kolding - bl.a. husker jeg manufakturhandler Thøgersen fra London Herremagasin i Jernbangade i Kolding.

Min far og murer Larsen havde grisesøer i baghuset og leverede smågrise til videresalg til private og til slagteriet.

Senere boede vi nogle år ved den daværende bager med forretning og eget bageri (Fjordvej 73) til min far byggede hus på Fjordvej 85 omkring år 1926.

Min far fortsatte også her med at handle med grise, nu fra et skur på Karlshøj, lejet ved Vald. Hansen, Fjordvej 83. Salg af radioer gav min far sig også af med som bibeskæftigelse. Til at begynde med brugte man høretelefoner. Da radioerne blev kraftigere, lagde man høretelefonerne i en krystalskål, der fungerede som højttalere. Så kom rigtige højttalere, hvortil min far lod fremstille passende bogreolignende småborde til indbygning af højttalere.

A propos husker jeg de allerførste radioer. De bestod af en drejekondensator og et glasrør med et stykke krystal i den ene ende og en nål i den anden. Man fandt stationerne ved at prikke med nålen i krystallet og hørte det udsendte i tilsluttede høretelefoner. Disse radiorer var så enkle, at vi børn selv kunne bygge dem og få dem til at fungere.

Som man idag prøver at kurerer sig selv ved uortodokse metoder, såsom helsekost, urtemedicin, pyramidekraft, healing og hvad ved jeg, prøvede man også dengang med ikke-autoriseret lægehjælp. Min bedstefar kurerede sin gulsot ved at spise appelsiner. Min far havde mavesår og havde hørt, at det skulle kunne afhjælpes eller mildnes ved at afkøle bagdelen i koldt vand. Så han fik konstrueret et siddebrædt på en zinkbalje, hvor han kunne sidde med enden i koldt vand en 10-15 minutter hver dag, når han kom hjem fra arbejde. Hertha Lindbæk fortæller mig, at man tit kom for at diskutere forskelligt fra byen med min far. Det kunne da ske, at han netop sad på baljen, men han fik blot et tæppe om sig, så diskussionen kunne fortsætte uhindret af endebadningen. Hertha Lindbæk fortæller også, at andre i Strandhuse afprøvede samme idé, men den hjalp vist ikke ret meget.

Min far var formand på Kolding og Omegns Foderstofforretning og direktøren A.D. Christensen havde en motorbåd, som min far passede. Den lå altid ved en pæl på fjorden udfor hvor vi boede, og det hændte, at A.D. Christensen sagde til min far: "Nå, Jens. Hvordan er det. Tror De, jeg kan låne båden i denne weekend". Hans egen båd - men det var naturligvis sagt i spøg. Det var en stor oplevelse for os børn at sejle til Løverodde og Fænøsund og rundt i Lillebælt. Det var ret sjældent for folk på vort niveau at kunne disponere over motorbåd med kahyt. - Dengang!

Standardpåkledningen for piger og drenge var et livstykke, knappet på omkring hofterne og forsynet med knapper til påsætning af strømpebånd, der igen blev knappet på lange sorte strømper der gik et godt stykke op på låret. Drengene gik med korte bukser

Strandhuse fodbold drenge: bagerste række fra v.: Viggo Madsen (leder), Niels Vilh. Nielsen, Knud Hansen, Harald Jørgensen, Helge Vinding, Poul Jensen. 2. række: Henning Christensen, Th. Schneider, Poul Petersen. Forreste række: Vagn Madsen, Jørgen?, og Ove Hansen.

til et stykke over knæet, pigerne med kjoler til knæet. På fødderne træsko, beslået med jernbeslag. Man slog altid skankerne på inder-siden af foden til blods med denne lidt klodsede fodbeklædning.

Kobbelskoven var fast tilholdssted for os børn. En af legene gik ud på at svinge sig fra trætop til trætop. Vinderen var den, som kom længst. Et held at skovbunden var blød, når nogen af og til faldt ned. I hegnet mod engen var et godt hasselhegn til buer og lanser til brug mod Nørrebjørterne, og skoven var velegnet til hulebygning. Baneskoven ved Drosselbo egnede sig kun til jordhuler. Somme tider blev vi jaget væk af banefolk og hulerne sløjftet, når bålrøgen fra de stegte kartofler generede togtrafikken. Fjordbredden ved Vesterbro fra Dameroklubben til Dalsgaard (nu Gl. Strandvej 15) var uberørt ingenmandsland og velegnet til sørøverrede med tømmerflåder som vikingskibe.

To barnevognshjul på aksel blev regnet for godt legetøj. Man skubbede hjulene af sted foroverbøjet mellem hjulene med hænderne på akslen. Fælgen af et cykelhjul uden eger var også meget brugt.

Verner Sørensen, Ejnar Kjeldsen og Hother Linett skal ud at løbe på isflager. Bemærk vindmøllen i baggrunden.

Man "sivede", skubbede hjulet af sted ved at presse en pind ned i fælgets hulning til dækket.

Det var almindeligt at vi drenge skulle supplere brændslet derhjemme med nedfaldne grene hentet fra skoven. Vi måtte ta' hvad der var faldet ned, men hvis nogle halvtrådne grene havde svært ved at løsne sig, kunne de altid hjælpes på vej ved at blive lassoet ned. Når nok var samlet, blev det surret sammen og slæbt ad vejen. Når der hentedes brænde på den anden side af fjorden, var det altid sammen med voksne.

Fra helt små var vi ivrige sejlere. Det foregik i fladbundede pramme, så når der skulle krydses med sejl mod vinden, var et sildekasselåg surret fast på siden af prammen, en hel god erstatning for en køl under båden, men det kunne ta' lang tid at krydse fra Gammelvej (Ægirsvej) til Gyden (ved Strandhøj). Men senere i drengedagen var bådene blevet større. Da var der 1 smakkejolle, 3 krageriggede joller og en zinksværdsjolle, som der dystedes med og fædrene var dommere. Det var en overgang en hel modesag for

Isbaneløb på fjorden

både fra Kolding Sejlklub at deltage herude, så meget endda, at klubberne i Kolding følte sig gået lidt for nær, siges det. Jeg var ikke hjemme i slutrunden, og ved ikke hvordan det egentlig endte.

På engen overfor cykelsmeden lige øst for bækken spillede vi fodbold. Ikke som nogen rigtig klub med leder, men vi havde da kampe med gadehold fra Kolding med applauderende publikum på. Senere fik vi en rigtig fodboldbane ved Granstuen (overfor Fjordvej 115 og 117) ganske vist en eng opfyldt med ler og derfor meget ujævn og knoldet, men med en voksen leder, der hed Viggo Madsen, som gjorde en masse for os. Nu fik vi spillere med fra Strandvejen, fra Kolding Realskole og fra Nr. Bjært og cyklede rundt og spillede mod omegnens klubber. Men vi blev ældre og rejste ud. Pladsen blev inddraget. Sådan sluttede vi vist. Jeg reddede mig efter hver kamp et par kroner ved at indlevere spilleresultater til Folkebladet.

Også om vinteren opholdt vi os meget ved fjorden, med bygning af snehytter ude ved sejlrenden og når der var blankis, med skøjtning og med kapsejlads i selvbyggede isslæder. Når tøvejret satte

Aage Hansen i isbåd

ind og isen var blødere, skulle der løbes på isflager. Der blev hugget revner i isen, så der blev dannet isflager over et vist område. Der skulle så løbes fra fastis til fastis over store og små isflager. Det kunne ske, at en og anden plumpede i. Det var slet ikke ufarligt, for bunde kunne vi ikke. Alle morede sig kostelig, når en faldt i, og det var coutume, at ingen hjalp den uheldige, men at denne selv reddede sig op på isen igen.

Om vinteren var vi tilskuere til vore forældres opførsel af dilettantstykker i Forsamlingshuset og var ofte med til det efterfølgende bal. Og så var der oplæsningsaftener i Forsamlingshuset. Det foregik på den måde, at lærer Jensen læste op af en bog. Konerne strikkede og mændene sad fredelig bakkende på deres piber. Efter en pause, hvor man sludrede sammen og forfriskede sig med medbragt kaffe og brød, fortsatte lærer Jensens husbestyreinde, frk. Muurholm, oplæsningen, til det var tid at gå hjem.

En ”forhenværende landliggers” glade minder

Af Jytte Ortmann

For mig var det helt naturligt at overtage ”Gammelhuset” efter min fars død i 1978. Grunden til at han købte det i 1928 var nemlig mig. Jeg var et lille skravl og havde ydermere været alvorligt syg hele sommeren 28. Så far frygtede, at jeg skulle rage mig en TB til.

Dengang var der noget, der hed ”søndagsbrev” - d.v.s. at med extraporto kunne man få breve bragt ud om søndagen. Begge mine forældre havde deres forældre på Falster, så hver lørdag aften afgik der breve - og turen til posthuset blev meget ofte afsluttet med en lille aftenkøretur til Strandhuse.

Flyttelæset
med flyttemand
Jensen t.h.

I september 28 spurgte far en bekendt, om han havde et sommerhus til salg et eller andet sted i nærheden af Kolding.

Og svaret lød, at tandlæge Rønns i Strandhuse (det er det fru Lindbæk omtaler som Weies) havde stået til salg et halvt år, fordi Rønn skulle flytte til Skive.

Mine forældre vidste ikke, hvilket hus det var, men deres jubel kendte ingen grænser, da de kom herud og så, at det var det hus, de på deres aftenture havde ønsket sig. Handelen blev afsluttet en søndag formiddag - den 28. september 1928, og dagen efter fik jeg lov at komme ”på græs” og lege med Rønns fire døtre.

Jeg kom hjem til Haderslevgade om aftenen med røde kinder og en glubende appetit, så mine forældre syntes de oplevede et mirakel.

”Sommerhuset” blev sat istand, der blev lagt vand ind, lagt nyt stråtag og bygget kamin og det gamle spisekammer blev til WC. Tidligere havde man ”das” nede i min nuværende hyggekrog! - Og så var vi blevet ”landligere”.

I pinsen 29 flyttede vi herud og derved opstod nogle dejlige traditioner, der nu er minder.

I god tid blev der ringet til flyttemand Jensen - en vidunderlig type, der havde været naver og som havde et sprudlende humør.

Desværre kan jeg ikke huske, hvad hans kæmpestore og bomstærke medhjælper hed.

Men i hvertfald blev han og jeg perlevenner! Et par dage før flytningen havde vi fået kasserne, der så stod parat, når Jensen tudede i hornet nede i gården. Og så kan det nok være, der kom fart i fejemøjet. Det var dengang, man havde hushjælp og de var lige så glade for at komme ”på græs” som vi andre. Heldigvis er der

elevator i "Borgen" - som den grimme kasse, Haderslevvej 25 af uforklarlig årsag kaldes - så de andre beboere måtte finde sig i at køre op og ned med flyttekasser mellem benene. Men det tog man med godt humør.

Når så alt var kommet ned i flyttevognen tog de voksne sig en øl-sodavand til Jytte! Og så fulgte et af højdepunkterne. Stående midt på gulvet istemte Jensen en af de gamle naversange alt mens han svingede flasken i den ene hånd og gestikulerede med den anden. Der er højt til loftet i nr. 25, så akustikken var fin, hvad der bevirkede at lysekronerne klirrede, når Jensen gav den fuld gas. Det eneste der brød stemningen lidt var, at Jensens gebis sad løs - det var ikke altid at det kunne følge takten. Jeg husker ikke virkningen den første gang, men jeg kan huske, at mor det næste år advarede mig og de unge piger, så vi ikke kom til at grine.

Nå, men når så Jensen var færdig og vi havde takket ham for sangen fulgte næste højdepunkt for mig! Så skulle vi jo afsted og så startede kapløbet. Mine forældre og pigerne kørte med Jensen ned i elevatoren - men min flytteven smed mig over skulderen som en sæk og galoperede ned ad køkkentrappen - og vi kom altid først. Om de andre snød ved jeg ikke - men skægt var det. Desværre blev jeg til sidst for stor - ikke for kæmpen - men så "passede det sig ikke" - ærgerligt!

Fra den allerførste flytning husker jeg, at jeg blev sendt hen til købmand Hansen med min dukkevogn for at hente øl! En rar dame ville "se barnet" - og blev noget perpleks ved at se 10 bajere under dynen!

Når vi så alle lykkeligt var ankommet til "Sommerhuset" på Gammelvej hejsede far flaget og vi gav hinanden et kys og ønskede "god sommer". Om aftenen, når far kom hjem, var alt på plads, far sænkede flaget og satte vimplen - ingen tom flagstang dengang - og så kunne sommersæsonen tage sin begyndelse.

Såkom mine morforældre, fætre, kusiner og fjernere slægtninge med deres børn. Vi legede cirkus, travede "Nr. Bjært rundt" eller til Drejens, - en spændende tur, fordi man skulle forbi en glubsk hund, kravle over pigtrådshegn eller vade ud i strandkanten.

Sct. Hansaften gik vi ud til Julemærkesanatoriet og så på bål og frydede os over de små tullerhaser i spædbørnsafdelingen, der løb rundt - kun med en lille "halesmæk", så de ikke blev forkølede, når de satte sig på jorden.

Udflytningen varierede lidt efter mine skolefridage, men indflytningen skete i min barndom og ungdom altid på Christian X's fødselsdag - 26 september. Så tog far vimplen ned - og så var det vinter igen.

Jeg mener, det må have været i foråret 43, at lektor Karl Olsen ringede til far og spurgte, om det var muligt - for en kort periode - at låne sommerhuset ud til "en god ven". Dertil svarede far, at det ville vi meget gerne, men det var måske ikke særlig klogt, hvis den gode ven kom og gik på mærkelige tidspunkter, og ikke mindst ville det måske vække uønsket opmærksomhed, at der boede nogen i huset, som alle vidste kun var et sommerhus.

Far havde et bedre forslag, som han ville prøve at formidle. Karl Olsen sagde tak og ventede på resultatet. Så henvendte far sig til Petra Mikkelsen på Gammelvej 10. Far var læge for hende og Karl Christian og kendte hele familien Mikkelsen. Hun havde tidligere lejet ud til en officer, der fik den lille lejlighed i kælderen. Der er vist en stue, soveværelse, køkken og bad. Hvorom alting er, Petra var straks med på at den gode ven kunne flytte ind omgående og bo der så længe han ville. Glad blev Karl Olsen - og "Ole", tror jeg dæknævnet var, boede der lige til befrielsen uden at nogen generede ham. Det viste sig at være en af regionscheferne, senere oberst Steffensen - en utrolig sympatisk fyr, som jeg kunne kende, da jeg blev inviteret sammen med ham. Han blev meget forskrækket

da jeg plumpede ud med, at hans afdøde kone var en god bekendt af mig! Til hans beroligelse sagde jeg omgående, at jeg desværre havde glemt hans navn.

Efter befrielsen mødtes vi igen i København og han besøgte Petra og mine forældre flere gange. Han fik Karl Christian med i modstandsbevægelsen og fik også mulighed for at deponere en større mængde våben og ammunition hjemme i Haderslevgade, kan jeg huske. Det blev i nattens mulm og mørke slæbt op og gemt væk alle mulige mærkelige steder, bl.a. under min seng! Tænk, at man var så dum at tro, at tyskerne ikke ville finde det der, hvis de kom. Det gjorde de altså ikke - til alt held.

Jytte Ortmann (t.h.) sammen med et par engelske befriere

Strandhuse under besættelsen

Vagn Madsen fortæller

Jeg arbejdede som autoelektriker. En dag kom jeg i snak med en taxamand som hed Hauschild Jensen. Han fortalte, hvis jeg ville være med i modstandsbevægelsen, kunne jeg deltage i et møde på Domhuset. Det deltog jeg så i!

Så en dag kom der besked om, at jeg skulle hente nogle våben på slagteriet.

Jeg skulle have fri fra arbejde for at få hentet disse våben. Jeg tog cyklen op på slagteriet og her fik jeg hejst en stor kasse af træ ned. Jeg fik den bakset op på cyklen, men det kneb jo noget med at trække den - og det tro pokker: kassen indeholdt 4 karabiner, 2 stenguns og 10 skilpadder (Granater). Især var det slemt at komme op over Svineryggen, men heldigvis fik jeg her hjælp af en tysk soldat, som var så venlig at skubbe bagpå cyklen. Jeg forklarede ham, at jeg skulle hjem med et fint spisestil, for jeg skulle snart giftes. Jeg kom også fint forbi det sted på Strandvejen, hvor man skulle vise "ausweis". Jeg fik anbragt kassen på loftet, men det var min far utilfreds med.

I stedet gik vi igang med at grave en olitønde ind i vores skrænt og heri gemtes våbnene så.

De kom aldrig rigtig i brug, men vi afvæbnede da de tyskere, der havde beslaglagt forsamlingshuset.

5. kapitel

Politik

Politik skal her forstås i bred forstand. Det drejer sig både om valgene, men så sandelig også om befolkningens egen måde at ytre sig politisk på, f.eks. i foreningen "Fremad" og "Borgerforeningen".

Valgtallene lader vi stå uformidlet, så kan enhver tolke dem efter sit eget hoved.

Stemmetal ved Folketingsvalgene 1950-1971

Liste og parti	1950	1953	1953	1957	1960	1964	1966	1968	1971
A. Socialdemokratiet	95	107	119	110	144	138	140	105	223
B. Det Radikale Venstre	15	9	7	13	24	23	29	86	143
C. Det konservative Folkeparti	97	85	82	88	121	224	244	273	340
D. Venstre	47	76	79	92	65	76	127	109	
E. Danmarks Retsforbund	16	18	15	19	14	7	3	6	23
F. Socialistisk Folkeparti					6	10	20	14	40
K. Danmarks Kommunistiske Parti	5	6	5	4				1	1
L. Liberalt Centrum							15	10	
M. Centrum Demokraterne									
Q. Kristeligt Folkeparti									21
R. Dansk Samling		7							
P. Pensionist Partiet									
V. Venstre, Danmarks Liberale Parti									243
Y. Venstre Socialisterne								2	6
Z. Fremskridtspartiet									
U. De Uafhængige		7	7	15	24	27	16	5	
Blanke og ugyldige stemmer	2								
Afgivne stemmer ialt	277	308	314	341	398	506	594	611	1049
Antal stemmeberettigede	315	388	388	398	448	623	693	698	1207
Stemmeprocent	87,9	79,3	80,9	85,6	88,8	81,2	85,7	87,5	86,9

Resultater af kommunevalg efter sammenlægningen i 1970

Liste og Parti	1970	1974	1978	1981	1985	1989
A. Socialdemokratiet	157	180	248	422	479	404
B. Det Radikale Venstre	60	65	71	73	71	72
C. Det Konservative Folkeparti	285	232	279	369	572	574
D. Venstre (Den borgerl. fællesliste)	57					
E. Danmarks Retsforbund	5	11	13		3	
F. Socialistisk Folkeparti	8	22	33	106	213	369
K. Danmarks Kommunistiske Parti.....		5	4	8	2	
M. Centrum Demokraterne (D)		8	27	45	23	84
P. Fælleskurs						2
R. Rødderne						23
T. Bydemokraterne.....					7	
U. Borgerlisten.....						135
V. Venstre, Danmarks Liberale Parti.....		208	293	328	298	581
Y. Venstre Socialisterne.....			9	3	6	
Z. Fremskridtspartiet.....		111	133	150	31	204
Ø. Afvigerlisten.....		5	6	15		
Q. Kristeligt Folkeparti		49	20	57	62	66
Blanke og ugyldige stemmer	3	6	12	8	10	22
Afgivne stemmer ialt	575	907	1148	1584	1777	2536
Antal stemmeberettigede					2459	3398
Stemmeprocent					72,2	74,6

Stemmetal ved Folketingsvalgene 1973-1988

Liste og parti	1973	1975	1977	1979	1981	1984	1987	1988
A. Socialdemokratiet	150	162	234	341	311	296	388	397
B. Det Radikale Venstre	166	74	48	93	99	131	218	204
C. Det Konservative Folkeparti	201	116	218	402	485	669	1086	989
E. Danmarks Retsforbund	28	14	35	38	19	20	17	
F. Socialistisk Folkeparti	24	37	37	65	120	157	314	270
G. De Grønne							31	21
H. Humanistisk Parti.....							2	
K. Danmarks Kommunistiske Parti	12	8	10	11	3	5	7	8
M. Centrum Demokraterne	59	29	111	113	222	129	218	194
P. Fælleskurs			14				33	19
Q. Kristelig Folkeparti	57	93	55	44	31	42	73	48
V. Venstre, Danmarks Liberale Parte	234	537	258	259	253	418	399	533
Y. Venstre Socialisterne	5	9	16	21	13	27	7	6
Z. Fremskridtspartiet.....	261	209	283	224	189	59	155	247
Blanke og ugyldige stemmer		11	7	14	5	11	6	13
Afgivne stemmer ialt	1197	1299	1326	1625	1750	1964	2954	2949
Antal stemmeberettigede	1347	1442	1503	1848	2089	2164	3286	3332
Stemmepercent	88,8	90,0	88,2	87,9	83,7	95,1	89,8	88,5

Forsamlingshusets historie

Forsamlingshusets historie går tilbage til 1889, hvor det blev bygget overfor rokklubben. Hvad der senere hændte kan læses i flg. artikel fra Kolding Folkeblad 1939.

En forening fylder 50.

”Fremad”, Strandhuse

Den 20. februar kan foreningen ”Fremad”, Strandhuse, fejre sin 50 års beståen, og dagen vil blive fejret ved en festlig sammenkomst i byens Forsamlingshus, søndag den 19. februar.

”Fremad” blev stiftet, da man byggede byens første forsamlingshus, det nuværende ”Strandly”.

Når Strandhuserne i 1880 valgte at bygge i et fremmed sogn, dengang Bramdrup, var årsagen den, at den altid hjælpsomme og imødekommende Henrik Thorning, ”Petersbjerggaard”, skænkede grunden. I Strandhuse mindes man iøvrigt den mand med den største taknemmelighed.

I halvfjerdsene og firserne var der vældig fart i bygningen af forsamlingshuse, eller rettere ”Øvelshuse”, som de kaldtes, fordi det var for at dyrke idræt, gymnastik og eksercits, man byggede dem, og initiativet udgik fra skytteforeningerne.

At Strandhuses første forsamlingshus, et af de første her på enen, blev bygget netop i denne - vi kan godt sige nationale -

opgangsperiode, er dog uden forbindelse med skytte- og gymnastiksagen.

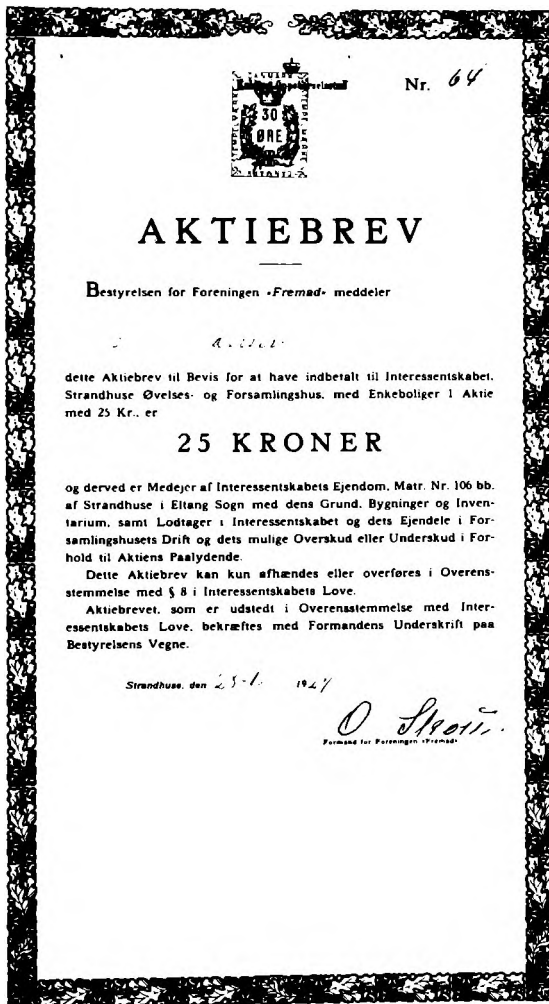
Strandhuserne har altid været et gemytligt, livsglad og muntert folk, - en tid sig selv nok!

Sang og dans prægede deres sammenkomster, sømandssange, og man kan næsten sige: Sognets egen dansemusik. Hvert sogn var jo for blot 50 år siden ”en Stad i Staden”!

Før det første forsamlingshus blev bygget, samledes man til fest i mine bedsteforældres hjem, en ejendom på 7 tdr. land med et rummeligt stuehus (forlængst revet ned; jorden hører nu under Shamrock, Nr. Bjært).

Men efterhånden som byen voksede, blev der også for trangt her.

Byen bestod dengang kun af 35-40 huse. Om sommeren samledes man i Kobbelskoven, legede og dansede af hjertens lyst - som kun sømænd kan lege og danse. Men om vinteren måtte man også have udløsning for livsglæden, og den altid vågne og levende lærer Lindbæk fostrede da planen til Forsamlingshuset, og det lykkedes ham at gennemføre den, som det lykkedes ham at skabe interesse for Strandvejen, hvis linje man så allerede i 1989.

Det bør her nævnes, at Strandhusernes daværende sognepræst, Rosenstand, skænkede tømmeret til forsamlingshuset.

Både lærer Lindbæk og pastor Rosenstand er døde og borte. Men de glemmes ikke! Af stifterne lever endnu murer Chr. Hansen, der er æresmedlem, skipper Niels Petersen, skipper Niels Skou og murer Hans Hansen.

Imidlertid skete det gang på gang, når der var sammenkomst i forsamlingshuset, at Holmevejen langs engen var væk, når man skulle hjem. Højvandet havde taget den. Der måtte da tilkaldes både, for de ældre, de yngre nåede tilbage via banen og Kobbelskoven. Denne kalamitet var årsagen til, at "Fremad" afhændede forsamlingshuset og i 1903 byggede det nuværende, efter forholdene ret anselige, hus, med to lejligheder foroven, beregnet som hel eller delvis fribolig for trængende enker i byen.

Navnet "Fremad" var valgt. - Det er gået fremad for Strandhuse som ikke for nogen anden by her på egnen. - Byens indbyggertal er i de forløbne 50 år mere end fordoblet, og grundprisen er tidoblet. Men naturen har også været gavmild mod byen; den har solen lige i ansigtet, den har den blå fjord, rislende bække, skove, dale og bakker fagre; og i denne herlige natur er også kommen de tekniske fremskridt, som udviklingen har bragt med sig. Fiskerlejet for 50 år siden er i dag en moderne villaby.

"Det hvide Lys paa Gaden,
i Køkkenet er Gas,
og der er Vand i Hanen,
jo, vi er godt tilpas!" -

som det hedder i en sang, skrevet for lejligheden.

M.M.P.

Mudderkrigen

Af Valdemar Hansen

I 1960 var Kolding kommune ved at inddæmme Strandhuse med en mudderbanke. Alle forhandlinger brød sammen.

I avisen kunne man læse følgende læserbrev:

Skal Strandhuse inddæmmes af en mudderbanke?

Vi har modtaget:

Man spørger sig selv, kan det virkelig være sandt. Vi havde vanskeligt ved at tro det, og dog er det rigtigt, hvilket vi fik bekræftet paa borgmesterkontoret i Kolding i gaar, jo vi faar det dejligt herude til sommer. Et helt aar vil det tage, maaske mere, med at slæbe mudderet og kloakslammet herud foran det dejlige Strandhuse. Forstaa det, hvem der kan, ja myndighedernes tilladelse er i orden, saa den sag er klaret, ingen har nok tænkt paa de værdier, der for en menneskealder bliver lagt øde. Javel, siger man, men det koster mange penge at sejle det ud i bæltet. Godt, men der bliver i dag ofret

millioner paa befolkningens — specielt børnenes — sundhed med vitaminer, børnemælk og andre goder, men samtidig kaster man bogstavelig talt sygdomsbakterierne lige ind ad dørene til os herude.

Jeg ved godt, de kan sige, vi kan lade være med at bade derude. Javel, men tænk paa børnene, der har deres tumleplads ved vandet hele sommeren igennem, hvilke smittefarer rummer det ikke. Vi synes ikke, besparelsen ved ikke at sejle mudderet ud i bæltet staar i noget rimeligt forhold til de værdier, der ødelægges, og de farer, det rummer, og vi kan forsikre Dem for, at ingen veje vil blive ladet uforsøgt for at hindre dette meningsløse griseri.

Strandhuse, den 12. april 1960.

E. V. HANSEN
murermester.

Jeg havde fået samlet 188 underskrifter på en protestskrivelse, men borgmester Beirholm og havneudvalget afviste os pure.

Borgmesteren udtalte, at man ville fortsætte, indtil ministeriet - hvad man ikke ventede - skulle ændre tilsagnet om tilladelsen.

Borgmesteren udtalte bl.a. at "Opmudringen ikke kunne genere nogen".

Men vi gav ikke op! En dag med pålandsvind, og hvor det var særlig galt med forureningen, fik jeg fat i kredslæge Rasmussen.

Han kom herud, og vi gik ned i gyden ved Ægirsvej og så på forureningen. I vandet, der lignede opvaskevand, flød alskens uhumskheder fra slagteriet og tarmrenseriet. Synet rystede tilsyneladende kredslægen, og jeg fik ham til at udarbejde en rapport.

På baggrund af kredslægens erklæring nedlagde Eltang-Vilstrup kommunes Sundhedskommission, hvor Valdemar Hansen var formand, forbud mod yderligere slamklapning.

I erklæringen stod bl.a.: "Der mærkedes overalt på Fjordvej en ubehagelig kvalmende stank som af kloakslam og i strandkanten sås en sortfarvet bræmme af mudder".

Et par måneder senere indgav Sognerådet politianmeldelse mod havneudvalget, idet dette havde overtrådt forbudet mod klapning.

Sognerådet udtalte, at "En anden kommune kan ikke være bekendt at aflæse sit skarn så at sige for fødderne af de fastboende i et tætbeholdt villakvarter".

Politiet afviste imidlertid anmeldelsen, thi Kolding kommune havde anket forbudet til Indenrigsministeriet og en sådan anke har opsættende virkning - i følge politiets opfattelse.

Ved hjælp af trafikminister Karl Petersen, som jeg kendte da han var gift med en datter af sognefoged J. P. Jensen, fik jeg arrangeret et møde med indenrigsministeren i København.

Vi havde advokat P. Kjærsgaard med til at forhandle med ministerne.

Vi fik ikke direkte svar med hjem, men det varede ikke mange dage, inden Kolding kommune fik besked på at sejle mudderet ud i Lillebælt, og det er så sket siden!

Altså vandt vi denne krig!!

Borgerforeningens historie

Af Esther Bramsen

Borgerforeningen blev stiftet den 25. april 1947. Ved den stiftende generalforsamling meldte 50 sig ind i foreningen. Dette medlems-tal steg voldsomt. F.eks. var det i 1966 på 435 medlemmer. Den første formand var købmænd M. Sørensen.

Og hvad har Borgerforeningen så beskæftiget sig med? Ja, den udsprang faktisk af en grundejerforening, der omkring 1927 fik nyt liv, idet bl.a. Hugo Vinderslev slog sig ned i Strandhuse. Hans første indsats gik ud på at få etableret gadebelysning. Den historie er så god, at den skal fortælles her - også fordi Borgerforeningen senere arbejdede med det samme emne.

Man fik opsat 7 gadelamper i 1927!

Disse lamper havde Vinderslev scoret gratis på elektricitets-værket. - Han satte dem selv op!

Elektriciteten kom gennem en primitiv ledning fra jernbane-viadukten ved Strandvejen. Det var frivilligt at bidrage til driften af gadelygterne, men hvis der ikke rigtig kom noget i kassen, "havde det altid en gavnlig indflydelse at slukke for lyset", som Hugo Vinderslev sagde i et interview i 1963. - På samme tid stiftedes en forening med det formål at skaffe elektricitet til alle huse i byen. Det kostede 70 kr. at få et stik ind - og det var jo alligevel et par ugelønninger for en almindelig arbejder.

Under besættelsen skulle gadebelysningen slukkes under luft-alarmer. Denne sag var ikke så lige til. Derfor fik man en ordning, så strømmen kom gennem en ledning fra Vesterbro til Svingtorvet, således at Strandhuse- og Koldinglyset blev slukket på een gang.

Efter befrielsen blev ledningen siddende - lige til man opdagede, at strømmen var gået uden om måleren.

I 1947, da Borgerforeningen altså var blevet stiftet, fik denne overdraget Strandhuse Elektricitetsforsynings bankbog med 200 kroner. Det blev bestemt, at disse penge skulle bruges til gadebelysning. Hertil fik man for øvrigt også kommunalt tilskud på 150 kroner. Gadebelysningen var nemlig stadig i 1947 et privat anliggende. Først i august 1955 blev gadebelysningen kommunal.

"I de ca. 27 år, der er gået siden, har denne ordning været til megen utilfredshed blandt beboerne, idet de frivillige bidrag, der blev opkrævet to gange om året, varierede stærkt i størrelse, ligesom mange slet ikke betalte, med den motivering, at de jo fik lyset alligevel". - skrev avisen i 1955.

Man tog dog ikke skridtet fuldt ud: "Den gamle ordning med udskiftning af udbrændte lamper bibeholdes foreløbig."

Sagen - og gaden - er dog ikke fuldt oplyst hermed. I november 1957 berettes det, at man har ansøgt om flere gadelamper, men har fået afslag: "Man må selv anskaffe disse lamper". I 1963 får man endelig gadebelysningen moderniseret "på en del af Fjordvej".

Det var altså en rent praktisk foranstaltning, der gav stødet til Borgerforeningen. - Og mange af de øvrige opgaver, foreningen har taget sig af, har, som vi skal se, været af lignende art. Men man har også påtaget sig et mere idealistisk arbejde!: Hvert år skal der arrangeres en udflugt for de gamle. Denne har især fået nyt liv efter sammenslutningen med Nr. Bjært Borgerforening, hvor udflugten har været en tradition i 50 år.

Et område, der viser Strandhuses udvikling på en sjov måde, er Borgerforeningens børnearbejde. I 1947 starter man en filmklub for børn. I 1951 rejser man krav om en legeplads. Den får man i 1963 - efter at legepladsen har været på dagsordenen på samtlige generalforsamlinger i de foregående 12 år - et tilsagn om i form af Eltang-Vilstrup kommunes dispositionsplan. Det var meningen,

at man ville bygge en mur over den lille vig øst for rokklubben og herefter fylde arealet bag muren op. "Derved hindrede man samtidig den ubehagelige lugt af tang, som især er generende i sommer-tiden", - står der i avisen den 12. oktober 1963.

Et år efter lader man på efterårsgeneralforsamlingen i Borgerforeningen kravet om en legeplads falde - nu er det en børnehave og en sportsplads, der er på tapetet. (Men forøvrigt også en sognegård og . . . her skal ikke siges dårlige vittigheder . . . pensionistboliger).

I 1978 har Borgerforeningen planer om en ungdomsklub. Motiveringen for dette forslag er at undgå ungdomsbander. Ungdomsklubben vedtages den 21. januar 1982.

I 1981 foreslår man så et fritidshjem, men det bliver etableret mod Fremskridtspartiets stemmer, for "Strandhuse er ikke noget slumkvarter".

Det er også hensynet til børnene, der flere gange har fået Borgerforeningen til at foreslå opsættelse af advarselstavler om legende børn. Allerede i 1947 kørte man for stærkt.

Politiet afviser dette i første omgang: "Gaden er til rullende trafik" Fartbegrænsning bliver dog indført . . . i 1963!

I 1950 anmodede man kommunen om asfaltering af Skolebakken, der som det hedder i brevet - "allerede nu i udstrakt grad anvendes til biltrafikken til og fra Kolding".

Borgerforeningen er løftestangen for Strandhusernes forsøg på at etablere et rigtigt bysamfund. Det er her kravene til de nødvendige kollektive forbrugsgoder - og forbrugerinteresser - formuleres.

Al korrespondance mellem borgerne og de bevilgende myndigheder foregik altid via Borgerforeningen, hvis korrespondance da også vidner om mange forskellige tildragelser:

En henvendelse fra Berthelsen (sognerådsformand i Eltang-Vilstrup kommune) vedrørende lov om boliganvisning, er således

fra Borgerforeningens bestyrelse besvaret med, at man ikke ønskede at indføre denne lov i Strandhuse, "Idet det jo kun er få ejendomme, der har mere end een lejlighed". Herpå reagerede Eltang-Vilstrup sogneråd med en skrivelse i avisen, der fortæller at der i Strandhuse faktisk fandtes 58 lejligheder, men at Borgerforeningen kun repræsenterede grundejerne.

Der har også været sager om bevillingsansøgninger til sodavands- og bladudsalg, førstnævnte blev af hensyn til det daværende Grüns Restaurant, samt to herboende købmænd ikke anbefalet, hvorimod man godt kunne medvirke til at skrive en anbefaling til Bladudgivernes Forhandlernævn. - Et kapitel for sig er: -

Strandhuse Fællesvaskeri

af Jette Graversen.

En af de ting der samlede beboerne i Strandhuse i dette århundrede var Fællesvaskeriet,

Efterhånden fik flere og flere mulighed for at vaske i hjemmet, samt man hos købmanden kunne leje en vaskemaskine på hjul til at tage med hjem, og til sidst var der således ikke længere grundlag for Fællesvaskeriet.

Fællesvaskeriet blev drevet på andelsbasis og var i 1957 så populær, at der ikke var plads til alle, der ønskede medlemskab. Den eneste måde, man så kunne blive medlem på, var ved at overtage en andel fra een, der meldte sig ud. Det var dog ikke alle beboere i Strandhuse, der havde mulighed for at søge medlemskab, da Fællesvaskeriet var forbeholdt grundejerne.

Der blev hvert år afholdt generalforsamling med efterfølgende kaffebord, som vaskeriet var vært for. Til disse generalforsamlinger var det især kvinderne, og dermed brugerne af vaskeriet, som mødte op, bestyrelsen bestod da også af kvinder, men deres formand gennem flere år var en mand, ligeledes var lederen af generalforsamlingen en mand.

På disse generalforsamlinger blev der ud over foredrag, valg af bestyrelse m.v. også redegjort for vaskeriets standard og økonomiske

situation. I 1957 var der en kassebeholdning på kr. 1.200,-, hvilket medførte at kontingentet pr. vaskedag blev nedsat fra kr. 8,- til kr. 7,-. På dette tidspunkt var der overvejelser fremme om at indrette en tørrestue for at nedbringe vasketiden, men omkostningerne fandtes for store. Dette spørgsmål blev bragt op igen i 1959, hvor det blev besluttet at fremskaffe en pris på tørrerummet incl. installatioer.

På dette tidspunkt var kassebeholdningen faldet til kr. 1.000,- hvilket dog blev anset for værende et godt resultat, og kontingentet pr. vaskedag blev nedsat til kr. 5,50, samtidig med at klatvask og benyttelse af varmerullen var gratis for medlemmerne. Endelig skal nævnes at overskudet i 1961 var faldet til kr. 500,-.

Karen Hansen fortæller.

Ved siden af købmand Hansen var der et brødudsalg. Fru Johansen havde det i mange år og solgte lækkert brød.

Der var en bagbygning, hvor det siges at have været bageri førhen.

Ca. 1950 blev det indrettet til fællesvaskeri med 20 medlemmer. Vi gav et lille indskud og så købte vi gasmønter hos fru Johansen. Prisen for mønterne - 1 krone - skulle også dække vedligeholdelsen. Der var 2 rum. I det ene var en stor vasketromle, skyllekar og centrifuge. Her kunne tøjet blive rent. I det andet rum var en stor varmerulle. Der var også en lille flad vogn, som vi kørte tøjet hjem på for at tørre det i haven. Når det så var tørt kom det på vognen igen for nu skulle det hen og ruller. Det var lidt besværligt, men det gik.

Medlemskabet var iøvrigt bindende for 15 år.

Udover det tidligere omtalte kan nævnes sager som busstopskilte, postkasser, bænke, gelændere, fællesantenne, cykelstier o.s.v.

Langt de fleste af disse sager gennemførtes før kommunesammenlægningen i 1970, hvor storkommunen jo har ressourcer til at bringe en del ting i orden, før de bliver til egentlige problemer.

Allerede før 1970 tilkæmpede Strandhuserne sig imidlertid på eet

ET NYT ALTERNATIV PÅ VALGDAGEN

X ved Strandhuse Erhvervsliste

Der står en række vigtige kommunale beslutninger på programmet for de kommende 4 år, og flere vil utvivlsomt komme til - de vedrører alle i kommunen, og vi har ikke råd til at gøre fejl.

Derfor har en gruppe af Strandhuse erhvervsfolk taget initiativet til at opstille og tilmelde nedenstående kandidatliste til det kommende kommunvalg, nemlig:

1. **Direktør O. Hartmann Berg**
2. **Fabrikant T. Blicher-Andersen**
3. **Landinspektør M. Rathje**
4. **Salgsingeniør Brüner Christensen**
5. **Fabrikant N. O. Ehrenskjöld**

Formål:

at tilkæde den efterhånden store gruppe af erhvervsfolk i kommunen den repræsentation i søgerådet, som de bør have - og som de ikke vil få gennem de hidtil tilmeldte kandidatlistes.

at skabe størst mulig alsidighed i det kommende kommunestyre og dermed opnå de bedste resultater i form af fornuftige beslutninger.

at drage fordel af ledende forretningsfolks erfaringer på de mange områder, hvor moderne virksomhedsledelse og kommunestyre i virkeligheden er identiske.

Vi underskrivere på denne henvendelse vil gerne anbefale Dem at sætte kryds ved en af erhvervslistens kandidater, fordi vi mener, at det initiativ og den målsætning, de repræsenterer, er sund og derfor værdig at støtte.

Advokat Arne Abel
Direktør S. A. Christensen, sen.
Bogholder Ingvard Hansen
Grosserer K. N. Juhl
Assurandør Mika Hansen
Direktør S. A. Christensen, jun.
Fabrikant E. G. Ehrenskjöld
Tandlæge Th. Sandermann
Skibsmægler N. C. Hansen
Malermester E. Damm

Fra valgkampen i 1966

område en ligestilling med Kolding: - Gaspriserne. I 1931 blev der indlagt gas i Strandhuse, men til 20 procents overpris. Den 12. december 1957 meddeles det, at nu er gasprisen kommet ned på Kolding-niveau. - Og det er selvfølgelig Borgerforeningens fortjeneste.

Borgerforeningen er altså en politisk magtfaktor. Og den stiller da også den såkaldte Strandhuseliste - den upolitiske borgerliste op til valget i 1962.

I foråret 1966 får den iøvrigt følge af Strandhuse Erhvervsliste, men det er en anden historie, der dog skal nævnes her fordi den måske er anstødsstenen til at Borgerforeningen bestemmer ikke at ville arrangere opstillingsmøder mere. "Men der er jo også 3 år til næste kommunevalg, og så er vi måske opslugt af Kolding", sagde Hugo Vinderslev på efterårsgeneralforsamlingen i Borgerforeningen i 1966. Og det var jo netop, hvad der skete.

I storkommunen holder Borgerforeningen sig ikke neutral, men opfordre beboerne til at stemme på . . . Strandhusere.

Fra 1971 begynder Borgerforeningen - i samarbejde med Foreningen Fremad - at arrangere politiske spørgeaftener hver forår.

Her "optræder" politikerne så for fulde huse.

Samarbejdet med Fremad er bemærkelsesværdig, idet man netop ikke kunne sammen i begyndelsen. Dog betænkes Fremad allerede i november 1957 med en gave. Et forsøg på at slå de to foreninger sammen mislykkedes i 1961.

Det er medlemmerne af Fremad, der er imod sammenslutningen. Denne beslutning ændres dog efter et par måneder, men 20 år senere arbejder man stadig på sammenlægningen.

Dette er nu endelig sket, idet Fremad ikke længere eksisterer. Dens ejendom - Forsamlingshuset - er blevet en selvejende institution under Nr. Bjært-Strandhuse Borgerforening. Men den har dog sin egen bestyrelse.

